Space for Available for Advertising

WWW.PREETNEWS.COM
WWW.PREETNAMA.COM

preetnamausa
@gmail.com

ਨਿਊਯਾਰਕ
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਪ੍ਰੀਤ ਖਰਾ ਸੱਚ
Online and Print Media +1 201-312-4180 +1 917-328-8436

ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ

ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕੌਰ ਪ੍ਰੀਤ
Preetnamausa@gmail.com

ਸਾਲ 4, ਅੰਕ 354, 22 ਮਈ ਤੋਂ 28 ਮਈ, 2026 ਵੈਬਸਾਈਟ : www.preetnama.com, www.preetnews.com ਈਮੇਲ preetnamausa@gmail.com

ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਦੋਂ ਦੇਣਗੇ', ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ

ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਰਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੋਨਾਸ ਸਟੋਰ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਜਦਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਉੱਥੋਂ ਜਾਂਦੇ ਦਿਖਾਏ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੇਲੇ ਲਿੰਗ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਤੁਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ? ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੇਲੇ ਲਿੰਗ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ, ÷ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਰਲਡ ਪ੍ਰੈਸ ਇੰਡੈਕਸ ਵਿੱਚ ਨਾਰਵੇ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ 157ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪੋਸਟ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਨਾਰਵੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਨੇ ਐਕਸ 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਤਾਵਾਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ 'ਘਬਰਾ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ' ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਲੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਦੋਂ ਡਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਕਸ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ? ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਨੇਤਾ ਮਹੂਆ ਮੋਇਤਰਾ ਨੇ ਐਕਸ 'ਤੇ ਪੋਸਟ ਕੀਤਾ, ÷ਡੀਅਰ ਹੇਲੇ ਲਿੰਗ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ। ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮੀਡੀਆ ਲਗਾਤਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ- ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਮੰਗਣਾ। ਪ੍ਰੈਸ ਬ੍ਰੀਫਿੰਗ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ- ਨਾਮ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਨਾ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ ਨਾ ਸੱਚ।ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਪੰਜ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਕ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਯੂਏਈ, ਨੀਦਰਲੈਂਡਜ਼ ਅਤੇ ਸਵੀਡਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਰਵੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ।

ਨਾਰਵੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ-ਝੋਕ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਰਵੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੋਨਾਸ ਸਟੋਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪੀਐੱਮ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਪੀਐੱਮ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਉੱਥੋਂ ਜਾਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਨੇਤਾ ਮਹੂਆ ਮੋਇਤਰਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ 'ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਾ ਕਰਨ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 'ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼' ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਨੇ 'ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੈਕਸੀਨ ਦਿੱਤੀ' ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ 'ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।'

ਕੀ ਸੀ ਮਾਮਲਾ ?

ਓਸਲੋ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ÷ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਨਾਰਵੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਾਰਟਨਰਸ਼ਿਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਰੋਕੋਗੇ ? ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗ ਜਦੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਣਧੀਰ ਜੈਸਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਲ ਸੁਣ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਾਰਵੇ ਦੀ ਉਸ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੁਰੰਤ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸਕੱਤਰ (ਪੱਛਮ) ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, ਭਾਰਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੈ। ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੱਭਿਅਤਾ, ਅਸੀਂ ਜ਼ੀਰੋ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ। ਅਸੀਂ ਯੋਗ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ। ਜਦੋਂ ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਇਸ 'ਤੇ ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣਨ ਦਾ ਧੀਰਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਓ।

ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ,÷ਮੈਂ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੋਵਿਡ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ 150 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੈਕਸੀਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਉਭਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ।ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਤਾਇਆ। ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਰੋਸਾ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਟੋਕਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਉਲੰਘਣਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਜੀ-20 ਸੰਮੇਲਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜਿਹੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਮੰਚ 'ਤੇ ਆਏ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਫਰੀਕੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਜੀ-20 ਦਾ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਫਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨੇ ਮੰਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਰੋਸਾ। ਸੀਬੀ ਜੌਰਜ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਹ ਪੱਤਰਕਾਰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

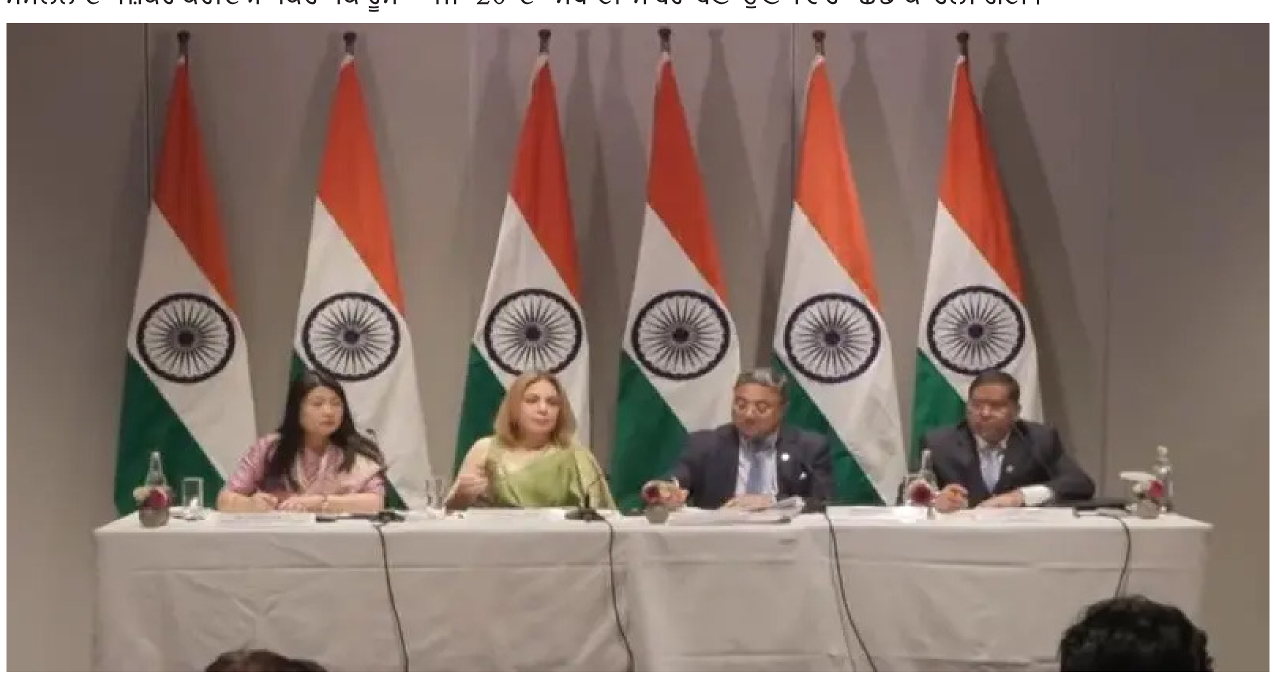

Preetnama

Khara Sach

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੰਗਲ ਲੁਬਾਣਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਮਨਾਈ ਗਈ

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਰਵਾ :
ਬੀ. ਜੇ. ਸਟੂਡੀਓ 646-403-7334

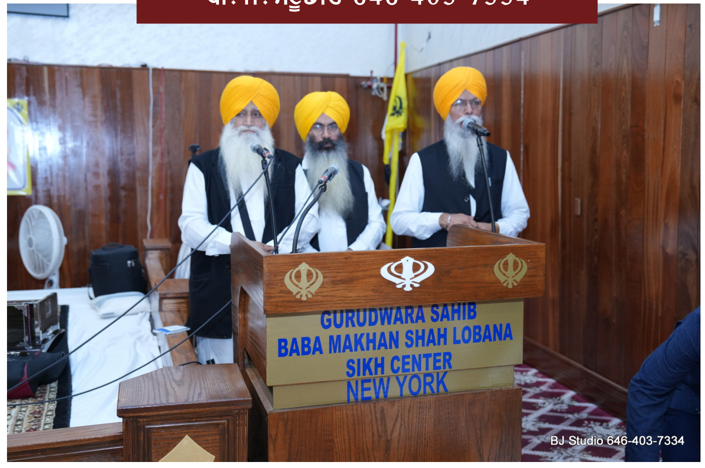

ਨਿਊਯਾਰਕ : ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨਿਊਯਾਰਕ ਯੂ ਐੱਸ ਏ ਵੱਲੋਂ ਬਰਸੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਹ ਬਰਸੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਨੰਗਲ ਲੁਬਾਣਾ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਅਖੰਡ-ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਨਾਮਵਾਰ ਕੀਰਤਨੀਏ ਜਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਸ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਰਤਨ ਜਥਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲੜਵਾਲ, ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ , ਭਾਈ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਭਾਈ ਪੁਰਨ ਸਿੰਘ,ਭਾਈ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ,ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਭਾਈ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਵਡਾਣਾ ਅਤੇ ਹੈੱਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ , ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ .ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਸਲੇਮਪੁਰ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁਭਾਨਪੁਰ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿਲਜੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਟ ?ਰੀਟਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵਾਦਿਸਟ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸਟਾਲ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਮੇਲੇ ਦਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਸਰਧਾਲੂ ਬਾਹਰ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਪਨੇ ਵਾਅਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ ਬਿਨਾ ਮੇਲੇ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਸਰਧਾਲੂ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਹਿਰਖ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲੁਤਫ ਨਹੀ ਉਠਾ ਪਾਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਹਰ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਹੱਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਗਰ ਆਪਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਅਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਨਹੀ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਅਪਨੇ ਚੌਧਰ ਅਤੇ ਲੋਕ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹਨਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਭੁਲਾਕੇ ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖ਼ੂਸੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਆਪ ਥੱਲੇ ਆਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਕੇ ਵਿਚਰਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਵਾਰ ਖ਼ੂਨ ਦਾਨ ਕੈਂਪ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਖ਼ੂਨ ਦਾਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਬਰਸੀ ਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਕਰੀਬ ਖ਼ੂਨ ਦਾਨ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਖ਼ੂਨ ਦਾਨ ਗੱਡੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸਵੇਰ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤੱਕ ਅਪਨੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਟਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਤਨੋ ਮਨੋ ਤੇ ਧਨੋ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਬੀ ਜੇ ਸਟੂਡੀਉ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜ ਆਬ ਟੀ ਵੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਈਵ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਯੂ ਟਿਊਬ ਰਾਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੰਗਲ ਲੁਬਾਣਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਯੂ ਟਿਊਬ ਰਾਹੀਂ ਬਰਸੀ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਯੂ ਟਿਊਬ ਤੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਟੀ ਵੀ ਚੈਂਨਲਾ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ। ਲੋਕ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਪਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਤੇ ਯੂ ਟਿਊਬ ਲਿੰਕ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 353 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੰਗਲ ਲੁਬਾਣਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਮਨਾਈ ਗਈ

ਸੋਸ਼ਲ ਨੈੱਟਵਰਕ ਰਾਂਹੀ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਉਹ ਲੋਕ ਦੋ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸਿੰਟ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਚਲਾਉਣਾ ਨਹੀ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਟੀਵੀ ਡੱਬਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿਉ ਤੁਹਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹੀ ਦਿਨਾ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਨਿਊਜਪੇਪਰ ਵੀ ਈ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਨੈੱਟਵਰਕ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਬਰਸੀ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਬੜਾ ਸਫਲਤਾ ਪੁਰਬ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਸਾਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਕੁ ਦਿਹਾੜੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦਿਨ ਬਰਸੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਕੁੱਝ ਜਾਨਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਕੁੱਝ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤੇ ਕੋਈ ਅਪਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਣਕੇ ਚੁੱਪ ਕੀਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਜਾਂ ਲੋਕ ਨਹੀ ਦਿੰਦੇ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਕੋਲ ?ਂ ਪੁੱਛਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਰਸੀ ਨੂੰ ਬਰਸੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਰਸੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਕਰਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਫਹਿਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੋਈ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੁਣ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਫਰਜ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਮੰਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਤਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਣਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵਕਤ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੁਰਬਕ ਬਣਾਇਆ। ਅਦਾਰਾ ਮਹਾਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਮੌਕੇ ਦੇ ਹਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਲਾ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇੰਜ ਲੱਗਦਾ ਅਸੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨਹੀ ਅਪਨੇ ਪੰਜਾਬ ਲੱਗਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਅਸੀ ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਬੇਗੋਵਾਲ ਵੈੱਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸੱਲ੍ਹਾਂ ਵੈੱਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਮਿਆਣੀ ਵੈੱਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਰਵਾ :
ਬੀ. ਜੇ. ਸਟੂਡੀਓ 646-403-7334

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੰਗਲ ਲੁਬਾਣਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪਿਆਰੀ ਯਾਦ ਮਨਾਈ ਗਈ

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਰਵਾ :
ਬੀ. ਜੇ. ਸਟੂਡੀਓ 646-403-7334

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਸਿੱਖਸ ਆਫ਼ ਅਮੈਰਿਕਾ ਨੇ ਅਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਸਲਾਨਾ 'ਵਿਸਾਖੀ ਗਾਲਾ' ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਮਾਗਮ ਸਿੱਖਸ ਆਫ਼ ਅਮੈਰਿਕਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ' ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ 'ਚੋਂ ਪੁੱਜੇ ਸਿੱਖ ਹੀਰੋਜ਼ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਨਮਾਨਿਤ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ (ਰਾਜ ਗੋਗਨਾ)- ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿੱਖਸ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ ਵਲੋਂ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰ. ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਲਾਨਾ 'ਵਿਸਾਖੀ ਗਾਲਾ' ਸਮਾਗਮ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਚ ਸਿੱਖਸ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ ਦੇ ਸਮੂਹ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਤੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਤੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹੀਰੋਜ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਹੀਰੋਜ਼ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਰਮੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਰੋੜਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤਦਾਨ), ਵਰਜ਼ੀਨੀਆਂ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਹਾਊਸ ਆਫ ਡੈਲੀਗੇਟ ਜੇ.ਜੇ. ਸਿੰਘ (ਵਰਜ਼ੀਨੀਆਂ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ), ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆਂ ਤੋਂ ਦਾਨੀ ਸੱਜਣ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਲਮ ਅਮਰੀਕਾ ਫਾਊਂਡਰ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਵਨ -ਬੀਟ ਮੈਡੀਕਲ ਗਰੁੱਪ) ਅਤੇ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਗ (ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਿੱਖ ਬਿਜ਼ਨਸਮੈਨ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਐੱਮ.ਪੀ. ਤਨਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ (ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ) ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਚੱਲਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵੀਡੀਓ ਕਾਲ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ ਸਭ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖ ਹੀਰੋਜ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਖਸ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰ. ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ (ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਦੇ ਜਰਨਲਿਸਟ) ਅਤੇ ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਫਾਊਂਡਰ ਅਮੇਜ਼ਿੰਗ ਟੀ.ਵੀ.) ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।ਸਿੱਖਸ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ 'ਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਜਗਾ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਂਟ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋਵੇ। ਸ੍ਰ. ਜੱਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮੂਹ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪੁੱਜੇ ਸਿੱਖ ਹੀਰੋਜ਼ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਡੇ ਮਾਣ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਆਏ ਹੋਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਕੀਤਾ।

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

No body have time to watch TV Advertisement
No body have time to read Physical newspapers

It's social time.

Online News, Advertisement, Promotion Anytime anywhere.

Doesn't matter where are you.

Advertisement with Preetnama.
Promote your business with TalkShow
We gave social stage to show yourself and your Business.

Business Persons, Doctor,
Advocates, VISA, Tour Travel, Actor, Singers,
writers come Join or TalkShow
and Advertisement with us on national
& International based.

Search Just
Preetnama
Youtube
Facebook
Twitter
Instragram
LinkedIn
Tiktok

No ned to go anywhere, Just leave message on WhatsApp or email us. We will call you back.

Contact immediately

+1 201-312-4180,+1 917-328-8436

www.preetnama.com, www.preetnews.com
Email- preetnamausa@gmail.com

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

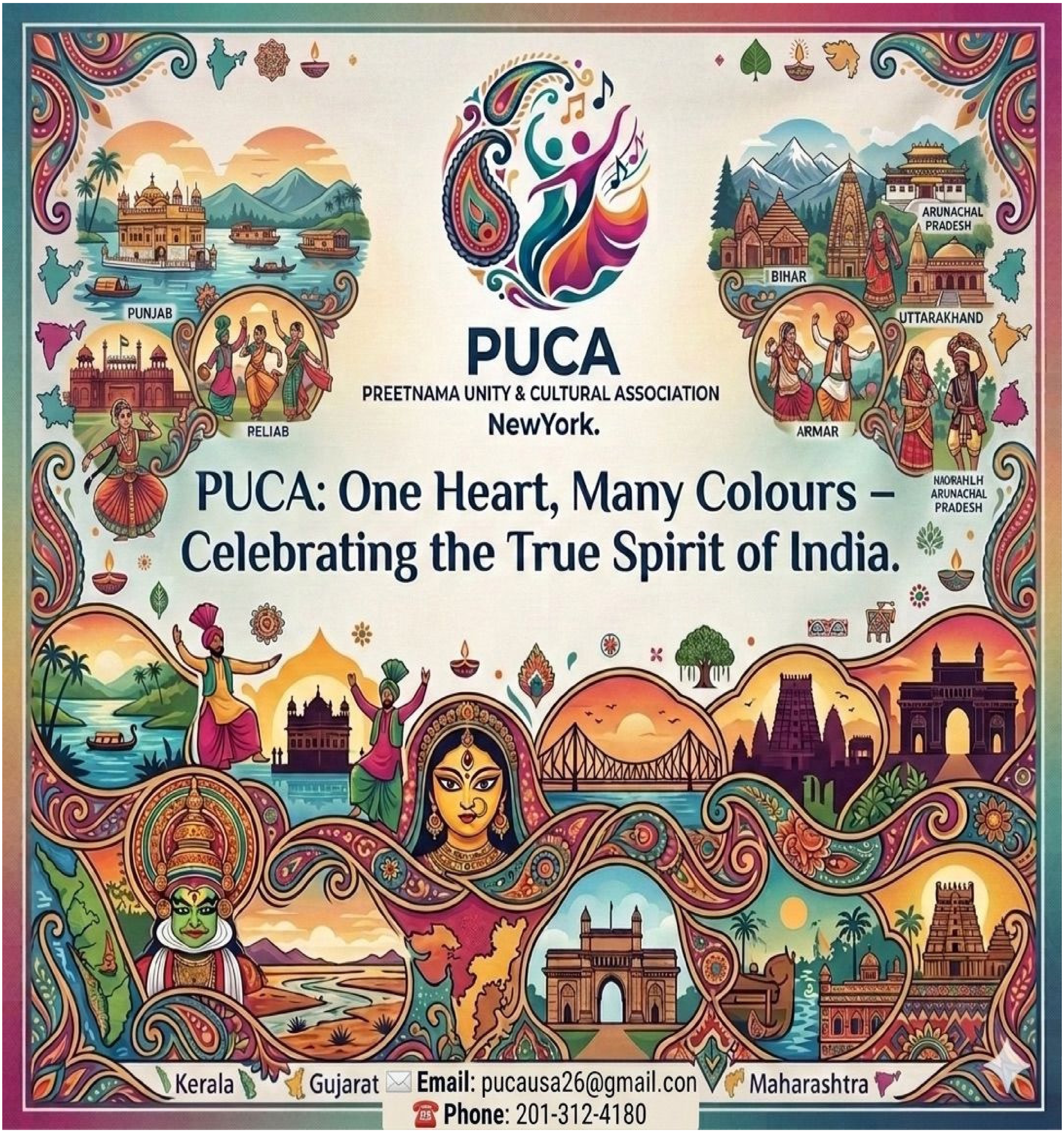

ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

Weekly Preetnama
www.preetnama.com
+1 (201) 312-4180

PRITPAL KAUR
Editor-In-Chief
+1 201-312-4180
+1 917-328-8436

ADVISORY BOARD

Joga Singh
Jaswinder Singh New Jersey
Mindi Manak NewYork
Jagjit Singh Dasuya
Gurmeet Singh Dhalwan Chicago
G. S Singh Punjab
Sujan Nag, USA
Dr. Jagdeep Dhimaan, India
Sarabjit Kaur Punjab
Sukhmandar Brar (Bhagata Bhaika) Vancouver,

Sunil Kumar Gund (Journalist) India
Raj Rani Video editor
Jagmeet Kaur 97817-41631

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਜਾਂ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਈਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਈਮੇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਨੂੰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਛਾਪਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਛਪੀ ਸਮਗਰੀ ਲਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਦਾਤਾ ਖੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਕੀਮਤ, ਵਰੰਟੀ, ਕੁਆਲਿਟੀ, ਸੁਝਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

The Preetnama is not responsible or legally lible for any news, article, advertisement or typing mistakes in the news or articles

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਹਫਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੋਨ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਲਈ ਖਿਮਾ ਦੇ ਜਾਚਕ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਵੱਲੋਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੀ ਲੇਖ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਢੁੱਕਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

Preetnamausa@gmail.com
www.preetnama.com

ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨੇ ਭੈਣ ਭਰਾ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ ਅਪਣੱਤ ਨਾਲ ਬਾਪੂ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ।

ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਬੋਲ ਨੇ,
ਉਮਰਾਂ ਲਈ ਹੰਝੂਆਂ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲਾ ਕੇ ਗਿਆ ਏਂ,
ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਰੂਹ ਦੇ ਖਿਲਾਰੇ ਪਾ ਕੇ ਗਿਆ ਏਂ।

ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਯਾਰ ਬਾਪੂ ਕਿਹੜੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਉਹਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਰੋਂਦਾ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੜਕ ਨਾਲ ਜੀਵਿਆ ਤੇ ਮੜ੍ਹਕ ਨਾਲ ਇੰਸਪੈਕਟਰੀ ਕੀਤੀ। ਚਾਪਲੂਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫ਼ਿਤਰਤ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣੀ, ਸਿੱਧਾ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਹੀ ਕਹਿਣੀ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਦਾਈ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਨਾਵਲ ਕਈ-ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹ ਸੁੱਟੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਬਿਨ ਵੀ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਮਹੀਨਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੀਣੀ ਤਾਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਮਾਰਕਫ਼ੈਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੇ ਸਾਥੀ ਹੀ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਜੋ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦਾ ਵੀ ਪੱਕਾ ਸੀ, ਰੋਜਾਨਾ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਮੂੰਹ-ਜਬਾਨੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਲਲਕਾਰੇ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਭੈਅ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨਾਜਾਇਜ਼ ਝੱਲਣੀ ਤਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਸੀ। ਤਪਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਬਰੇਟਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ, ਬਰਨਾਲਾ, ਮੋਗਾ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਢਿੱਲਵਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਸਕੂਟਰ ਜਾਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਹੀ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਕੁੱਲੂ ਮਨਾਲੀ ਵਗੈਰਾ ਤੇ ਯੂਪੀ ਤੱਕ ਸਕੂਟਰ 'ਤੇ ਹੀ ਗਾਹ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਕੁਰੱਖਤ ਤੇ ਪੱਕਾ, ਪਰ ਦਿਲ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਉਹ ਵੀ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਰਪੰਚ ਹਰ ਗੱਲ 'ਚ ਬਾਪੂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸਰਪੰਚ ਹੋਣੀ ਪੰਜ ਭਰਾ ਤੇ ਛੇਵਾਂ ਮੇਰਾ ਬਾਪੂ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪੰਜੇ ਵੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਵੀ, ਆਖਰੀ ਦਮ ਤੀਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਿਆ। ਸੱਚੀ, ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ ਸੀ ਬਾਪੂ। ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਬਦਲ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਰੁੱਸ ਕੇ ਸਵੇਰ ਦੀ ਟਰੇਨ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮਣੀਕਰਨ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਇਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਜਾ ਕੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਸਾਥੀ ਨੇ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੀਮਾ ਤਾਂ ਮੰਡੀ ਬੈਠਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਈਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ ਵੀ। ਉਹ ਭੱਦਰਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ ਨਹੀਂ, ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬੈਠਾ ਚੀਮਾ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੋਨ ਸਵਿੱਚ ਆਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਘਰ ਵਾਪਸ ਆਏ।

ਇੱਕ ਲੋਕਲ ਡਾਕਟਰ ਪਾਪਾ ਜੀ ਦੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਟੀਕੇ ਲਾਉਣ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਟੀਕਾ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ ਉਹ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਪੂ ਜੀ ਕਰਿਓ ਜਰਾ ਪਾਸਾ, ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਆਂ, ਜੋ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਬਾਪੂ ਕਹਿੰਦਾ। ਹਾਲੇ ਮੈਂ ਇੰਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋਇਆ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਫ਼ਰ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸੱਟਾਂ ਖਾਦੀਆਂ। ਕਦੇ ਲੱਤ ਟੁੱਟ ਜਾਣੀ, ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਹੰਸ ਵੀ ਟੁੱਟੇ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ, ਜਬਾੜੇ ਦੀ ਵੀ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਰਜਰੀ ਹੋਈ। ਐਡੀ ਕੈੜੀ ਹੱਡੀ ਸੀ ਬਾਪੂ ਦੀ। ਮੇਰੇ ਕਈ ਦੋਸਤ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪੈੱਗ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹੀ ਦੋਸਤ ਘਰੇ ਪਤਾ ਲੈਣ ਆਏ, ਜਦੋਂ ਬਾਪੂ ਦਾ ਸਕੂਟਰ ਇੱਕ ਖੰਭੇ 'ਚ ਜਾ ਵੱਜਿਆ ਸੀ। ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੰਕਲ ਜੀ, ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਰਨਾ ਆਪਾਂ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਚੀਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਇਸਲਈ ਖੰਭਾ ਸਾਈਡ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ?

ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਆ ਪਈ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸਟੰਟ ਵੀ ਪਵਾਉਣੇ ਪਏ। ਇਨਾ ਕੁਝ ਝੱਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਹ ਇਕ ਪੌੜੀ ਦੇ ਸਟੈਪ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਕਿ ਮੁੜ ਉੱਠ ਨਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਦੋਸਤ ਤੇ ਲਾਡਲਾ ਪੋਤਾ ਦੀਪਕੰਵਲ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਰਾਜਦੀਪ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦੇ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਸਾਡਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸਿਟਜ਼ੂ (ਕੌਫੀ) ਵੀ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਫਿਰਦੈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। ਐਮਆਰਆਈ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਦੋ ਮਣਕੇ ਡੈਮੇਜ ਸੀ, ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਵੀ ਘੰਟਾ ਦੋ ਘੰਟੇ ਦੀ ਖੇਡ ਕਹਿ ਕੇ ਘਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹੀ ਇਲਾਜ਼ ਘਰੇ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਭੈਣ ਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਭੈਣ ਕਿਰਨਦੀਪ 20- 25 ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਰਹੀ, ਪਰ ਉਨੇ ਹੀ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰਾਹਣੇ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ 10-12 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਭਾਵ ਰਿਕਵਰੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਖੁਰਾਕ ਵੀ ਖਾਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ, ਪਰ ਤੁਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਿਆਂ ਭੈਣ ਵਾਪਸ ਸਪੇਨ ਪਰਤ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਹੁਣਾ ਸਤਬੀਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਬੇਟੀ ਰਸ਼ਮੀਤ ਕਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕਾਗਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਭਾਣਜੀ ਜਪਮਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਾਰਨ ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਾ ਆ ਸਕੀਆਂ।

ਠੰਢ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਕਿ ਧੁੱਪ 'ਚ ਹੱਡ ਪੈਰ ਖੁੱਲਣਗੇ ਤੇ ਬਲੋਕੇਜ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਪਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੋਜ਼ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਡੈਪਰ ਬਦਲਦੀ ਰਹੀ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰਹਾਂ ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਨੇ ਦਿਲੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਫੇਰ ਇਕਦਮ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹੀ ਇਲਾਜ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ, ਪਰ ਰਿਸਪਾਂਸ ਨਾ ਮਾਤਰ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਡੈਡੀ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਮਚ ਪਾ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਰੂਟੀਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਾ ਤਾਂ ਰਹੀਆਂ ਓ ਦੋਵੇਂ ਜਣੀਆਂ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਫਿਰ ਟੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚਲੋ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪਾ ਦੋ। ਮੈਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਚਮਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਏ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਡੋਰਬੈਲ ਵੱਜੀ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਚਲੇ ਗਿਆ ਤੇ ਮਿੰਟਾਂ ਸੈਕਿੰਡਾਂ 'ਚ ਹੀ ਉਹ ਸਾਹ ਛੱਡ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜੱਗ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਕੁ ਹੀ ਸਾਂਝ ਸੀ।

ਐਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਤਾਂ ਝੱਲ ਗਏ, ਪਰ ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੱਟ ਅਖੀਰਲੀ ਸੱਟ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਅਲਵਿਦਾ ਬਾਪੂ,
ਇਹ ਚੀਕਾਂ ਚੁੱਪ ਦੀਆਂ, ਇਹ ਬੜਾ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ,
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਲੱਗਦੇ ਆਂ, ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।
ਬਸ ਇਨੀ ਕੁ ਕਹਾਣੀ ਐ।

ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: 9888940211

Preetnama

Khara Sach

प्रीतनामा

खरा सच

On our English language New Website
WWW.PREET NEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी की पांच देशों की विदेश यात्रा के कूटनीतिक निहितार्थ भारत के लिए महत्वपूर्ण

प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी के पांच देशों के हालिया विदेश दौरे के कई बड़े कूटनीतिक, आर्थिक, सामरिक और राजनीतिक मायने हैं। क्योंकि मई 2026 में उनका यूएई, नीदरलैंड, स्वीडन, नॉर्वे और इटली का दौरा ऐसे समय हो रहा है, जब दुनिया ऊर्जा संकट, ईरान युद्ध, सप्लाई चेन अस्थिरता और नए वैश्विक ध्रुवीकरण से गुजर रही है। लिहाजा, पीएम मोदी का यह विदेश दौरा केवल औपचारिक यात्रा नहीं, बल्कि ऊर्जा सुरक्षा, वैश्विक शक्ति संतुलन, निवेश आकर्षण, तकनीकी साझेदारी, और भारत की उभरती महाशक्ति छवि को मजबूत करने की बहुस्तरीय रणनीतिक कवायद माना जा रहा है। पहला, ऊर्जा सुरक्षा सबसे बड़ा लक्ष्य है, क्योंकि भारत दुनिया का बड़ा तेल आयातक देश है। ईरान संकट और पश्चिम एशिया में तनाव के कारण तेल कीमतें बढ़ रही हैं। ऐसे समय में यूएई दौरा भारत की ऊर्जा सुरक्षा मजबूत करने का प्रयास माना जा रहा है। लिहाजा भारत और यूएई के बीच रणनीतिक पेट्रोलियम भंडारण, एलपीजी (स्क्त्र) सप्लाई, ऊर्जा निवेश, समुद्री सुरक्षा जैसे अहम समझौते हुए हैं। इससे संकेत मिलता है कि भारत भविष्य के किसी बड़े वैश्विक ऊर्जा संकट के लिए खुद को सुरक्षित करना चाहता है।

दूसरा, पश्चिम एशिया में भारत की रणनीतिक पकड़ बढ़ रही है, क्योंकि यूएई ने पीएम मोदी का असाधारण स्वागत किया- एफ-16 एस्कॉर्ट और राष्ट्रपति स्तर की अगवानी- यह दिखाता है कि भारत अब केवल तेल खरीदने वाला देश नहीं बल्कि एक रणनीतिक साझेदार बन चुका है।

इसके मायने ये निकलते हैं कि पाकिस्तान की पारंपरिक खाड़ी पकड़ कमजोर होगी और भारत की अरब देशों में स्वीकार्यता बढ़ती जाएगी। इससे रक्षा और टेक्नोलॉजी सहयोग का विस्तार भी होगा।

तीसरा, यूरोप के साथ नई तकनीकी साझेदारी विकसित होगी, क्योंकि नीदरलैंड, स्वीडन और नॉर्वे का चयन बहुत रणनीतिक माना जा रहा है। चूंकि इन देशों से भारत सेमीकंडक्टर तकनीक, हरित ऊर्जा, जल प्रबंधन, एआई और रक्षा तकनीक और आर्कटिक एवं समुद्री सहयोग

को मजबूत करना चाहता है। विशेषकर सेमीकंडक्टर क्षेत्र में भारत चीन पर निर्भरता कम करना चाहता है। इसलिए इस पहल के अपने रणनीतिक मायने हैं।

चौथा, चीन और अमेरिका दोनों को संतुलित संदेश देने के लिए पीएम मोदी का यह दौरा मल्टी-अलाइनमेंट नीति का हिस्सा भी है, इससे अमेरिका के साथ साझेदारी, रूस से संबंध, अरब देशों से सामरिक निकटता, यूरोप के साथ तकनीकी सहयोग, चीन के प्रभाव का संतुलन बढ़ेगा। चूंकि भारत यह संदेश देना चाहता है कि वह किसी एक गुट का हिस्सा नहीं बल्कि स्वतंत्र वैश्विक शक्ति है।

पांचवां, भारत को निवेश हब बनाने की कोशिश यूएई द्वारा भारत में 5 अरब डॉलर निवेश की घोषणा महत्वपूर्ण मानी जा रही है। इससे इंफ्रास्ट्रक्चर, बैंकिंग, लॉजिस्टिक्स, बंदरगाह, ऊर्जा क्षेत्र में निवेश बढ़ सकता है। यह मेक इन इंडिया और भारत को मैन्युफैक्चरिंग हब बनाने की रणनीति से जुड़ा है।

छठा, घरेलू राजनीति के संकेत के नजरिए से दिलचस्प बात यह है कि एक तरफ पीएम मोदी जनता से ईंधन बचाने, विदेशी यात्राएं कम करने और विदेशी मुद्रा बचाने की अपील कर रहे हैं, वहीं दूसरी तरफ खुद बड़े वैश्विक दौरे कर रहे हैं। इसका राजनीतिक संदेश यह जाएगा कि कठिन वैश्विक समय में सक्रिय नेतृत्व पीएम दे रहे हैं और भारत संकट में भी वैश्विक केंद्र बना हुआ है। इससे पीएम मोदी की व्यक्तिगत कूटनीतिक छवि मजबूत होकर चमकेगी।

सातवां, भारत की वैश्विक छवि निर्माण के दृष्टिकोण से यह दौरा यह दिखाने का प्रयास भी है कि भारत केवल क्षेत्रीय शक्ति नहीं, बल्कि ऊर्जा, तकनीक, व्यापार और सुरक्षा में निर्णायक वैश्विक खिलाड़ी बन रहा है। विशेषकर त्र20 के बाद भारत अपनी विश्व नेतृत्व छवि को स्थायी बनाना चाहता है।

इसके संभावित दीर्घकालिक प्रभाव भारत के लिए अहम साबित हो सकते हैं, क्योंकि इससे जहां ऊर्जा सुरक्षा मजबूत होगी, वहीं विदेशी निवेश बढ़ने की संभावना रहेगी।

साथ ही रक्षा-तकनीकी सहयोग विस्तार से वैश्विक प्रभाव में वृद्धि होगी। भारत की यह नई चाल चीन के लिए यूरोप और खाड़ी में भारत की सक्रियता चीन के प्रभाव को चुनौती दे सकती है। जबकि पाकिस्तान के लिए खाड़ी देशों में भारत की बढ़ती स्वीकार्यता रणनीतिक दबाव बढ़ा सकती है। वहीं, यूरोप के लिए चीन के विकल्प के रूप में भारत की अहमियत बढ़ेगी। जबकि अमेरिका के लिए भारत एक आवश्यक रणनीतिक साझेदार बना रहेगा, भले ही वह पूरी तरह अमेरिकी धड़े में न जाए।

निष्कर्ष यह निकलता है कि पीएम मोदी का यह विदेश दौरा केवल औपचारिक यात्रा नहीं, बल्कि ऊर्जा सुरक्षा, वैश्विक शक्ति संतुलन, निवेश आकर्षण, तकनीकी साझेदारी, और भारत की उभरती महाशक्ति छवि को मजबूत करने की बहुस्तरीय रणनीतिक कवायद माना जा रहा है।

- कमलेश पांडेय

चीन-अमेरिका की निकटता से भारत के सामने वैश्विक चुनौतियाँ

दुनिया एक बार फिर ऐसे ऐतिहासिक मोड़ पर खड़ी दिखाई दे रही है जहाँ दो महाशक्तियों-अमेरिका और चीन के बीच बढ़ते संवाद, आपसी मुलाकातों और कूटनीतिक समीकरणों को केवल द्विपक्षीय संबंधों के रूप में नहीं देखा जा सकता। अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रंप और चीनी राष्ट्रपति शी जिनपिंग के बीच संवाद और संभावित समझौतों को लेकर पूरी दुनिया में चर्चाओं का दौर चल रहा है। एक वर्ग इसे विश्व अर्थव्यवस्था के लिए राहतकारी कदम मान रहा है, क्योंकि इससे बढ़ती महंगाई, व्यापारिक अवरोधों और युद्धजन्य संकटों में कमी आने की उम्मीद व्यक्त की जा रही है, वहीं दूसरी ओर अनेक विशेषज्ञों का मानना है कि यह निकटता भविष्य में एक ऐसे विश्व संरचना को जन्म दे सकती है जहाँ दुनिया की दिशा पुन: कुछ महाशक्तियों के हाथों में सिमट जाए और विकासशील तथा अर्धविकसित देशों के सामने नई चुनौतियाँ खड़ी हो जाएँ। भारत जैसे देशों के लिए यह परिस्थिति अवसर और चुनौती दोनों लेकर आई है।आज अमेरिका और चीन मिलकर वैश्विक अर्थव्यवस्था के लगभग 44 प्रतिशत हिस्से को प्रभावित करते हैं। विश्व व्यापार, तकनीकी विकास, ऊर्जा बाजार, वैश्विक निवेश, वित्तीय संस्थानों और अंतरराष्ट्रीय राजनीतिक निर्णयों पर इन दोनों देशों का गहरा प्रभाव है। ऐसे में इनके संबंधों में किसी भी प्रकार का बदलाव पूरी दुनिया की दिशा बदलने की क्षमता रखता है। पिछले कुछ वर्षों में अमेरिका और चीन के बीच व्यापार युद्ध, टैरिफ विवाद, तकनीकी प्रतिबंध और ताइवान से जुड़े तनावों ने विश्व अर्थव्यवस्था को गहरे संकट में डाला। कोरोना महामारी के बाद वैश्विक आपूर्ति श्रृंखलाएँ टूट गईं, रूस-यूक्रेन युद्ध ने ऊर्जा संकट बढ़ाया और पश्चिम एशिया के संघर्षों ने दुनिया को अस्थिरता की ओर धकेला। इन परिस्थितियों में यदि अमेरिका और चीन संवाद और सहयोग की दिशा में आगे बढ़ते हैं तो इससे वैश्विक आर्थिक स्थिरता को बल मिल सकता है। विश्व अर्थव्यवस्था के संदर्भ में देखा जाए तो अमेरिका और चीन के बीच तनाव कम होने से सबसे पहले वैश्विक बाजारों को राहत मिलेगी। निवेशकों का विश्वास बढ़ेगा, आपूर्ति श्रृंखलाओं में सुधार होगा और इलेक्ट्रॉनिक्स, ऊर्जा, तकनीक तथा विनिर्माण क्षेत्रों में लागत घट सकती है। इससे महंगाई पर भी नियंत्रण संभव है। किंतु यह केवल तस्वीर का एक पक्ष है। दूसरा पक्ष यह है कि यदि दोनों महाशक्तियाँ वैश्विक व्यापारिक नियमों और आर्थिक नीतियों को अपने हितों के अनुसार तय करने लगें तो छोटे देशों की आर्थिक स्वतंत्रता प्रभावित हो सकती है। दुनिया पहले भी उपनिवेशवाद और आर्थिक नियंत्रण की राजनीति देख चुकी है, अब आशंका यह है कि कहीं आर्थिक वैश्वीकरण का नया स्वरूप महाशक्तियों के संयुक्त वर्चस्व में परिवर्तित न हो जाए। इसी संदर्भ में जी-2 यानी अमेरिका और चीन केंद्रित विश्व व्यवस्था की चर्चा तेज हुई है। कुछ राजनीतिक विश्लेषकों का मानना है कि विश्व धीरे-धीरे बहुध्रुवीय व्यवस्था से हटकर दो महाशक्तियों के प्रभाव वाले ढाँचे की ओर बढ़ सकता है। यदि ऐसा हुआ तो वैश्विक नीतियों, व्यापारिक समझौतों और सुरक्षा संबंधी निर्णयों में छोटे देशों की भूमिका सीमित हो सकती है। यह स्थिति भारत जैसे देशों के लिए विशेष चिंता का विषय है क्योंकि भारत हमेशा से बहुध्रुवीय विश्व व्यवस्था और सामूहिक वैश्विक नेतृत्व का समर्थक रहा है। भारत की स्थिति यहाँ अत्यंत महत्वपूर्ण हो जाती है। भारत न तो पूरी तरह अमेरिकी खेमे में है और न ही चीन के प्रभाव क्षेत्र में। भारत ने लंबे समय से रणनीतिक स्वायत्तता की नीति अपनाई है। अमेरिका के साथ भारत के रक्षा, तकनीकी और आर्थिक संबंध लगातार मजबूत हुए हैं। क्वाड जैसे मंचों में भारत की सक्रिय भूमिका है। दूसरी ओर चीन भारत का पड़ोसी देश है और दोनों देशों के बीच सीमा विवादों के बावजूद व्यापारिक संबंध व्यापक हैं। यही कारण है कि अमेरिका और चीन की बढ़ती निकटता भारत के लिए केवल बाहरी घटना नहीं बल्कि रणनीतिक पुनर्मूल्यांकन का विषय है। भारत और चीन की तुलना करें तो चीन ने पिछले तीन दशकों में विनिर्माण, निर्यात, आधारभूत संरचना और तकनीकी उत्पादन के माध्यम से स्वयं को वैश्विक उत्पादन केंद्र के रूप में स्थापित किया। चीन की आर्थिक नीति केंद्रीकृत और तीव्र निर्णय क्षमता वाली रही है। इसके विपरीत भारत का विकास लोकतांत्रिक व्यवस्था, विविधता और संस्थागत संतुलन पर आधारित रहा है। भारत की शक्ति उसकी युवा आबादी, लोकतंत्र, सेवा क्षेत्र और डिजिटल क्षमता में निहित है, जबकि चीन की शक्ति विनिर्माण, निर्यात और पूंजी निवेश में रही है। अमेरिका के साथ चीन के संबंधों में सुधार होने की स्थिति में भारत के सामने यह चुनौती होगी कि वह अपनी आर्थिक और रणनीतिक उपयोगिता को और अधिक प्रभावशाली बनाए।

फेशियल कराने के बाद ऐसा कदापि न करें

खूबसूरती निखारने के लिए महिलाएं आमतौर पर फेशियल कराती हैं लेकिन क्या आप जानती हैं फेशियल कराने के बाद आपको बहुत सारी बातों का खास ख्याल रखना होता है। अगर नहीं जानतीं तो जान लें क्योंकि आपकी छोटी सी गलती आपके निखार को बेकार कर सकती है। आइए जानते हैं फेशियल के बाद क्या न करें।

मेकअप

फेशियल करवाने के तुरंत बाद मेकअप नहीं करना चाहिए। दरअसल फेशियल करवाने के बाद त्वचा के रोम छिद्र खुल जाते हैं और ऐसे में अगर आप फेशियल के बाद मेकअप करते हैं तो इसमें मौजूद कैमिकल स्किन में चले जाते हैं। इससे आपकी सेहत पर बुरा असर पड़ सकता है इसलिए फेशियल करवाने के बाद कम से कम 72 घंटे तक मेकअप से दूर रहें।

मुंह ना धोएं

फेशियल करवाने के 4 घंटे तक फेसवॉश नहीं करना चाहिए। अपनी त्वचा को फेशियल में इस्तेमाल किए गए प्रोडक्ट्स के फायदों को सोखने दीजिए। अगर चेहरा रूखा लग रहा हो तो फेस पर मिस्ट का इस्तेमाल करें और यदि चेहरा ऑयली हो रहा हो तो चेहरे पर ठंडे पानी के छींटे मार लें।

थ्रेडिंग

अगर आप कभी पार्लर जाती हैं और आपको फेशियल और थ्रेडिंग दोनों करवाने हैं तो कभी भी फेशियल पहले कराने की गलती न करें।

चेहरे पर वैक्सिंग न करवाएं

कभी भी फेशियल करवाने के तरुंत बाद चेहरे पर अपर लिप्स करवाने के लिए वैक्सिंग न करवाएं। बता दें फेशियल के बाद चेहरे की सबसे ऊपरी त्वचा बहुत मुलायम और संवेदनशील हो जाती है और वैक्स करने से उस पर बुरा असर पड़ सकता है।

स्क्रब ना करें

अगर आपने फेशियल करवाया है तो चेहरे पर स्क्रबर का इस्तेमाल करने से बचे। याद रखें कि फेशियल करवाने के तीन दिन तक स्क्रब का इस्तेमाल करने से बचें।

इस प्रकार सुंदर और लंबे होंगे नाखून - लड़कियों को लंबे-लंबे नाखून रखना पसंद होता है लेकिन इन्हें लंबा करना कोई आसान काम नहीं होता। अगर आसान होता तो हर किसी के हाथ में लंबे नाखून देखने को मिलते। कई लड़कियों के नाखून लंबे होते है तो सुंदर नहीं होते। नाखूनों को सुंदर और लंबा इस प्रकार बनायें। बहुत सारी महिलाओं के नाखून बढ़ते तो हैं लेकिन कमजोर होने के चलते जल्दी टूट जाते हैं। ऐसा हमारे शरीर में पोषक तत्वों की कमी के कारण होता है इसलिए सबसे पहले आपको अपनी डाइट में बदलाव करना होगा। आपको कुछ ऐसी चीजों को अपनी डाइट में शामिल करना होगा जिनसे आपको पोषक तत्व मिलें।

संतरे का रस-संतरे के रस को दस मिनट तक अपने नाखूनों पर लगाएं। इसके बाद अपने हाथों को गुनगुने पानी से धो लें। कुछ दिन तक ऐसा करने से आपके नाखून कुछ दिनों में बढ़ने लगेंगे।

ऑलिव ऑयल-नाखून लंबे करने के लिए रोजाना ऑलिव ऑयल से नाखूनों की मालिश करें। विटामिन ई से भरपूर ऑलिव ऑयल नाखूनों को पोषण प्रदान करता है और खून का फ्लो नाखूनों तक बढ़ाता है जिससे नाखून तेजी से बढ़ना शुरु हो जाते हैं।

लहसुन-नाखूनों को बढ़ाने के लिए लहसुन एक बेहतरीन उपाय माना जाता है। लहसुन को दो टुकड़ों में काट कर उसे 10 मिनट तक अपने नाखूनों पर रगड़ें। ऐसा करने से आपके नाखून कुछ ही दिनों में अच्छे खासे बढ़ जाएंगे।

शादी के समय दुल्हन इस प्रकार करे तैयारी

शादी के समय सबके आकर्षण का केन्द्र दुल्हन रहती है। ऐसे में इस दिन सबसे खूबसूरत नजर आने के लिए आपको कुछ बातों का ध्यान रखना होगा।

शादी से पहले- रोज़ाना के हिसाब से अपना लक्ष्य बनाएं। सामान्य रूप से रोज़ाना 1200 से 1500 कैलरी तक लेते हैं पर ध्यान रखें कि दिन भर में कम से कम तीन मेन मील्स और दो स्मॉल मील स्नैक्स फल नट्स स्टीम्ड और फर्मेंटेड फूड जरूर लें।

शादी से पहले चाहे कितनी भी दौड़भाग हो पर नाश्ता और खाना समय पर खायें। डाइट में पर्याप्त प्रोटीन के साथ सही मात्रा में कार्बोहाइड्रेट होना जरूरी है। फिट रहने के चक्कर में कुछ लोग रोटी नहीं खाते ऐसा न करें। शॉपिंग के लिए घर से निकलते वक्त साथ में बादाम पंपकिन सीड्स या फ्लैक्स सीड्स ज़रूर रखें। इससे आपको गुड फैट प्रोटीन और हाई फाइबर मिलेगा। सुबह की शुरुआत ग्रीन टी एक केले या सेब के साथ करें। नाश्ते में केला और बादाम (दही के साथ) लें या सलाद के साथ 2 उबले अंडे लें। स्टफ्ड पनीर रोटी एग व्हाइट मशरूम और पालक में से किसी एक चीज़ को अपने मील में जरूर शामिल करें। वेजिटेबल सूप या रात में गर्म दूध पिएं।

रोज़ाना 3-4 लीटर पानी पिएं।

मसालेदार व फाइड फूड्स से परहेज़ करें। संतुलित डाइट के लिए ज़रूरी चीज़ें हैं- फल जूस दूध अंडे नट्स और होल ग्रेन। दोपहर के खाने में सब्ज़ी दाल/ चिकेन या मछली को रोटी या चावल के साथ लें।

शाम को छाछ सूप स्प्राउट्स या पीनट्स खाएं।

रात में ग्रिल की हुई सब्ज़ी या ब्राउन राइस से बनी एक कटोरी खिचड़ी लें। आप चाहें तो वेज दलिया भी ले सकते हैं।

लो फैट मिल्क प्रोडक्ट्स को प्राथमिकता दें। एल्कोहॉल और धूम्रपान से दूर रहें। कैलरी में कटौती करना चाहते हैं तो सबसे पहले चीनी आइसक्रीम केक चॉकलेट कुकीज़ पेस्ट्री और प्रोसेस्ड फूड को अपने डाइट से हटाएं।

त्वचा की देखभाल

स्किन केयर रूटीन के लिए दुलहन को 6 हफ्ते पहले से कुछ बातों का ध्यान रखना चाहिए जिससे शादी के दिन स्किन चमकती फ्रेश और साफ नज़र आए।

चौथे और छठे हफ्ते में डीप क्लींजिंग फेशियल करवाएं जिससे टैनिंग और गंदगी को स्किन से दूर रखा जा सके।

दिन में कम से कम दो बार अपने चेहरे और शरीर पर मॉइश्चराइज़र लगाएं। कोहनी घुटनों पैरों और हाथों पर कोल्ड क्रीम लगाकर हर रात इनकी सफाई करें जिससे इन पर कालापन न आए।

हर हफ्ते एक होममेड पैक या फेस मास्क ज़रूर लगाएं। अगर आपकी त्वचा सामान्य है तो एक टीस्पून आटा चुटकी भर हल्दी पाउडर दो-तीन बूंदें नींबू के रस की 1/2 टीस्पून दूध का लेप बनाकर आधे घंटे के लिए चेहरे गर्दन और हाथों पर लगाएं। इसे सूखने पर धोएं। इससे त्वचा निखर जाएगी।पिंपल और एक्ने हटाने के लिए पुदीने के पत्तों का पेस्ट बना लें और रात में अपने चेहरे पर लगा लें। इसे सुबह धो लें। अगर आपकी स्किन ऑयली है तो मुलतानी मिट्टी में गुलाबजल डालकर पतला पेस्ट बनाएं। इसे चेहरे पर लगाकर पूरी तरह सूखने दें और फिर धो लें।

एक टीस्पून चंदन पाउडर और गुलाबजल का पेस्ट बनाकर चेहरे और गर्दन पर लगा लें। सूखने पर धो दें।

ड्राई स्किन के लिए एक टीस्पून मिल्क पाउडर में नींबू की कुछ बूंदें डालकर एक घोल बना लें। अपने चेहरे और गर्दन पर इसे लगाएं। 20 मिनट बाद धो दें।

बॉडी वैक्स करा सकते हैं लेकिन पहले त्वचा की संवेदनशीलता का टेस्ट करा लें। ऐसा एक्सपर्ट से कराएं।असुविधा न हो तो बिकिनी वैक्स भी कराएं। सलॉन में जाकर 3-4 लुक खुद पर आज़माकर देख लें। अगर आपको उनमें से कोई पसंद न आए तो किसी और पैकेज का चुनाव करें।

सलॉन जाकर हाइड्रेटिंग फेशियल लें। सिर और बॉडी का मसाज मेनिक्योर व पेडिक्योर कराएं। आराम करें और भरपूर नींद लें। शॉवर लेने से पहले मिल्क स्क्रब लगाएं। कॉटन बॉल्स को दूध में भिगोकर स्क्रब करें। दूध त्वचा को हाइड्रेट करता है और टैनिंग दूर करके त्वचा को नमी प्रदान करता है।

आईब्रोज़ को सही आकार दें। इन्हें मोटा या पतला करना चाहती हैं तो अभी कर लें।

अगर त्वचा ऑयली है तो दो से तीन बार ऑयल फ्री मॉइश्चराइज़र फेसवॉश से चेहरा धोएं। फेशियल सूट न करे तो हर पंद्रह दिन में क्लीन-अप करवाती रहें। अगर त्वचा रूखी है तो सोप एल्कोहॉल बेस्ड क्लींज़र व स्क्रब का इस्तेमाल न करें। सिर्फ दूध से बने मॉइश्चराइज़र या क्रीम का इस्तेमाल करें।

चेहरे के इन बदलावों को न करें नजरअंदाज

चेहरा हमारे व्यक्तित्व के साथ-साथ हमारी सेहत का भी आईना होता है। चेहरे को देखकर पहचाना जा सकता है कि व्यक्ति कितना स्वस्थ है। व्यक्ति का चेहरा कई बीमारियों का संकेत देता है। सूखे होंठ- खुश्क होंठ और त्वचा शरीर के डीहाइड्रेट होने की ओर संकेत करता है। अगर आपके होंठ हर मौसम में खुश्क रहते हैं तो डायबिटीज और हाइपोथाइरॉडिज्म की भी जांच कराएं। चेहरे पर बाल- कई महिलाओं कि ठोडी और होंठों के ऊपर बाल होते हैं। ये शरीर में हार्मोन का संतुलन बिगड़ने की वजह से होता है। चेहरे का पीला पड़ना- अगर आपके चेहरे की रंगत में बदलाव हो रहे हैं और आपका चेहरा पीला पड़ने लगा है तो ये शरीर में खून की कमी के कारण होता है। शरीर पर लाल चकत्ते पड़ना- चेहरे पर लाल रंग के चकत्ते पड़ने का मतलब है कि आपको पेट संबंधी समस्या है। बालों का अधिक झड़ना- ज्यादातर लोग झड़ते बालों की समस्या से परेशान रहते हैं लेकिन अगर सिर के बालों के साथ आपकी आइब्रो और पलकों के बाल भी झड़ रहे हैं तो इसे नजरअंदाज न करें। विशेषज्ञों के मुताबिक ऐसा अधिक तनाव या ऑटोइम्यून बीमारी के कारण होता है।

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

Inside the World’s 5 Hardest Medical Examinations

(Beyond Intelligence: The World’s Hardest Medical Exams)

Almost everyone wants to be a doctor while growing up. The allure is, of course, undeniable: the opportunity to save lives; the respect that comes with the white coat. From the outside, it is indeed a glamorous job. But those who finally make it to medical school and get to wear that white coat and a stethoscope are the ones who have gone through some of the most brutal examinations ever designed—exams that require years of preparation and can be demanding in every possible way. From the USMLE in the United States to the UK’s GAMSAT, these competitive medical examinations are designed to filter out only the best.

When people talk about the toughest medical entrance exams globally, India’s NEET UG always finds a place on the list. The pressure around it is even more grueling than the syllabus and difficulty level. In 2026 alone, NEET UG saw a 96.92% turnout, with over 22 lakh candidates competing for approximately 1.3 lakh MBBS seats across the nation. This alone highlights the high stakes in medical education. Let’s take a look at the top five toughest medical exams in the world and what makes them so challenging.

USMLE

The United States Medical Licensing Examination (USMLE) is often considered one of the toughest competitive exams in the world. This test is known for its notorious difficulty. USMLE is a three-step licensure exam for doctors who want to practise medicine in the United States. The first test focuses on comprehensive medical knowledge of basic sciences and is particularly feared by medical students, with only about 85% passing on their first attempt. The second evaluates the ability to apply medical knowledge, and skills. The third step assesses whether candidates can apply medical knowledge and understanding of biomedical and clinical science essential for the unsupervised practice of medicine. These three-step exams are taken over a period of several years, with the lowest pass rates in the first step.

MCAT

The Medical College Admission Test (MCAT) is the gateway exam for prospective medical students in the United States, Canada, Australia, and the Caribbean islands. MCAT has earned quite a reputation for its difficulty. Administered by the Association of American Medical Colleges, this exam assesses scientific reasoning, critical thinking, and psychological concepts. The seven hours of a gruelling exam is tough to crack, with an average pass rate of about 65–70%. This competitive exam demands months of intensive preparation, costing thousands of dollars. American medical schools trust MCAT scores explicitly.

GAMSAT

The Graduate Australian Medical School Admissions Test (GAMSAT) is a distinctive exam that stands apart as one of the world's most unusual and psychologically demanding medical entrance tests. This test is the gateway for graduate entry into medical schools in Australia, Ireland, and the UK. Students entering dentistry, pharmacy, and veterinary programmes are also required to take this test. This exam is notoriously long—roughly 5.5 to 6 hours. Scientific knowledge, emotional intelligence, and ethical reasoning, among others are assessed in this exam. Pass rates are often between 40–50%. For Australian and British medical schools, GAMSAT's integrity is beyond question.

MRCP

The Membership of the Royal College of Physicians (MRCP) in the UK is one of the notoriously difficult exams. This is a postgraduate medical qualification for doctors who want to specialise in internal medicine in the UK. This British qualification is a set of three postgraduate exams—MRCP Part 1, MRCP Part 2, and MRCP PACES. Cracking MRCP is nothing short of excellence. Pass rates are normally around 50% because of its difficulty. It is a test of medical excellence that even brilliant doctors attempt multiple times before passing.

PLAB

The Professional and Linguistic Assessments Board (PLAB) examination in the UK is another high-stakes licensing examination for international medical graduates seeking registration. PLAB has a two-part format testing both knowledge and clinical skills. Practical competency is an important part of this test, with pass rates for non-UK-trained doctors typically 40–50%.

Dr Vijay Garg Retired Principal? Educational columnist Eminent Educationist street kour Chand MHR Malout Punjab

Beijing’s Thucydides gambit

By invoking the ancient Greek concept of the ‘Thucydides Trap,’ Chinese President Xi Jinping sought to frame the US-China rivalry not as a temporary dispute but as a structural contest embedded in the logic of history itself

The ancient Greek historian Thucydides observed that the Peloponnesian War became inevitable because of the rise of the power of ancient Athens and the fear it generated in Sparta, which was the dominant power at that time. The historical construct of the “Thucydides Trap” was popularised by Harvard professor Graham Allison, who warned that when a rising power threatens to displace an established superpower, structural friction frequently culminates in war.

Occurring against a backdrop of global economic turbulence, Middle Eastern instability involving Iran, and an unrelenting tech war, the recently concluded US-China summit was heavily scrutinised for its symbolic and structural implications. In Beijing, this ancient Greek thesis was intentionally revived, serving as the canvas upon which China painted a complex, multi-layered strategic narrative. During the opening sessions at the Great Hall of the People, President Xi explicitly invoked Allison’s coinage, asking President Trump whether their respective nations could “overcome the Thucydides Trap and establish a new paradigm for relations between great powers.” Far from a casual academic reference, this query encapsulated China’s multi-pronged messaging strategy directed at both the White House and the global community.

The narrative posits that friction is an inevitable law of history, thereby demanding mutual accommodation. Xi’s framing subtly pressured the United States to treat China as a geopolitical equal, arguing that “Planet Earth is vast enough to accommodate the respective development and common prosperity” of both powers. Beneath the diplomatic vocabulary lay a stark, conditional warning. Chinese state media and Foreign Ministry spokespersons quickly tethered the Thucydides metaphor to the Taiwan question. The messaging was clear: avoiding the “trap” of open conflict is entirely contingent on Washington respecting Beijing’s red lines. Xi explicitly noted that mishandling Taiwan would push the relationship into “dangerous” territory, effectively communicating that if the trap snaps shut, it would be due to American provocations on cross-strait sovereignty.

Concurrently, China targeted international observers, particularly the Global South and European markets. By publicly asking whether conflict could be avoided, Beijing positioned itself as the responsible, rational actor seeking “tactical stabilisation” and global predictability, contrasting its posture with the perceived volatility of the Trump administration’s transactional foreign policy. The meticulous choreography of the summit revealed deep-seated mutual suspicion, particularly within the digital domain. Behind-the-scenes preparations were heavily shaped by defensive cybersecurity measures and radically divergent strategic expectations. The summit took place immediately following intense domestic friction regarding “AI distillation attacks.” In the months leading up to May 2026, leading American AI firms — including OpenAI and Anthropic — disclosed industrial-scale cyber campaigns aimed at harvesting proprietary algorithmic models, pointing directly to Chinese threat actors. In response, the White House issued National Security Presidential Memorandum (NSPM-4), elevating these digital extraction campaigns to a core national security threat. Consequently, cybersecurity precautions for the US delegation were unprecedented. Air-gapped communication networks, highly encrypted satellite links, and strict physical and digital isolation of devices were implemented to prevent espionage. On the Chinese side, cyber defences were heightened to prevent retaliatory data poisoning or disruptive countermeasures by US intelligence.

Preetnama
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ
Khara Sach
On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM
Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180
Vol 4, Issue 354
Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com
22 MAY TO 28 MAY, 2026

THE ADVENT OF ANIMATION, VISUAL EFFECTS AND GRAPHICS IN THE MODERN DIGITAL WORLD

The modern world is rapidly changing due to technological advancement and digital innovation. Among the most influential developments of the digital age are Animation, Visual Effects (VFX) and Graphics Design. These creative technologies have transformed the way people communicate, learn, entertain, advertise and conduct business. From animated movies and video games to digital advertisements and educational videos, animation and graphics have become an inseparable part of our daily lives.

Today, these fields are not limited only to entertainment industries like films and cartoons. They are widely used in education, medicine, architecture, engineering, social media, marketing, journalism, gaming, virtual reality and many other sectors. As the world becomes more digitally connected, the demand for skilled professionals in animation and graphics is increasing across the globe.

ANIMATION

Animation is the process of creating moving images from drawings, models, or computer-generated objects. It gives the illusion of movement by displaying a series of images quickly one after another. Animation may be created traditionally through hand-drawn sketches or digitally through computer software.

VISUAL EFFECTS (VFX)

Visual Effects, commonly known as VFX, refer to the process of creating or manipulating imagery that cannot be captured during live-action filming. VFX combines real video with computer-generated elements to create realistic scenes.

GRAPHICS DESIGN

Graphics design is the art of visual communication using images, colors, typography, symbols and layouts. Graphic designers create visual content to convey messages effectively.

The journey of animation began with simple hand-drawn sketches and gradually evolved into advanced computer-generated imagery (CGI). Earlier cartoons were produced frame by frame manually, which required tremendous time and effort. However, with the arrival of computers and digital software, animation became faster, smoother and more realistic.

The development of high-speed internet, smartphones, artificial intelligence, cloud computing and digital platforms has accelerated the growth of animation and graphics industries. Today:

Movies are using advanced VFX. Schools are using animated learning videos. Businesses across the globe are relying on motion graphics for advertising. Social media creators are dependent upon the digital effects and editing. Video games depends heavily on 3D graphics and animation.

Importance of Animation and Graphics in the Modern World

Entertainment Industry

Animation and VFX have revolutionized cinema and television. Modern movies now create imaginary worlds, superheroes, creatures and futuristic scenes that attract millions of viewers.

Animated movies are loved by children and adults alike because they combine creativity with storytelling.

Education Sector

Animation makes learning easier, interactive and enjoyable. Difficult concepts in science, mathematics, geography and history can be explained through animated videos and simulations. Educational apps and smart classrooms are increasingly involving animation for effective teaching.

Advertising and Marketing

Digital marketing depends heavily on graphics and animation. Attractive visual advertisements capture customer attention more effectively than plain text.

Gaming Industry

The gaming industry is one of the largest users of animation and graphics. Modern video games use advanced 3D modeling, virtual environments and realistic characters.

Medical and Scientific Visualization

Animation helps doctors and scientists explain complicated medical procedures and scientific concepts visually.

The future of animation, VFX, and graphics is extremely bright. As industries become more digital, the demand for creative professionals continues to rise.

Students trained in animation and graphics can work as:

Animator VFX Artist, graphic Designer, Motion Graphic Designer, Game Designer, Video Editor, Web Designer, 3D Modeler, Multimedia Specialist, UI/UX Designer, Growing Global Demand

Countries across the world are investing heavily in digital media industries. The rise of OTT platforms, Gaming industries,

Digital advertising, Artificial intelligence, Virtual reality (VR), Augmented reality (AR).

Animation and graphics also provide opportunities for freelancing, online content creation, YouTube channels,

Digital agencies, Independent studios.

Many young creators today earn income through social media content, digital illustrations, and animated storytelling.

In the 21st century, schools must prepare students for future digital careers. Including animation and graphics in school curriculum can help students develop creativity, technological skills, and communication abilities.

Is Animation and Graphics the Future of Multimedia?

Yes, animation and graphics are undoubtedly becoming the future of multimedia because modern communication increasingly depends on visual content. Today people prefer short videos, interactive graphics, animated explanations, digital presentations, visual storytelling. Visual content is easier to understand, more engaging, and more memorable than traditional text-based communication. Despite rapid growth, the field also faces certain challenges high competition, requirement of continuous skill improvement, expensive software and hardware, long working hours in some industries. However, dedicated learners with creativity and technical knowledge can achieve great success.

Animation, Visual Effects, and Graphics have become powerful tools of communication and creativity in the modern digital world. They have transformed industries such as entertainment, education, medicine, business, gaming and advertising. Their importance continues to grow as technology advances rapidly. The future of multimedia strongly depends upon visual communication, making animation and graphics one of the most promising career fields of the 21st century. Schools should introduce these subjects in their curriculum to prepare students for future opportunities and encourage creativity, innovation, and digital literacy. As the world moves towards virtual experiences, artificial intelligence and immersive technologies, animation and graphics will continue to shape the future of human communication and digital interaction across the globe.

SURINDERPAL SINGH
PUNJAB.

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

The real heroes of our cities: sanitation workers

A city isn't defined by its tall buildings, wide roads, or dazzling lights, but by its cleanliness and orderliness. When a person enters a city, the first thing they notice is its cleanliness, environment, and civic discipline. Clean cities not only look beautiful, but also symbolize better health, a safe life, and a civilized society. But the people who contribute most to this cleanliness often remain outside of society's attention and respect. These are our sanitation workers—the unseen, unheard, and neglected heroes, on whose labor the entire city's order depends.

The recent strike by sanitation workers in various cities forced people to reflect on how quickly urban life can be disrupted if these workers stop working. Within days, streets were piled with garbage, drains clogged, stench spread, and the risk of disease increased. For the first time, people realized that the sanitation workers, whom they considered ordinary employees, were actually the heartbeat of the city.

The irony is that while we make tall claims about modernity and development, we still lag far behind in civic responsibility. A large number of people in our cities consider it normal to throw garbage in public places, leave plastic on the streets, and litter. Even those who maintain cleanliness within their homes consider their responsibility over by dumping their garbage on the streets. This is why, in the absence of sanitation workers, cities quickly turn into garbage heaps.

This situation is not only a testament to administrative weakness, but also to our weak civic sense. In developed countries, citizens are self-conscious about cleanliness. They consider throwing garbage on the streets a social crime. However, in our country, cleanliness is still considered the sole responsibility of sanitation workers and municipal corporations. Unless society itself embraces cleanliness as a part of its culture and habits, the success of any government campaign will remain incomplete.

The lives of sanitation workers are full of struggles. They start work early in the morning when most people are still asleep. They clean roads, streets, and drains in all conditions—scorching heat, harsh cold, rain, or epidemics. Often, they have to work in extremely unhygienic conditions without adequate safety equipment. Every year, many workers die from inhaling toxic gases while cleaning sewers. Yet, society does not give them the respect they truly deserve.

During the COVID-19 pandemic, when the entire country was confined to their homes, doctors, police officers, and sanitation workers risked their lives to keep society safe. People honored them with applause and thali banging, but over time, we have forgotten them again. Even today, many sanitation workers are forced to work in temporary jobs, with low wages and unsafe working conditions. A large segment of society still looks down upon sanitation work. This mindset is not only wrong but also inhumane. No job is small or large. If sanitation workers stop working for a day, the entire city's system could come to a standstill. Therefore, their work is not just a job, but a duty to protect public health and social life.

The most painful scene in this entire situation is when cows are seen searching for food in the garbage scattered on the streets. In Indian society, cows are given the status of mother, but the reality is that these same cows are forced to eat plastic, rotten food, and toxic waste. This scene exposes our social insensitivity. Devotion is not just demonstrated by words and slogans, but by action. If we truly consider the cow sacred, we must ensure that it is not forced to search for food in the garbage.

Today, the growing plastic problem in cities has exacerbated the situation. People use plastic thoughtlessly and then throw it away in the open. This plastic clogs drains, pollutes the environment, and poses a life-threatening threat to animals. Sanitation workers grapple with this filth daily, but the root of the problem lies in the negligence of citizens.

Governments periodically launch cleanliness campaigns. The "Clean India Mission" attempted to raise public awareness, but campaigns alone don't bring about lasting change. Unless citizens take responsibility themselves, cleanliness will remain limited to government posters and slogans.

We must understand that cleanliness isn't just the responsibility of the municipal corporation. It's every citizen's duty to maintain cleanliness around them. Segregating waste into different categories, using less plastic, avoiding littering in public places, and raising awareness among others—these small habits can bring about big changes.

Protecting the rights and dignity of sanitation workers is equally important. Providing them with fair wages, stable employment, healthcare, and safety equipment should be the government's primary responsibility. Machines should be used more extensively in hazardous processes like sewer cleaning to avoid putting human lives at risk.

The education system also needs to incorporate practical aspects of cleanliness and civic responsibility. Teaching children about cleanliness in books alone won't suffice; they must be inspired to practice it in practice. Only when the new generation makes cleanliness a habit will real change in society be possible.

The media and society should also highlight the problems and contributions of sanitation workers. People typically remember them only when there's a strike or the city is filthy. However, their daily struggles, hard work, and contributions are rarely discussed. If society honors them, it will not only boost their self-confidence but also strengthen the collective consciousness about cleanliness.

We must also understand that cleanliness is not just a matter of aesthetics, but a question of health and civilization. Dirt breeds mosquitoes, flies, and many diseases. Unsanitary environments pose the greatest dangers to children, the elderly, and the poor. Therefore, the work of sanitation workers is directly linked to the health of society.

The need today is not just to end the sanitation workers' strike, but to change our mindset. We must recognize that the responsibility for keeping cities clean cannot be placed solely on a few employees. Until citizens themselves become responsible, the problem of filth and disorder will persist.

Sanitation workers are truly the true heroes of our cities. They work every day to improve our lives without expecting any special recognition or fame. Their hard work keeps cities breathing, roads walkable, and communities healthy.

If we truly want to build a civilized, sensitive, and developed society, we must first change our attitude toward sanitation workers. Respecting them, understanding their problems, and making cleanliness our responsibility is true citizenship. This is the path that will make our cities not only sparkling, but also humane and cultured.

(Dr. Satyawan Saurabh, PhD (Political Science), is a poet and social thinker.)

Preetnama
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ
Khara Sach
On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM
Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180
Vol 4, Issue 354
Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com
22 MAY TO 28 MAY, 2026

No Student Goes Hungry: Launch of World Food Movement in Massachusetts

BOSTON, : Since February 2026, the World Food Movement (WFM) has been serving freshly cooked, nutritious meals every week at Middlesex Community College to ensure that students do not go hungry. Today, the program was formally launched in the presence of President Phil Sisson of Middlesex Community College; Sri Chanchalapathi Dasa, Co-Founder and Vice Chairman of WFM; Sri Naveena Neerada Dasa, Executive Director of WFM; Sri Sadananda Dasa, President of WFM Massachusetts; along with donors and other dignitaries.

This Massachusetts inaugural event marks the transition of the WFM student feeding program from a pilot to a long-term student nutrition initiative. The program currently serves approximately 100 hot meals per day and 1,500 meals per month at Middlesex Community College, with a roadmap for expansion across other colleges and communities throughout the state. The launch event brought together college administrators, donors, students, and community volunteers for the cause of youth food and nutrition security.

Speaking on the occasion, Sri Chanchalapathi Dasa said, "We are happy to have formally launched our feeding program here in Massachusetts for the benefit of students and food-insecure individuals. I wish to extend my heartfelt gratitude to President Phil Sisson for his gracious presence at the event and for his partnership with our movement. I also thank our donors and supporters for their generous contributions, and for joining us in feeding students. This is an example of how our collective compassion and commitment can empower communities and create lasting impact for generations to come.

Inspired by Srila Prabhupada's vision that no one goes hungry, we are striving to increase our reach to as many locations as possible. We believe that when people come together for a common cause, it can bring about miraculous transformations. We invite everyone to join us in our feeding mission and contribute to building a healthy and promising future for the younger generations."

Nearly one in three community college students in Massachusetts reports experiencing food insecurity, which makes it difficult for them to focus on academics and even stay enrolled. WFM's program offers a strategic solution through its feeding services, with efficient operational costs and an impressive 99% delivery reliability rate.

"At Middlesex Community College, we are profoundly grateful for our partnership with the World Food Movement, which enables us to provide our students with hot, healthy, vegetarian meals four days a week," said Phil Sisson, President of Middlesex Community College. "For many of our students, this is the only substantial nourishment they receive in a day. By addressing this fundamental need, we are nourishing both their bodies and their souls, allowing them to focus fully on their academic endeavors. This partnership has made a transformative difference for our students and their families, and we thank WFM for their unwavering commitment to our community."

Sri Naveena Neerada Dasa said, "We started our feeding program in February here in Massachusetts to address the immediate need of student food security. Today's formal launch event highlights our commitment to serving them. We look forward to the support of the government, college and university administrations, donors, and all other stakeholders in providing fresh, hot, and nutritious meals to more students, helping them focus on their academics without worrying about food. We thank our donors for their support and ensuring the sustainability of our college feeding program "

"Surpassing the milestone of thousands of meals served at Middlesex Community College is a powerful validation of our simple, consistent, and dignified feeding model," said Sadananda Dasa. "We provide high-quality, plant-based nutrition that students require to thrive both academically and personally. This success in Lowell serves as a strategic blueprint for our expansion across the Commonwealth, ensuring that no student in Massachusetts is forced to choose between their education and their next meal."

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

Hindi plays' dramatic reading captivates cozy group in New Jersey

Ashok Vyas' Heramba Art and Culture Center had its soft launch with three mystical plays written by him.

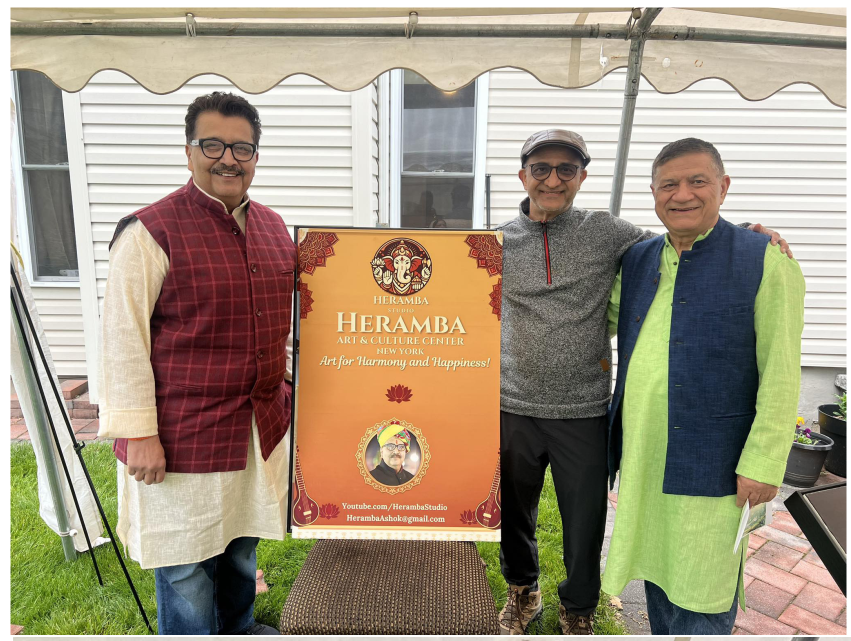

By Parveen Chopra

Edison, NJ: Hindi plays – that too with mystical themes! It was a rare presentation by the Heramba Art and Culture Center, in collaboration with Prayog Natya Sanstha. The plays were not enacted as on stage, but came close in impact with a dramatic reading. Titled "Beyond Understanding", it was an enjoyable cultural afternoon on May 9 hosted under a cozy tent by Abhishek Mishra at his residence.

The program featured dramatic readings of three original Hindi natak (plays). The unifying theme, "Beyond Understanding," ran through the short plays, each exploring the impact of mystical events and miraculous coincidences that leave a tangible imprint on human life. Each reading was followed by an interactive question-and-answer session with two scores and more invited guests, creating a warm, soulful atmosphere.

The plays were written by Ashok Vyas, a New York-based poet, Hindu priest and longtime television host, known for over 25 years of his shows on ITV Gold. Vyas is also the creator of the YouTube channel HerambaStudio, dedicated to positive content and spreading awareness of universal oneness in the light of Vedanta.

The first play, "Agyat Ka Bhay" (Fear of the Unknown), follows the journey of a disillusioned man struggling with meaninglessness and suicidal thoughts. An unplanned visit, along with his wife, to the Mishra residence becomes a turning point. Through a series of seemingly chance events, intertwined with mysterious happenings at the Mishra home, he gradually regains his cheerful self. The story touches on the fine line between coincidence and divine grace, drawing on successive, inexplicable manifestations of the divine, including the formation of a Shivalinga in snow and the appearance of Lord Krishna's form on tiles. Abhishek and Namita Mishra played themselves, joining other artists in the reading of the play.

The second play, "Mystical Chai", can be described as a spiritual suspense drama for the age of social

Preetnama
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ
Khara Sach
On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM
Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180
Vol 4, Issue 354
Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com
22 MAY TO 28 MAY, 2026

Hindi plays' dramatic reading captivates cozy group in New Jersey

Ashok Vyas' Heramba Art and Culture Center had its soft launch with three mystical plays written by him.

media and artificial intelligence. Centered on a New Jersey lad and his deep devotion to Mother Goddess, the play raises probing questions about our understanding of truth and how, by divine will, what we deem impossible can become possible.

The third play, "Chief Controller," widens the canvas to include faith, humanity, divine protection and unseen forces, while examining the influence of AI-driven technological growth on human confidence and conviction. The key characters are founders of a technology company with revenue exceeding four billion dollars, one of whom firmly believes he is shielded by a lok devta, Gala Bhomiya ji from Rajasthan. The play underlines the need for a proactive effort to safeguard human sensitivity in an era of exponential technological development – a theme that strongly resonated with the audience.

The event also marked the soft launch of New York-based Heramba Art and Culture Center, which has been active for several years through HerambaStudio in presenting dharmic, spiritual and mental health programs.

Abhishek Mishra welcomed guests, many of them Hindi lovers, to the event. Ameeya Mehta spoke about the journey of New Jersey based Prayog Natya Sanstha headed by him. Vineeta Khanna, founder of Orator Academy, delighted guests with a bhajan of Sant Kabir and a ghazal. Among the distinguished guests were Parveen Chopra, founder of ALotusInTheMud.com, yoga exponent Vijay Trivedi, Pradeep Agarwal of Vishwa Hindi Nyas, Raj Mittal of Hindi USA, Dr Om Sharma - founder of GICA Hanuman mandir, and Ashok Ojha - Program Director of Yuva Hindi Sansthan.

In a fitting conclusion, Namita Mishra offered thanks to the plays' writer, director, artists and the audience. Several guests also visited the house to witness the remarkable signs of what many experienced as miraculous divine imprints, bringing the afternoon's theme, "Beyond Understanding", to life in a deeply personal way. A sumptuous vegetarian lunch was enjoyed by all.

ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਰਾਹ-ਦਸੇਰਾ ਹੈ ਨਾਵਲ 'ਮੈਂ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੀ

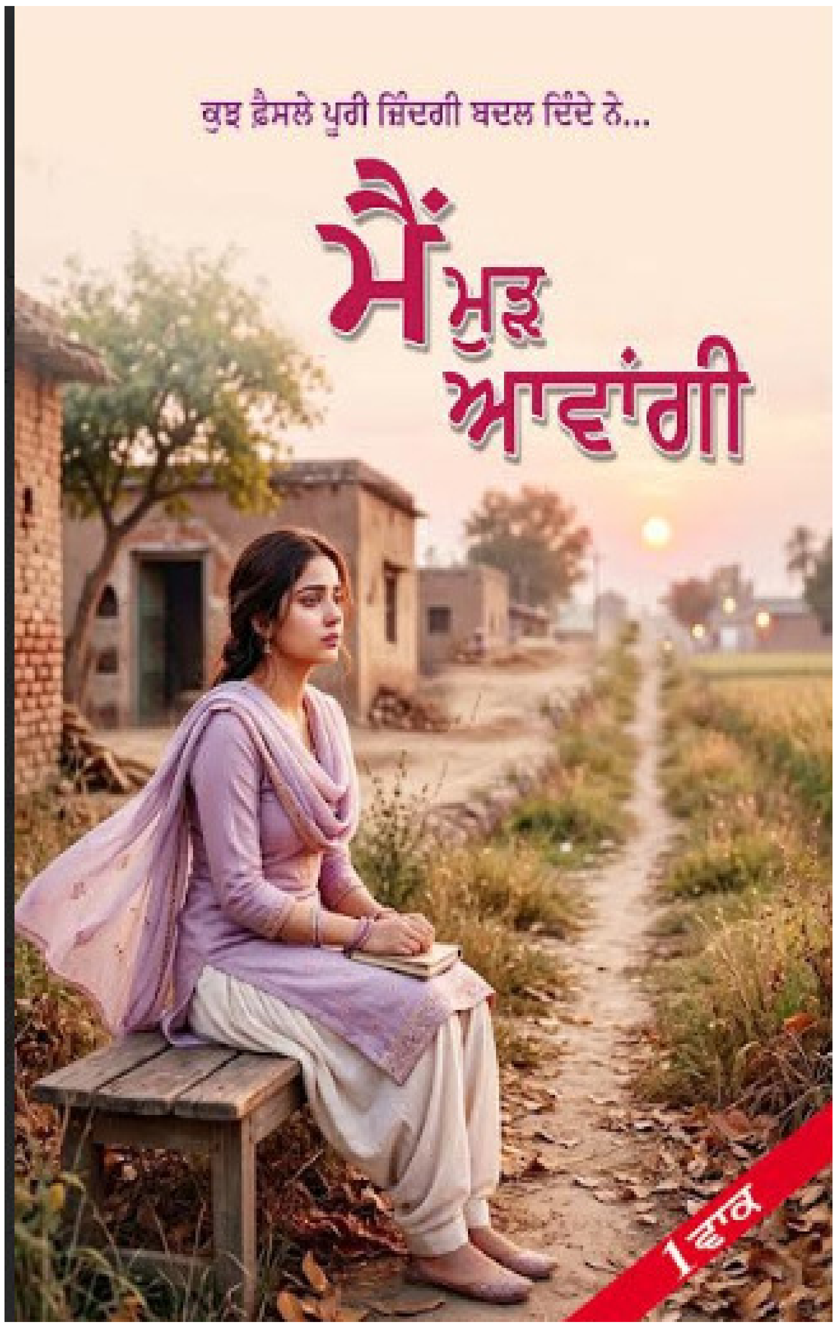

ਪੁਸਤਕ ਸਮੀਖਿਆ
ਨਾਵਲ : ਮੈਂ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੀ
ਲੇਖਕ : 1ਵਾਕ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਮਾਝਾ ਵਰਲਡਵਾਈਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪੰਨੇ : 184
ਮੁੱਲ : 349/- ਰੁਪਏ

ਬਹੁ-ਵਿਧਾਵੀ ਲੇਖਕ ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ ਵਾਰਤਕ, ਕਹਾਣੀ, ਸ਼ਾਇਰੀ, ਲਘੂ-ਕਥਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਤ ਪੁਸਕਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਮਿਆਰੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਂਭਣਯੋਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਮਾਝਾ ਵਰਲਡਵਾਈਡ ਯੂ-ਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਣਾ ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ਹੈ।

'ਬੇ-ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਸਫ਼ਰ' ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ 'ਮੈਂ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੀ' ਨਾਵਲ ਰਾਹੀਂ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਲੇਖਣ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ ਹੈ। 'ਮੈਂ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੀ' ਨਾਵਲ ਪੰਜ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਰਜਵੰਤ ਕੌਰ ਉਰਫ਼ ਰਾਜੀ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਕੂਲ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਕੀਲ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚਾਰ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲੀਡ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਰਾਜੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਜਗਬੀਰ ਦੀ ਮੱਦਦ ਅਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਕੁਲਵੀਰ, ਸ਼ਾਖਸੀ, ਮੰਨਤ, ਜਸਵੀਰ ਲਈ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਹਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀਆਂ ਪੰਜਾ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੋਲ-ਚਾਲ, ਵਿਵਹਾਰ, ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਭਰ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਮਾਹੌਲ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਦੀ ਉਡਾਣ, ਪਿੱਤਰ ਸੱਤਾਤਮਕ ਮਰਦ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਲੜਕੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਸ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਛਟਪਟਾਉਂਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ, ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ, ਦਾਜ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਪੇਂਡੂ ਰਹਿਤਲ ਬਹਿਤਲ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਹਾਰ 'ਚ ਬਦਲਾਅ, ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੇਖਕ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸਹਿਜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਧਰੇ ਉਲਾਰ ਹੋਇਆਂ, ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਅਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਰਾਜੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਉਸਦੇ ਵਕੀਲ ਬਣਨ ਤੱਕ ਬਾਖੂਬੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਪਾਤਰ ਆਮ ਘਰਾਂ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦਾ ਝੂਠ ਫੜੇ ਜਾਣਾ, ਅਮਰੀਕ ਜਿਹੇ ਨਸ਼ੇੜੀ ਅਵਾਰਾ ਅਤੇ ਆਪ-ਹੁਦਰੇ ਲਾਡਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਰਕੇ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਨੇਕ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨੇਕ ਅਤੇ ਸਾਊ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਸਾਕ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਘੜਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਰਾਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕ ਦੇ ਮਾਰਿਆ ਥੱਪੜ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਜਿਹੀਆਂ ਸਵਾਰਥੀ ਅਤੇ ਚਾਲਾਕ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣਾ ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਪ੍ਰਥਾਵਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਨਾਵਲ ਦਾ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਬੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੜ੍ਹਾਉ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸਾਖ਼ਸ਼ੀ ਵਰਗੀ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਵਿਵਾਹਕ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਕੌਂਸਲਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਸੁਲਝਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਵਿਵਾਹਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਸੁਝਾਉ ਅਤੇ ਨੁਕਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਰਵਾਇਤੀ ਹਨ, ਲੇਕਿਨ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ਼ਗੈਰ ਗ਼ੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਰਲ, ਸਹਿਜ, ਸਭਿਅਕ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਪਾਤਰ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਉਲਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਾਕ ਸਰਲ ਪਰ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇ:

ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਦਰਦ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। (ਪੰਨਾ 13)

ਜੇ ਉਹ ਕਾਰ ਦੇਣ ਜੋਗ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੌਕਾ ਮੇਲ 'ਤੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੀ ਨੱਕ ਭੱਜ ਜਾਊ। (ਪੰਨਾ 19)

ਵੇਖੋ ਜੀ! ਮੈਂ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ, ਵੱਡਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। (ਪੰਨਾ 19)

ਇਹ ਨਾ-ਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਝ ਤੈਅ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਮੰਗੀ ਜਾਣਾ। (ਪੰਨਾ 20)

ਬੁੱਢੀਆਂ ਤਾਂ ਪਰਦਾ ਰੱਖਦੇ-ਰੱਖਦੇ ਕੋਈ ਪਰਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। (ਪੰਨਾ 24)

ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ ਪਰਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੁੱਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਧੀਆਂ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਵੱਸ ਸਕਦੀਆਂ। (ਪੰਨਾ 25)

ਔਰਤ ਤਾਂ ਬੱਸ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਵਾਂਗ ਰਹੇ, ਜੋ ਸਹਿ ਸਭ ਕੁਝ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਹਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। (ਪੰਨਾ 31)

ਨਜ਼ਰ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਿਮਾ਼ਗ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 31)

ਨਾ ਪੁੱਤ ਕਾਹਲ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋ ਜੇ, ਫਿਰ ਲਿਆਵਾਂਗੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹ ਦੇ ਥੱਲੇ, ਬਸੰਤ ਕੌਰ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। (ਪੰਨਾ 129) ਆਦਿ।

ਨਾਵਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਵਾਕ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੂੰ ਚੁਸਤ ਅਤੇ ਅਰਥ-ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਰਥ-ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਗਤੀ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਨਾਵਲ 'ਮੈਂ ਮੁੜ ਆਵਾਂਗੀ' ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਹੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਿਆਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਵਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਧਰਮਪਾਲ ਸਾਹਿਲ
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ। ਮੋ. 98761-56964

ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਠਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

1985-86 ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੋਟਰਾਂ ਸੜਨ 'ਤੇ ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਗੇਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਾਲੂ ਮਿਸਤਰੀ (ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਮੇ ਬਾਊ (ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਦੀ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੜੀ ਹੋਈ ਮੋਟਰ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲੂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਮਾ ਚਿੱਬ ਖੜਿੱਬਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਟੀਆਂ ਬੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਾਲੂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕਾਲੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦਰਮਿਆਨ ਇਸ਼ਕ ਪੇਚਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਬਰ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਬਰੇਲੀ (ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਦਮਾਸ਼ ਰੇਲਵੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਆਪਸ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਤਰੋ ਛਿੱਤਰੀ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਕ ਭਲੇਮਾਣਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਛੱਡ ਛੁਡਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵੇਖ ਕੇ ਲੜਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁੱਟਣਾ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਬਦਮਾਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਸ਼ਰੀਫ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਪਟੜੀਆਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਟਰੇਨ ਉਥੋਂ ਗੁਜ਼ਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਤਾਂ ਮੌਕੇ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਏ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪਏ। ਵਾਹ ਲੱਗਦੀ ਭਲਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਮਹਿੰਗਾ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1994 95 ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਐਸ.ਐਚ.ਉ. ਕੋਤਵਾਲੀ ਸੰਗਰੂਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਸੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਤੇ ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਰਾਤ ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗਸ਼ਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। 9 10 ਵਜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਕੂਟਰ ਸਮੇਤ ਸੜਕ 'ਤੇ ਡਿੱਗਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਰੋਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਸੀ, ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਖਤ ਠੰਡ ਵਿੱਚ ਘੰਟਾ ਦੋ ਘੰਟੇ ਹੋਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਟਰ ਸਮੇਤ ਸਰਕਾਰੀ ਆਲਵਿਨ ਨਿਸ਼ਾਨ ਟੈਂਪੂ ਵਿੱਚ ਲੱਦ ਲਿਆ।

ਗੰਨਮੈਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਹਿਲਾ ਜੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਖੜਕਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਸਾਫ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੜੇ ਪਏ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਲਾਲ ਲਾਲ ਡੇਲੇ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਇਸ ਤਰਾਂ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪਿਆਈ ਹੋਵੇ। ਖੈਰ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 11 ਕੁ ਵਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮੈਸੇਜ਼ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਦਫਤਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਬਾਬੂ ਬਣਿਆ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ 8 10 ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਤਣਿਆਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਰਾਤੀਂ ਐਲਵਿਨ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਗਸ਼ਤ 'ਤੇ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਫੇਟ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਹੀ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਢਾਹ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਮੁੱਕਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂ। ਪਰ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰ ਇਹ ਗਲਤੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਘਟੀਆ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਲ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਮਰਨ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕੁੱਤੇਖਾਣੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਤੇਰੇ 'ਤੇ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ 'ਤੇ ਹੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਸੱਚਾਈ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਲ ਆਏ ਮੁਹਤਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਮੰਨੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨਹਿਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਡੀ ਸੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

1985-86 ਦੌਰਾਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘਾਟ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੋਟਰਾਂ ਸੜਨ 'ਤੇ ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਗੇਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕਾਲੂ ਮਿਸਤਰੀ (ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਾਮੇ ਬਾਊ (ਨਾਮ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ) ਦੀ ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਸੜੀ ਹੋਈ ਮੋਟਰ ਰਿਪੇਅਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲੂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਮਾ ਚਿੱਬ ਖੜਿੱਬਾ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਟੀਆਂ ਬੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਕਾਲੂ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਕਾਲੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦਰਮਿਆਨ ਇਸ਼ਕ ਪੇਚਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਸਵਾਦ ਲੈਣਾ ਦਾ ਮਾਰਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਮ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਟੈਲੀਫੋਨ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਨੇਹੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋੜੇ ਨੇ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਸ਼ਾਮੇ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ। ਕਦੇ ਕੁੜੀ ਚਿੱਠੀ ਰੱਖ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਮੁੰਡਾ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਮੁੰਡਾ ਚਿੱਠੀ ਰੱਖ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕੁੜੀ ਮੌਕਾ ਵੇਖ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਮਾ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੇ ਆਪਾਂ ਫਲਾਣੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਰਾਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਘਰ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਤੇ ਪੈਸੇ ਲੈ ਆਵੀਂ। ਸ਼ਾਮੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕੀੜਾ ਜਾਗ ਉੱਠਿਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਗਲੀ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਚਿੱਠੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਫੜਾਈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਚਾ ਲਉ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਕਮਾਂਡੋ ਅਟੈਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੰਮ ਕੇ ਇੱਟਾਂ ਵੱਟੇ ਤੇ ਸੋਡੇ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ। ਆਖਰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰਾਂ ਨੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਲੜਾਈ ਮੁਕਾਈ ਤੇ ਰਾਜ਼ੀਨਾਮਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੁੜੀ ਤੇ ਮੁੰਡਾ ਇੱਕ ਹੀ ਜ਼ਾਤ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਠੰਡ ਠੰਡੋਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਦਸ ਦਿਉ ਕਿ ਇਹ ਚਵਾਤੀ ਲਗਾਈ ਕਿਸ ਚੁਗਲਖੋਰ ਨੇ ਸੀ? ਜਦੋਂ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸ਼ਾਮੇ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਿੰਟਾਂ ਸਕਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮੇ ਨੂੰ ਬਕਰੇ ਵਾਂਗ ਜਾ ਢਾਹਿਆ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਗਲੀ ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਂਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਕਤਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਐਮ.ਸੀ. ਤੇ ਮੁਹਤਬਰਾਂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਕਮਾਂਡੈਂਟ
ਪੰਡੋਰੀ ਸਿੱਧਵਾਂ 9501100062

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਮਾਮਲਾ - ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਕ, ਸਾਬਕਾ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਉਦਮੀ ਘਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਚਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਕਾਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੱਕ - ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ

ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਕਾਊ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ, ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਯੋਗਤਾ-ਅਧਾਰਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਵੀ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੁਣ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਸਗੋਂ ਸੰਗਠਿਤ ਆਰਥਿਕ ਅਪਰਾਧ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਪਤਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਕਟ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਿਸ਼ਨ ਸੰਮੁਖਦਾਸ ਭਵਨਾਨੀ, ਗੋਂਡੀਆ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਬਾਰੇ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ÷ਅੰਦਰਲਾ ਗੱਦਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।÷ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਲੀਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਕੱਲੇ ਬਾਹਰੀ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਲੋਕ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਡੇਟਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤੱਤ, ਡਿਜੀਟਲ ਸਰਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ, ਆਵਾਜਾਈ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕ, ਜਾਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਵਸਥਾ ਬਾਹਰ ਨਾਲੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ, 18 ਤਰੀਕ 2026 ਨੂੰ ਨੀਟ ਯੂਜੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲੀਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ 10 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਸਨ, ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਦੋਸਤੋ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੈਡੀਕਲ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ, ਅਧਿਆਪਕ ਭਰਤੀ, ਪੁਲਿਸ ਭਰਤੀ, ਰੇਲਵੇ ਭਰਤੀ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਭਰਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਦੇ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤੋਂ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਟਸਐਪ, ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਮ, ਜਾਂ ਗੁਪਤ ਡਿਜੀਟਲ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਕਾਪੀਆਂ ਲੀਕ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਏਨਕ੍ਰਿਪਟਡ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਐਕਸੈਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਤੇ ਬਲੂਟੁੱਥ ਡਿਵਾਈਸ, ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਰੋਹ ਸਰਗਰਮ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਪੂਰਾ ਨੈੱਟਵਰਕ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਪਰਾਧ ਹੁਣ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਗਠਿਤ ÷ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਮਾਫੀਆ ਈਕੋਸਿਸਟਮ÷ ਹੈ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇੱਕ ਸੀਟ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਵੀ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਹੈ। ਸੀਮਤ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਟਾਂ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੀਸਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬੇ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗਿਰੋਹ ÷ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੈਂਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ÷ ਜਾਂ ÷ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ÷ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕ, ਲਾਲਚ, ਡਰ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨੈਟਵਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੋਸਤੋ ਕੋਚਿੰਗ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸ ਪੂਰੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਚਿੰਗ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਟਾ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁਖਰਜੀ ਨਗਰ, ਪਟਨਾ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਪੁਣੇ, ਇੰਦੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਿੱਖਿਆ-ਅਧਾਰਤ ਵਪਾਰਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇੱਥੇ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਚੈਨਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਲਾਲਚੀ ਤੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ÷ਖਰੀਦੋ ਰੈਂਕ÷ ਮਾਡਲ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਤਪਾਦ ਅਤੇ ਰੈਂਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਬ੍ਰਾਂਡ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨੈਤਿਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਜਾਂਚਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੀਸਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, ਬ੍ਰਾਂਡ ਮੁੱਲ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਜ਼ਬੂਤ ? ?ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕੁਝ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ੁੱਧ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਖੇਤਰ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ÷ਅੰਦਰਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ÷ ਕਹਾਵਤ ਇੱਥੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਤੱਕ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪੜਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਪੇਪਰ ਸੈਟਿੰਗ, ਸੰਚਾਲਨ, ਛਪਾਈ, ਪੈਕੇਜਿੰਗ, ਆਵਾਜਾਈ, ਡਿਜੀਟਲ ਸਟੋਰੇਜ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਤੱਕ ਵੰਡ, ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸਲ ਚੁਣੌਤੀ ÷ਅੰਦਰੂਨੀ ਖ਼ਤਰੇ÷, ਅੰਦਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ, ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਓਨਾ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ? ?ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਇਸਨੇ ਇਸਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਪੇਪਰ ਫੋਟੋਕਾਪੀਆਂ ਜਾਂ ਫੈਕਸ ਰਾਹੀਂ ਲੀਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ; ਹੁਣ ਏਨਕ੍ਰਿਪਟਡ ਮੈਸੇਜਿੰਗ ਐਪਸ, ਕਲਾਉਡ ਸਟੋਰੇਜ, ਸਕ੍ਰੀਨ ਸ਼ੇਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਡਾਰਕ ਵੈੱਬ ਵਰਗੀਆਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਈਬਰ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਸਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦਾ ਸਕ੍ਰੀਨਸ਼ਾਟ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਡਿਜੀਟਲ ਗਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਲੱਖਾਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਤਣਾਅ, ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ, ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਡਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਚਿੰਗ ਅਤੇ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਘਟਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਦੁਖਾਂਤ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ, ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚੀਨ, ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਫਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਚੀਨ ਵਿੱਚ, ÷ਗਾਓਕਾਓ÷ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਡਰੋਨ, ਇਲੈਕਟ ?ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਉੱਚ-ਤਕਨੀਕੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿੱਚ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਲਈ ਫੌਜੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ÷ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਰਕੀਟੈਕਚਰ÷ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਲਈ ਮੌਕੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਸਤਾ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪੁਲਿਸ, ਸਾਈਬਰ ਸੈੱਲਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰਾਂ ਅਤੇ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ, ਜਾਅਲੀ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਅਤੇ ਹਵਾਲਾ ਨੈੱਟਵਰਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਹੁਣ ÷ਨੀਵੇਂ-ਪੱਧਰ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ÷ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ÷ਉੱਚ-ਮੁੱਲ ਵਾਲੇ ਸੰਗਠਿਤ ਅਪਰਾਧ÷ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ: ਕੀ ਸਿਰਫ਼ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋਣਗੀਆਂ? ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਗਿਰੋਹ ਪੁਰਾਣੇ ਗਿਰੋਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਹੁ-ਪੱਧਰੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੰਡ ਲਈ ਬਲਾਕਚੈਨ-ਅਧਾਰਤ ਟਰੈਕਿੰਗ, ਏਆਈ-ਅਧਾਰਤ ਨਿਗਰਾਨੀ, ਸੀਮਤ ਪਹੁੰਚ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਬਾਇਓਮੈਟ੍ਰਿਕ ਤਸਦੀਕ, ਅਤੇ ਅਸਲ-ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਈਬਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਰਗੇ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦੋਸਤੋ ਕੋਚਿੰਗ ਇੰਡਸਟਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੋਚਿੰਗ ਸੰਸਥਾਨ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰਕ ਨੈੱਟਵਰਕ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸੰਸਥਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਜਾਂਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਫੀਸਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਚਰਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ÷ਕੋਚਿੰਗ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਅਥਾਰਟੀ÷ ਵਰਗੇ ਅਦਾਰੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਦੋਧਾਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਿਸਟਮ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਅਕਸਰ ÷ਟੌਪਰ ਕਲਚਰ÷ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦਬਾਅ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਰ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਰੈਂਕਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਜਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅੱਜ ਲੋੜ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੈਤਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਵੀ ਹੈ। ਸੁਧਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਨੌਕਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਧਿਆਪਕ ਜਾਂ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਪੇਪਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ, ਸੁਪਨੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵੀ ਵੇਚਦੇ ਹਨ।

ਦੋਸਤੋ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵੱਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਸਖ਼ਤ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ, ਤੇਜ਼ ਟਰਾਇਲ, ਡਿਜੀਟਲ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀ ਵਰਗੇ ਵਿਕਲਪਾਂ 'ਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਹੈਲਪਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ? ?ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਗਿਆਨ-ਅਧਾਰਤ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਨੌਜਵਾਨ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਤੱਕ ਫੈਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਅਪਰਾਧ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਹਮਲੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪੂਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਘਟਨਾ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਡੂੰਘੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਜਿਸਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ÷ਅੰਦਰਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ÷ ਕਹਾਵਤ ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅੰਦਰਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੱਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮਾਫੀਆ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਵਿਆਪਕ ਸੁਧਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ? ?ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ, ਤਕਨੀਕੀ ਸੁਧਾਰਾਂ, ਨੈਤਿਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਕੇ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ, ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ।

-ਕੰਪਾਈਲਰ ਲੇਖਕ - ਕਿਆਰ ਮਾਹਿਰ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਸਾਹਿਤਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੇਖਕ ਚਿੰਤਕ ਕਵੀ ਸੰਗੀਤ ਮੀਡੀਆ ਸੀਏ(ਏਟੀਸੀ) ਐਡਵੋਕੇਟ ਕਿਸ਼ਨ ਸੰਮੁਖਦਾਸ ਭਵਨਾਨੀ ਗੋਂਡੀਆ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 9284141425

ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼, ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਅਤੇ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ: ਆਖਰ ਕਿੱਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ?

ਵਿਰੋਧ ਸਿਰਫ਼ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਅਦਾਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸੀਰੀਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪੀ ਪੂਰੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਟੀਵੀ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਹੁਣ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. (OTT) ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਅਤੇ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਨੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਦੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ, ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭੱਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸਮਾਜਿਕ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰੀ ਹੈ।

ਅਕਸਰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਮੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਮਹਿਜ਼ ਸਸਤੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅਤੇ 'ਗਲੈਮਰ' ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਾਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਵਾਇਰਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗੁੱਸਾ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉੱਠਣੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸ਼ੋਅ, ਕਲਾਕਾਰ ਜਾਂ ਡਾਈਲਾਗ (Dialogue) 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਉਣ ਨਾਲ ਇਸ ਡੂੰਘੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਇਸ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਮਿਸਾਲ ਉਦੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਦਿੱਗਜ ਅਦਾਕਾਰ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੱਦੇ, ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਅਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਲਾਕਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਣਨਾ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਹੈ।

ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੇ ਇਸ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕਦੋਂ ਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ ? ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਜ ਅਜਿਹੀ ਘਿਨਾਉਣੀ ਸੋਚ ਖਿਲਾਫ਼ ਇੱਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏਗਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਪਰੋਸਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਜਾਂ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਕਾਢ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਪੁਰਸ਼-ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਅਣਲਿਖਿਆ 'ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਝੌਤਾ' ਚੱਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ 'ਸਰੀਰ' ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਸਰੀਰ ਦਾ 'ਰੱਖਿਅਕ' ਜਾਂ 'ਮਾਲਕ' ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਸੋਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਦੋ ਮਰਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਲੜਾਈ, ਈਰਖਾ ਜਾਂ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਜਾਂ ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਇੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਹੁਣ ਕਈ ਵਾਰ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'ਆਧੁਨਿਕਤਾ' ਜਾਂ 'ਸਮਾਨਤਾ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਪਤਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਕੀ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਇਸ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹੱਲ ਹੈ ?

ਜਦੋਂ ਵੀ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਖਤ ਕਰਨ, ਓ.ਟੀ.ਟੀ. 'ਤੇ ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਉਸ ਖਾਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਬੈਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਠਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਿਯਮ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਰਾਹੀਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਅਸਥਾਈ ਅਤੇ ਉੱਪਰੀ ਹੱਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਡਰੋਂ ਸਕ੍ਰੀਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਸ਼ਬਦ ਹਟਾ ਵੀ ਦੇਈਏ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਹੀ ਘਟੀਆ ਸੋਚ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ, ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਸੈਂਸਰਸ਼ਿਪ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਲੁਕਾ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੰਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧਾਂ, ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਟ ?ਰੋਲਿੰਗ ਵਿੱਚ) ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਸੈਂਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੋਹਰਾ ਚਿਹਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਅਤੇ ਪਿਛਾਖੜੀ ਸੋਚ ਨੂੰ 'ਸੱਭਿਆਚਾਰ' ਜਾਂ 'ਪਰੰਪਰਾ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹਨਾਂ ਔਰਤ-ਵਿਰੋਧੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਵੈੱਬ ਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਲਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਗਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਡਿਜੀਟਲ ਮਨੋਰੰਜਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ 'ਸਰੀਰ' ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ 'ਇੱਜ਼ਤ' ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ, ਸੂਝਵਾਨ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਵਿਰੋਧ ਸਿਰਫ਼ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਅਦਾਕਾਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸੀਰੀਜ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਛੁਪੀ ਪੂਰੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਰੀਰਕ ਸੋਚ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਬੌਧਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਸਨਮਾਨ ਬਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਾਲਾਂ, ਭੱਦੇ ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਅਪਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ, ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਚਾਨਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਔਲਖ, ਪਿੰਡ ਗੁਰਨੇ ਖ਼ੁਰਦ (ਮਾਨਸਾ), ਸੰਪਰਕ 9876888177

ਬਾਜ਼ਾਰਵਾਦ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਦਾ ਔਰਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਜਿਸ ਔਰਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ 'ਜਗਤ ਜਨਨੀ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰ ਅਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਜੰਮੇ, ਅੱਜ ਉਸੇ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਪਤਨ ਦੀ ਡਰਾਉਣੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦ ਅਤੇ ਔਰਤ ਜੀਵਨ-ਰੂਪੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ, ਪਰ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਜਗਤ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਔਰਤ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਮਾਨ-ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਇੰਡੀਸੈਂਟ ਰਿਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ' ਯਾਨੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਚਿਤਰਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਔਰਤ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਘਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਵੱਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਤਸਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਸਮਾਜਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਹਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ-ਭੈਣ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਧੀ-ਭੈਣ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕਰਦਾ ਜਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਲਤ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦਾ, ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਕੰਧ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 'ਧੀ-ਭੈਣ ਦੀ ਸਾਂਝ' ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਡਿਜੀਟਲ ਯੁੱਗ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮੰਡੀਆਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਨੇ ਇਸ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਧੀ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉੱਥੇ ਅੱਜ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਕਰਕੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਨਕਲ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਹਨ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਜਗਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਹਰੀ ਦਿਖਾਵੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖਲਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਾਂ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋ. ਜਗਰੂਪ ਕੌਰ
700952982

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਇੱਕ ਸਕ੍ਰੀਨ ਨੇ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੋਮਲ ਮਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਰੀਲਾਂ' ਅਤੇ ਵਾਇਰਲ ਸਮੱਗਰੀ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਲਗਾਤਾਰ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਘਟਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ। 'ਇੰਡੀਸੈਂਟ ਰਿਪ੍ਰੈਜ਼ੈਂਟੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਵੂਮੈਨ (ਪ੍ਰੋਹਿਬੀਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1986' ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਲੇਖ ਜਾਂ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੇ ਅਸ਼ਲੀਲ ਚਿਤਰਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੁਰਮਾਨਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 9" ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 67 ਅਤੇ 67ਏ ਡਿਜੀਟਲ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਨਿਆ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 296 ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਗੰਦ ਮੰਦ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਧੀਮੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਵੀ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਅਜੇ ਵੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਪਰਾਧ ਰਿਕਾਰਡ ਬਿਊਰੋ (NCRB) ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਣਸੁਲਝੇ ਪਏ ਹਨ। ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਦੇਰੀ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ 'ਕਲਾਤਮਕ ਆਜ਼ਾਦੀ' ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮਾਧਿਅਮ ਸਿਰਫ਼ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਔਰਤ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵਧੇ।

ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗ ਜੇਕਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਲੱਬ ਅਜਿਹੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਜੋ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਔਰਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੂਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ। ਬਦਲਾਅ ਉਦੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਖ਼ੁਦ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਧੀ ਨੂੰ 'ਸਾਂਝੀ ਇੱਜ਼ਤ' ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਵਪਾਰਕ ਮੰਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹਾਰ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਨਾ ਗੁਆਓ

ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ
9988901324

ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹਰ ਰੰਗ ਮਾਨਣ ਦਾ ਚਾਅ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਹੋਵੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ... ? ਰੱਬ ਨੇ ਜਿੰਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜਿਊਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੰਗ ਮਾਨਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅਲੱਗ ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਹਰ ਰੰਗ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਕਟੀ ਵੀ ਜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਰਗਾ ਅਨੰਦ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਮਾਨਣ ਦੀ ਤਾਂ ਕਈ ਲੋਕ ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ ਮਾਣਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਵੀ ਹੱਥ ਧੋ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਣੀ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋ ਛੁੱਟੀਆਂ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਨਿਕਲ ਗਏ।ਘੁੰਮਣਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅਣਜਾਣ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਮਨਮਰਜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਜਾਂ ਜੀਹਦੇ ਪੱਲੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਬੱਸ ਘੁੰਮਣ ਜਾਣ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਹੁਣ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸ਼ੌਂਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਸੋਚ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ।

ਸਾਡੇ ਅਜੋਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਸੇ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ,ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਣ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ, ਆਪਣੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਘੁੰਮਣ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਰਸਤਿਆਂ ਦੀਆਂ, ਆਪਣੀਆਂ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਹੋਟਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਜਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈਵ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਅੱਗੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਫੋਟੋਆਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।ਇਹ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨੋਸ਼ੌਕਤ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਘੁੰਮਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਘੁੰਮ ਕੇ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਹੀ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਧਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਗਏ ਉੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਆ ਰਹੇ ਲੋਕ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੀ ਚਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰਾਂ ਦੇ ਟੱਬਰ ਗਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮਾਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ , ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਇੱਕਦਮ ਆਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਸੁਨਾਮੀ ਵਰਗੇ ਬਹਾਅ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਭੂ-ਖਿਸਕਣ ਦੀਆਂ ਦਰਦਨਾਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਕਸ਼ਸਾਂ ਵਰਗੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਜਦ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਉੱਪਰ ਖੜ੍ਹੇ ਵਾਹਨ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਹੇਠ ਦਫ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਨੌਜਵਾਨ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੈਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਅਕਸਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰੀ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਡਲੀਆਂ ਔਲਾਦਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾੜੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਅਸਹਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਘੁੰਮਣ ਗਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਵਲੂੰਧਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਘੁੰਮਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਓਪਰੀ ਜਗ ?ਹਾ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਵਿਖਾਵੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਭਾਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੈਲਫੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਰ ਜਾਣ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਓਧਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਜਾਂ ਮੌਸਮ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕੋ ! ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਅਨਮੋਲ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਓ।

ਪੈਨਸਨਰਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਸਮਾਂ ਬੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ

ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
ਮੋ. 9463553962

ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਿਰਭਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਆਏ ਖਰਚ ਦੀ ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਤੇ ਆਏ ਖਰਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ।ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਵਾਏ ਇਲਾਜ ਦੇ ਖਰਚੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ , ਜੋ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ , ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ।ਦੂਸਰਾ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ-ਬੱਧ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿੱਲ ਦਫਤਰਾਂ 'ਚ ਰੁਲਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇਤਰਾਜ਼ ਲਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਇਹ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਿਲਿ ?ਹਆਂ 'ਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਾਰਮ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਛਾਪੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਈ ਅਣਲੌਂੜੀਂਦੇ ਫਾਰਮ ਵੀ ਛਾਪ ਰੱਖੇ ਹਨ ।ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਤੇ ਇਹ ਪੂਰੇ ਲੌਂੜੀਂਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰੂਆਤ ਦੀ ਖੱਜਲਖੁਆਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ।ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਰਮਾਂ 'ਚ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ ਅਪਲਾਈ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਹ ਫਾਰਮ ਆਪ ਹੀ ਭਰ ਸਕੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਬਿਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਹਜਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਵੀ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਗੱਲ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ,ਰੈਗੂਲਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਖਰਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਨਖਾਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇੰਤਜਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਉੱਪਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਔਖਾ ਜਰੂਰ ਹੈ ।ਇਧਰੋਂ ਓਧਰੋਂ ਪੈਸੇ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਪੈਸੇ ਮੋੜਨੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ,ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਨੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜਲਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ,ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ਡ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਹ ਬਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ।ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲ ਹੈਲਥ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਲੇ ਬਿਲ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਗਠਿਤ ਬੋਰਡ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਭੇਜਣ ਕਾਰਨ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਡੀਲਿੰਗ ਕਲਰਕ ਜਾਂ ਸੁਪਰਡੰਟ ਵਲੋਂ ਰਕਮ ਵੈਰੀਫਾਈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਨੇ ਚੈਕ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਭੇਜਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕੀ ਤੁੱਕ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਵਧਦਾ ਹੀ ਹੈ ।ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜਿਲ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਬਿਲ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਜਾਣ ਲਈ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਂਝ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਦੇਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਸਿਸਟਮ ਲੜੀਵਾਰ ਆਏ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਲੜੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ।ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਸਮਾਂ-ਬੱਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਾਣਯੋਗ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ ।ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਆਂਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਆਨ ਲਾਈਨ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਿਲ ਭੇਜਣ ਲਈ ਹੇਠਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਵੀ ਢਿੱਲਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ 'ਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹੀ ਬਜਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।ਸਬੰਧਤ ਡੀ.ਡੀ.ਓ. ਵਲੋਂ ਸਿਰਫ ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਿਲ ਦੀ ਈਮੇਲ ਤੇ ਭੇਜੀ ਕਾਪੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੀ ਈਮੇਲ ਤੋਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਕਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ , ਜੋ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨ ਲਈ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ , ਉਹ ਜਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਈ ਡੀ ਤੋਂ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਸੀਮਤ ਐਮ.ਬੀ. 'ਚ ਫਾਈਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬਾਹਰੋਂ ਕੈਫੇ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਜ਼ਟ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਮਰੀਜ਼ ਤਾਂ ਬਿਲਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਉਡੀਕਦੇ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।ਵੱਡੇਰੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਕਰਕੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਉਂਝ ਵੀ ਜਿਆਦਾ ਪਕੜ ਕਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੈਨਸ਼ਨਰ ਖਰਚਿਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦਿਲ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਨਵੀਂਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਸ਼ਤ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।ਇਸ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਣ ਸਕਣ ।ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਜ਼ ਫਰੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਡੀਫੈਂਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਨਿਸਚਤ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਰੀ ਇਲਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਜ਼ਟ ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ

ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ (ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ)
ਮੋ.+61 484 269 198

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 16 ਅਕਤੂਬਰ 1670 ਈ: ਦੇ ਦਿਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪੁਣਛ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਰਜੌੜੀ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ 275 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੇ ਜੰਮੂ ਤੋਂ 163 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦੇਵ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ।ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਰੱਖਿਆ।ਆਪਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਰਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਕੁਸਤੀ,ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣਾ,ਤੀਰ- ਅੰਦਾਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਖੇਡਾਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਜਾਨਕੀ ਦਾਸ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਪਾਸੋਂ ਰਾਜੌਰੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਰਾਮ ਥੰਮਣ ਜਿਲ੍ਹਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ।ਇਸ ਤਰਾਂ ਹੀ ਜੋਗੀ ਔਗੜ ਨਾਥ ਪਾਸੋਂ ਨਾਸਿਕ ਵਿਖੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਨੰਦੇੜ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਔਕੜ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ।

1708 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਨਦੇੜ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਤੀਰ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਮੁਗਲਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਉਸ ਟਾਇਮ ਵੀਹ ਕੁ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

26 ਨਵੰਬਰ 1709 ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਮਾਣੇ ਤੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕਾਤਲ ਸੱਯਦ ਜਲਾਲਦੀਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜਾਦਿਆਂ ਦੇ ਕਾਤਲ ਸ਼ਾਸਲਬੇਗ ਬਾਸ਼ਲਬੇਗ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਫਿਰ ਘੁੜਾਮ,ਠਸਕਾ, ਸ਼ਾਹਾਬਾਦ, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਕੁੰਜਪੁਰਾ, ਮੁਸਤਫ਼ਾਬਾਦ, ਕਪੂਰੀ ਤੇ ਸਢੌਰੇ ਦੇ ਦੁਸਟਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ।12 ਮਈ 1710 ਨੂੰ ਚੱਪੜਚਿੜੀ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਅਤੇ 14 ਮਈ 1710 ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਆਦਿ ਜਿੱਤਦੇ ਹੋਏ 1715 ਨੂੰ ਬਟਾਲਾ ਕਲਾਨੌਰ ਵੱਲ ਨਿੱਕਲ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਅਖੀਰਲੀ ਲੜਾਈ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਅਬਦਲ ਸਮੁੰਦ ਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਪਿੰਡ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਨੰਗਲ ਦੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਨੁਮਾ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਲੜੀ।

ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ਼ਾਂ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਨ ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ਼ਾਂ ਘੇਰਾ ਤੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਖੀਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭੁਖਣ ਭਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 7 ਦਸੰਬਰ 1715 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿੰਨਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 700 ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫੇਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ ਗਿਆ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਸਪੁਤਨੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਕੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਨੂੜ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਉਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੋਲ ਇਕ ਮੁਗਲ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰਕੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਢਿੱਡ ਵਿਚ ਇਕਦਮ ਛੁਰਾ ਖੋਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਸੋ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਕੜੀਆਂ ਅਤੇ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਖੋਤੇ ਖੱਚਰਾਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 700 ਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਉਪਰ ਟੰਗੇ ਗਏ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2000 ਸੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ।ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 700 ਗੱਡੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾ ਸਿਰਾਂ ਤੋਂ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕਾਫ਼ਲਾ 28 ਫ਼ਰਵਰੀ 1716 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਾ।

ਜਦ ਇਹ ਕਾਫ਼ਲਾ ਦਿੱਲੀ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੁੱਖਸ਼ੀਅਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ, ਭਾਈ ਬਾਝ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਭਾਈ ਫ਼ਤਿਹ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਮੋਹਰੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਹਿਦਾ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬਰਾਹ ਖਾਂ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਸਪੁੱਰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਖਾਂ ਨਾਜ਼ਮ ਦੇ ਹਰਮ ਜ਼ਨਾਨਾ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

700 ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ 5 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 12 ਮਾਰਚ 1716 ਤੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੌ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਮ ਪਰੀਵਰਤਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਡੋਲ ਰਹਿੰਦੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਧਰਮ ਪਰੀਵਰਤਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ।ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਸਕੇ।ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਗਿਰਝਾਂ ਨੇ ਖਾ ਲਿਆ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਤੇ ਹੱਡੀਆਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਲਟਕ ਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਹਨਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਤੇ ਪੱਥਰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਕਢਦੇ ਰਹੇ।

ਇਸ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਚੁੱਪ ਰਹੀ।ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਖ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਸ ਉਮੀਦ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਭੇਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਜਿੰਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ।ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰੀ 9 ਜੂਨ 1716 ਨੂੰ ਆਈ।ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ 26 ਸਾਥੀ ਵੀ ਸਨ।ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਕੁਤਬ- ਮਿਨਾਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਖੁਆਜਾ ਕੁਤਬ-ਉਲ-ਦੀਨ ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਲੈ ਗਏ।ਇੱਥੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਦੁਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੌਤ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਲਾਦ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਤੜਪਦਾ ਦਿਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਿਦਕ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਸਹੀਦੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਭਿਆਨਕ ਸਨ।ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਤੇ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਕੱਢੀ ਗਈ।ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਪੈਰ ਕੱਟੇ ਗਏ।

ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਤਪਦੇ ਜਮੂਰਾਂ ਨਾਲ ਨੋਚਿਆ ਗਿਆ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅੰਤਿਮ ਦਮ ਤੱਕ ਸਾਂਤ ਅਤੇ ਸਥਿਰ ਰਿਹਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਤਸੀਹੇ ਭਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵੇਖ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਇੰਨਸਾਨ ਦੀ ਰੂਹ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਧੰਨ ਸੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ !

ਨਾ ਮੌਤ ਨੇ ਉਮਰਾਂ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹਨ ? ਤਾਂ ਹਰ ਜੁਆਬ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਜੁਵਾਬ ਦੇਣਗੇ, ਪਰ ਜੋ ਵੀ ਜੁਆਬ ਆਵੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ’ਤੇ ਇੱਕ ਮੱਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿੰਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਕਦੋਂ ਆਉਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੈ ਆਦਿ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਸੰਸਾਰਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ, ਪਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ।

ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਇੱਕਮਤ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਿ, ‘ਮਰਨਾ ਸੱਚ ਜਿਊਣਾ ਝੂਠ’।ਪਾਠਕ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਵਿਸ਼ਾ ਛੋਹ ਬੈਠੀ ਹਾਂ।

ਹੋਇਆ ਦਰਅਸਲ ਇੰਝ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਆ ਰਹੀ ਸੁਨੀਤਾ ਦੀ 19 ਸਾਲਾ ਜਵਾਨ ਬੇਟੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਜਦ ਸੁਨੀਤਾ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਫ਼ੋਨ ਆਇਆ ਕਿ, ‘ਮੰਮੀ ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਗਈ ਹਾਂ।’ ਸੁਨੀਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਤੂੰ ਕਹੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਘਰ ਆ ਜਾਵਾਂ, ਕਿਸੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਆਈਏੲ ?’ ਤਾਂ ਬੇਟੀ ਦਾ ਅੱਗੋਂ ਜੁਆਬ ਆਇਆ, ‘ਨਹੀਂ, ਸਿਰ ਦਰਦ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਖਾ ਲਈ ਏ।’

ਗੱਲ ਆਈ ਗਈ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸੁਨੀਤਾ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਘਮਟੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੁਨੀਤਾ ਘਰੋਂ ਫ਼ੋਨ ਆਇਆ, ਕਿ ‘ਉਸਦੀ ਬੇਟੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਈ ਏ।’

ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫ਼ਟਾਫ਼ਟ ਗੱਡੀ ਕੱਢ ਮਗਰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲਾਪ ਮੱਚਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਤੁਰੰਤ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਉਸਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ, ਪਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ‘ਇਹ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ ਏ।’ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਥਲਿਓਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲ ਗਈ।

ਹੱਸਦਿਆਂ-ਵੱਸਦਿਆਂ ਪਰਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਫੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਡਰਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ ਵਾਲੀ ਹਾਲਾਤ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਿ, ‘ਅਚਾਨਕ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸਨੂੰ ? ਕਿਉਂ ਤੁਰ ਗਈ ਉਹ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ? ਉਮਰ ਹੀ ਕੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ? ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰੰਗ ਦੇਖਣੇ ਸੀ ਉਸਨੇੲ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ ਹੋਏ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਸੀ ਪਰ ਅਚਨਚੇਤ ਇਹ ਕੀ ਬਣ ਗਿਆ ? ਆਪਣੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਹੋਊ ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ’ਤੇ ਕੀ ਬੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ?’

ਅਸਮਾਨ ਵੱਲ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਲੱਭ ਰਹੀ ਹੋਵਾਂ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਅਤੇ ਹਉਕੇ ਦਿਲ ਚੀਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਮੌਤ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਅਲੜ੍ਹ ਉਮਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸੁਪਨਿਆ ਨੂੰ ਜਿਊਣ ਦੀ ਖੁਵਾਹਿਸ਼ ਵੀ। ਧੀਆਂ ਤਾਂ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਦ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹਾਸੇ ਹੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚੁਫ਼ੇਰਾ ਮਹਿਕਣ ਲਾਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ‘ਪੁਸ਼ਪਾ’, ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਾਂਗ ਹੀ ਫ਼ੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਕਾਂ ਵੰਡਦੀ ਸੀ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਰੱਖਦੀ। ਬਹੁਤ ਮਿਲਨਸਾਰ ਅਤੇ ਨਰਮਦਿਲ ਦੀ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹਾਲੇ ਉਸਨੇ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ’ਤੇ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਾਪਰ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ਹੈ ? ਸਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਏ, ਇਸਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਬੜਾ ਸੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿ

ਨਾ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਮੌਤ ਨੇ ਉਮਰਾਂ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ।

ਜੁੜੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਣਾ, ਫਿਰ ਕਦੇ ਨੀ ਲੱਭਣਾ ਹਾਣੀਆਂ ਨੇ।

ਹਰਦੀਪ ਕੌਰ ਨਾਜ਼,
ਫਗਵਾੜਾ, ਪੰਜਾਬ।

ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਚੋਪੜਾ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਦਾ ਅਣਸੰਗ ਹੀਰੋ

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਆਜਾਦੀ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਸੰਨ 1848 ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਲੜੀ ਗਈ ਸੀ। 1857 ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਇਸ ਬਵਗਾਵਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜੰਗਾਂ ਕਾਰਨ ਪੂਰਨ ਅਜਾਦੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਜਾਂ ਸੰਕਲਪ ’ਤੇ ਖਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਪੂਤ ਮੂਲਰਾਜ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਗਵਰਨਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਨਿਰਸੰਕੋਚ ਉਸ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕੇਵਲ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਖੋਜ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਮੂਲਰਾਜ ਚੇਅਰਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ, ਜੋ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਬਲ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਚੋਪੜਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੂਲਰਾਜ ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਿਆ। ਸਾਵਨ ਮਲ ਨੂੰ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਹਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਮੁਲਤਾਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਦੌਲਤ ਲਈ ਮਸਹੂਰ ਸੀ। ਮਸਾਲਿਆਂ, ਰੇਸਮਾਂ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭੰਡਾਰ ਸਨ। ਮਸਜਿਦਾਂ ਅਤੇ ਮਕਬਰਿਆਂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸਹਿਰ ’ਚ ਇਸਲਾਮੀ ਜਹਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੂਰਜ ਮੰਦਰ ਦੀ ਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਲੋਕ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਇਸ ਸਹਿਰ ਉੱਤੇ ਚਾਰ ਵਾਰ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ 1819ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਾਸਕ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਅਫਗਾਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਸਮੀਰ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਪਾਰ ਇਲਾਕੇ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ।

1823 ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਪੰਜਾਬੀ ਖੱਤਰੀ ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਨਾਲ ਮੁਲਤਾਨ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਹੋਸਨਾਕ ਰਾਏ ਚੋਪੜਾ ਦਾ ਤੀਜਾ ਹੋਣਹਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਾਵਣ ਮਲ ਦਾ ਜਨਮ 1788 ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ । ਉਹ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਦਫਤਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਦੀਵਾਨ ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਸਾਰੇ ਗਵਰਨਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਾਸਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਡੇਰਾਗਾਜੀ ਖਾਨ, ਝੰਗ ਅਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਵਿਗੜੇ ਤਿੱਗੜੇ ਪਖਤੂਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਯ਼ਿਆਦਤੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਰਮੀ ਕੀਤੀ। ਸੂਬੇ ’ਚ ਸਾਂਤੀ ਵਰਤਾਈ ਅਤੇ ਮਾਮਲਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਪਾਈ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਵੀ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸਦਕਾ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਲਤਾਨ ਜਯ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮਾਰੂਥਲ ਸੀ ਅਤੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਂਦਾ, ਗੁਆਂਢੀ ਜਯ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪੇਸਕਸ ਕਰਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਸਣ ਲਈ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਖੂਹ ਅਤੇ ਨਹਿਰਾਂ ਪੁਟਵਾਈਆਂ। ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਬਲੋਚ ਮਜਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਬਹਿਰਾਮ ਖਾਨ ਦੇ ਭਰਾ ਕਰਮ ਖਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਸਮਝੌਤੇ ‘ਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਨ ਲਈ ’ਛੋਟੀ ਮੋਹਰ’ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ 6 ਸਤੰਬਰ 1844 ਨੂੰ ਸਾਵਣ ਮਾਲ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੋਸੀ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਜਖਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ 29 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਬਾਬਾ ਸਫਰਾ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਣਵਾਈ । ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਾਵਣ ਮੱਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਗਵਰਨਰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। 1814 ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ ਮੂਲਰਾਜ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫਾਦਾਰ ਰਹੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਅਕਾਲਗੜ੍ਹ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਅਲੀਪੁਰ ਚੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰੋ: ਸਰਚਾਂਦ ਸਿੰਘ ਖਿਆਲਾ
9781355522

1839 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੀ ਖੂਬ ਖੇਡੀ ਗਈ ਖੇਡ ਦੀ ਦੁਖਦ ਕਹਾਣੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਛੁਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਬਾਅਦ 1845 ਤੱਕ, ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਨਦਾਰ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ, ਅਯੋਗ ਸਾਸਕਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਤਨ ਵੱਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਧੋਖੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖੀ।

ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਪਹਿਲੀ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਹਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਬਜੇ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ‘ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਲਈ ਇਕ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਰੀਜੈਂਸੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਰਨਲ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੰਸ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਬਣਿਆ। ਹਾਰੀ ਹੋਈ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਝੁਕ ਗਈ ਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨੂੰਨ ਭੜਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1848 ਵਿੱਚ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਬਗਾਵਤ ਨੇ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਭੇਜੀ, ਪਰ ਜਿਸ ਫੌਜ ਨੇ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਉਹ ਮੂਲਰਾਜ ਨਾਲ ਰਲ ਗਈ। ਕੀ ਇਹ ਇੱਕ ਇਤਫਾਕ ਸੀ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਖੇਡੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸੀ ? ਇਹ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ ‘ਤੇ ਦਸੰਬਰ 1846 ਵਿਚ, ਭੈਰੋਵਾਲ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸੰਧੀ ਰਾਹੀਂ, ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਲਗ ਹੋਣ ਤੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਲਾਹੌਰ ਅੰਗਰੇਜ ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਇਕਤਰਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ’ਚ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸੀ। ਨਵੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਣਜੋਧ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਵੀ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਰੀਜੈਂਸੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 35 ਹਜਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੁਣ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਕਿਉਕਿ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਹਾਰੀ, ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਅਪ੍ਰੈਲ 1848 ਵਿਚ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜੀ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਲਾਰੰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰ ਫਰੈਡਰਿਕ ਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਨਵਾਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਰੈਜੀਡੈਂਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਰੀ ਵਲੋਂ ਵਧਾਏ ਗਏ ਟੈਕਸ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ‘ਚ ਕਾਫੀ ਨਰਾਜਗੀ ਅਤੇ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਪੱਕਾ ਵਫਾਦਾਰ ਗਵਰਨਰ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੂਲਰਾਜ ਦੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸਕਤੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਨ। ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਦੱਖਣੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੂਲਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਰਾਜ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਡਰ ਸੀ। ਮੂਲਰਾਜ ‘ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਸਿੱਖ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਸਕੇਲ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ‘ਤੇ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉਕਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਮੂਲਰਾਜ ਤੋਂ ਖਾਤਾ ਅਤੇ ਨਜਰਾਨੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਸਤੀਫਾ ਵੀ। ਅਸਤੀਫਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਡਿਊਟੀ ’ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੇ ਵਫਾਦਾਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। 18 ਅਪ੍ਰੈਲ 1848 ਨੂੰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਬੰਗਾਲ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸ ਦੇ ਪੈਟਰਿਕ ਵੈਂਸ ਐਗਨੇਊ ਅਤੇ ਬੰਬੇ ਫਿਊਜਲੀਅਰ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਵਿਲੀਅਮ ਐਂਡਰਸਨ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰਜ ਲੈਣ ਲਈ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਗੇਟਾਂ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੌਜੀ ਟੁਕੜੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਸਹਿਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਨਵੇਂ ਗਵਰਨਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਅਫਸਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਵੈਨ ਐਗਨੇਊ ਉੱਤੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਭੀੜ ਨੇ ਐਂਡਰਸਨ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਮੂਲਰਾਜ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਭਰਾ ਗੰਗ ਰਾਮ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਗਨੇਊ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਸਥਿਤ ਈਦਗਾਹ ਲੈ ਗਿਆ। ਐਂਡਰਸਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਗੋਰਖਾ ਬਾਡੀਗਾਰਡਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੂਲਰਾਜ ਦਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੇਸ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਮੂਲਰਾਜ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਬਗਾਵਤ ਸੀ. ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੂਲਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਗੇ। ਅਗਨੇਊ ਨੇ 80 ਮੀਲ ਦੂਰ ਭਵਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਪੀਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਦਦ ਲਈ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੱਖ ਘੋੜਸਵਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮੂਲਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਈਦਗਾਹ ‘ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਬੰਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜੇਕਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਨਜਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ? ਕਵੀ ਹਕੀਮ ਚੰਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੂਲਰਾਜ ਦੀ ਅਣਖੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਸਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਨਜਰਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਲੜਨ ਲਈ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹੀ ਵਕਤ ਸੀ ਜਦ ਇਕ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਗੁੱਟ ‘ਤੇ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਲੜਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਅਣਖੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਭਰਤੀ ਕੀਤਾ। **ਅਗਲੇ ਸਫੇ ’ਤੇ ਜਾਰੀ**

ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਚੋਪੜਾ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਦਾ ਅਣਸੰਗ ਹੀਰੋ

ਮੂਲਰਾਜ ਦਾ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਉਤਰਨਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰਾਜਭਾਗ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੇਵਲ ਦੇਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਅਜਾਦੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਦਾ ਅਣਸੰਗ ਹੀਰੋ ਹੈ।

ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਫਰੈਡਰਿਕ ਕਰੀ ਨੇ ਜਨਰਲ ਵਿਸ਼ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਨ ਕੋਰਟਲੈਂਡ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਰਵਾਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡੇਰਾ ਇਸਮਾਈਲ ਖਾਨ ਵਿੱਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਹਰਬਰਟ ਐਡਵਰਡ ਨੂੰ ਅਗਨੇਊ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਮਿਲਣ ’ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਜਨਰਲ ਵੈਨ ਕੋਰਟਲੈਂਡ ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਰਾਜਾ ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਨਫਰਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਫੌਜ ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸੀ। ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸ: ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਇਲਾਕੇ ਹਜਾਰਾ ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਬਗਾਵਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗਾਵਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਮੂਲਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਵਲੋਂ ਸਾਜਿ?ਸ ਕਰਦਿਆਂ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੇਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਲੜੇ। ਮੁਲਤਾਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ ਕਰਨ ਪਿਛੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸਾਲੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਗਾਵਤ ਵਿੱਚ ਸਾਮਲ ਹੋਣ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੂਲਰਾਜ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਿਦਰੋਹ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਾਰਗ ਖਾਲਸਾ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

ਜੂਨ ਦੇ ਸੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਐਡਵਰਡ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਤੇਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਿਨੇਰੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ‘ਤੇ ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਭਰਾ ਗੰਗ ਰਾਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੁਲਤਾਨੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਐਡਵਰਡ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚਕਾਰ ਝੜਪ ਹੋਈ। ਕਰਨਲ ਵੈਨ ਕੋਰਟਲੈਂਡ ਦੇ ਤੋਪਖਾਨੇ ਅਤੇ ਪਖਤੂਨ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲੇ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਮੂਲਰਾਜ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ 500 ਬੰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਛੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾਲ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣਾ ਪਿਆ। ਐਡਵਰਡ 26 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਇਆ। ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲਰਾਜ ਸੁਧੂਸਮ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹੋਈ ਝੜਪ ਵਿੱਚ ਮੂਲਰਾਜ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਵਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਤੋਪਖਾਨੇ ਨਾਲ ਆਈ ਵਡੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਬਣਿਆ ਸਹਿਰ ਉੱਚੀਆਂ ਅਤੇ ਮਜਬੂਤ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 27 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ ਵਲੋਂ ਸਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲਿਆਂ ਨੇ ਮੂਲਰਾਜ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਰ ਵੱਲ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ‘ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਦਾਗੇ ਗਏ। 30 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਬੰਬ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਲ੍ਹਾਖਾਨੇ ’ਤੇ ਵਜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਆਦਮੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਵਿਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਇੰਨਾ ਗੋਲਾ-ਬਾਰੂਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤਕ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ ਨੇ 2 ਜਨਵਰੀ 1849 ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਹਮਲੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੂਲਰਾਜ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਕੱਢ ਲਈਆਂ। ਜਿਸ ‘ਤੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਮੂਲਰਾਜ ਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਈ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਸਹਿਰ ’ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਖੂਨੀ ਜੰਗ ਰਾਹੀਂ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਰੀ ਲੁੱਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 9 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ 20 ਗਜ ਦੂਰ ਖਾਈ ‘ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਲਤਾਨ ਦੀ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤ ਟੱਕਰ ਦਿਤੀ। ਲੇਕਿਨ, 22 ਜਨਵਰੀ 1849 ਨੂੰ ਮੂਲਰਾਜ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖਾਤਰ 550 ਆਦਮੀਆਂ ਨਾਲ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੂਲਰਾਜ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 30 ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਸੀ।

ਦੀਵਾਨ ਮੂਲਰਾਜ ‘ਤੇ ਵੈਂਸ ਐਗਨੇਊ ਅਤੇ ਐਂਡਰਸਨ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਬਗਾਵਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੂਲਰਾਜ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਪਰ ਸਜਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਅਗਸਤ 1851 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਕਸਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮੂਲਰਾਜ ਫਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਵਫਾਦਾਰ ਸੇਵਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਸ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਦੁਸਮਣ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੱਟੜ ਦੁਸਮਣ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ ਵਲੋਂ ਮੂਲਰਾਜ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੂਲਰਾਜ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਾਤਰ, ਅਣਗੌਲੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੂਲਰਾਜ ਚੋਪੜਾ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਚੋਪੜਾ, ਅਵਿਨਾਸ ਚੋਪੜਾ ਅਤੇ ਅਮਿੱਤ ਚੋਪੜਾ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦੇਸ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹਨ, ਅਤੇ ’ਦ ਹਿੰਦ ਸਮਾਚਾਰ ਲਿਮਟਿਡ’ ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਜ਼ਰੀਏ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਿਸਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਰਜਸੀਲ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਮਾਮਲੇ

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਕਮਾਂਡੈਂਟ
ਪੰਡੋਰੀ ਸਿਧਵਾਂ 9501100062

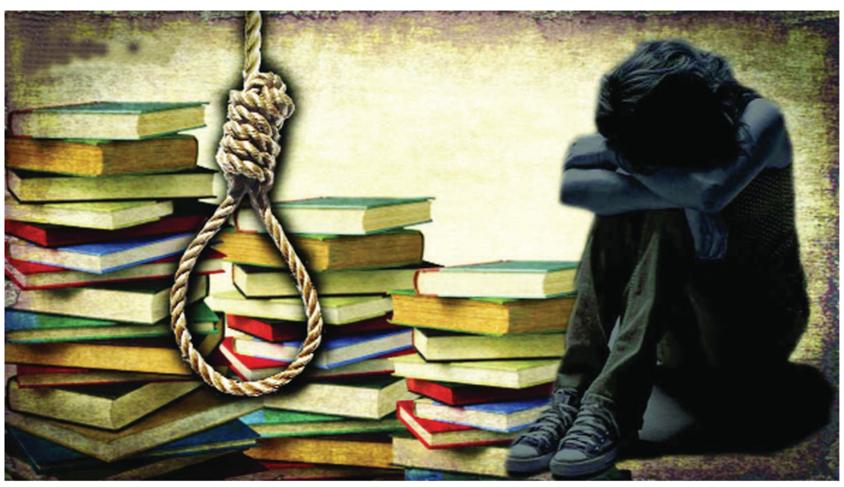

ਬਹੁਤ ਦੁੱਖਦਾਈ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਰਾਈਮ ਬਿਊਰੋ ਡਾਟਾ (ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਬੀ.)ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2020 ਅਤੇ 2021 ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 12526 ਅਤੇ 13200 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰਾਂ(42004), ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ (23179), ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ (20231) ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰਾਂ(13714) ਤੋਂ ਬਾਅਦ 6ਵੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। 2010 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਰ ਹਰ ਸਾਲ 4.5% ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਡਾਟਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ,ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਟੀਕਤਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।ਕੇਰਲ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੂਬਿਆਂਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਬੀ. ਦੇ ਡਾਟੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਕਿੰਨੀ ਭਿਆਨਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਮਾਰਾ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ (2020) ਵੇਲੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਦਰ ਇੱਕ ਦਮ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਰ (43%) ਲੜਕਿਆਂ (57%) ਦੀ ਬਨਿਸਬਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਘਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਲੜਕੀਆਂ ਲੜਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਝੱਲਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।2017 ਵਿੱਚ 4711 ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 2021 ਵਿੱਚ 5693 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਸਵੀਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਰੈਜੂਏਟ ਪੱਧਰ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।ਇਹ ਹੀ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਲੱਸ ਟੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ (ਪਰ ਹੁਣ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਾਰਨ ਬਦਨਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕੇ) ਕੋਟੇ ਦੇ ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਹੋੜ ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 2011 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ 150 ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਐਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਟੇ ਦੇ ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘੋਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾ ਦਿੰਦੇ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਮੇਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਹਨ, ਸਭ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੋਟੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਟਿਊਟਰ ਲੈਕਚਰ ਅਤੇ ਹੋਮ ਵਰਕ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਵਾਕਿਫ ਆਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕੋਟੇ ਦੇ ਇੱਕ ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਨੀਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਲੜਕਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਦਿਆਕ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਾ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਟਿਊਟਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਲਾਇਕ ਕਹਿ ਕੇ ਬੇਇਜ਼ੱਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਲੜਕਾ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਆਤਮਹੱਤਿਆ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਆਰਟਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਚੱਲ ਪਿਆ ਤੇ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਪੋਸਟ ‘ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਹੱਦ ਉੱਚੀਆਂਖਾਹਿਸ਼ਾਂ, ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਚੁਣਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ, ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਸਹਾਇਤਾਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ। ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਵੀਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਾ ਉਹ ਬਣੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਆਈ.ਆਈ.ਟੀ., ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਆਟਰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਾਇੰਸ ਜਾਂ ਮੈਥ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ ਤਾਂ ਚਾਹੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਟਿਊਸ਼ਨਾਂ ਰਖਾਉ, ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕੇਗਾ। ਪਰ ਮਾਪੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ। ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ ਥਰੀ ਇਡੀਅਟਸ ਇਸ ਸਥਿੱਤੀ ਬਾਰੇਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂਨਾਲ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਕਲਾਸ ਗਿਆਨ ਆਸ਼ਰਮ ਸਕੂਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਮੈਥ ਟੀਚਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਪੇਪਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਥ ਵਿੱਚੋਂ 99 ਨੰਬਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਨੰਬਰ ਘੱਟ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਕੋਟੇਦੇ ਟਿਊਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਰ ਸਾਲ ਪੌਣੇ ਦੋ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੱਚੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਐਂਟਰੈਂਸ ਟੈੱਸਟ ਕਲੀਅਰ ਕਰਨ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 2021 ਵਿੱਚ ਇਥੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ 16 ਸਾਲਾ ਸ਼ੰਬਿਤ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਨੋਟ ਨੇ ਲੋਕਾਂਨੂੰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼ੰਬਿਤ ਦਾ ਪਿਤਾ ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕਲਰਕ ਤੇ ਮਾਂ ਸਕੂਲ ਟੀਚਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੰਬਿਤ ਦੀ ਟਿਊਸ਼ਨ ਫੀਸ ਵਾਸਤੇ 8 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਲੋਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੰਬਿਤ ਨੀਟ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਟਿਊਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਐਨਾ ਦਬਾਅ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁਜਾਰਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਮਾਪੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਨੂੰ 8 ਲੱਖ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵਿਖਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੋਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੱਸਣਾ ਖੇਡਣਾ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਦਿਨ ਵਿੱਚ 16 16 ਘੰਟੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਸੁੱਧ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਦੂਸਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਗਲਤ ਵਿਸ਼ੇ ਚੁਣਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 70% ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਨੌਕਰੀਆਂ ਆਟਰਸ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ, ਫੌਜ, ਮਾਲ ਮਹਿਕਮਾ, ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਅਤੇ ਜੁਡੀਸ਼ਰੀ ਆਦਿ ਲਈ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਕੋਈ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਹਨ ? ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡੀਸੀ ਦਾ ਨਾਮਨਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਵਿਰਾਟ ਕੋਹਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਰੁੱਖ ਖਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜਰੂਰ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਲਾਹ ਪਾਹ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਮੱਝਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਰੋ ਪਿੱਟ ਕੇ ਬੀ.ਏ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣਾ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਅੱਜ ਉਸ ਦੇ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਚੋਟੀ ਦੀ ਨਸਲ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੱਝਾਂ ਗਾਵਾਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਉਹ ਹੀ ਆਦਮੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਨਲਾਇਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਮਾਣ ਨਾਲ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਰੰਧਾਵਾ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਵਾਲੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਬਾਪ ਹਾਂ। ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਘਰੋਂ ਇਮੋਸ਼ਨਲ ਸਪੋਰਟ ਨਾ ਮਿਲਣਾ ਤੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਮੋਸ਼ਨਲ ਸਪੋਰਟ ਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦਾ ਗਾਣਾ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ, ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਟੋਕਾ ਟੋਕਾਈ ਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਲਾਇਕ ਵਰਗੀਆਂ ਵਾਹਯਾਤ ਗੱਲਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਵਾਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਥੋਪਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਹ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਿਸ ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਵੇਲਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸੰਜਮ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਹਿਮ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ? ਇਸ ਲੇਖ 'ਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਤੇਜ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹੋਂ।ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕੁਦਰਤੀ ਰੂਪ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਜਕ ਲਗਾਅ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਲਗਾਅ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸੰਜ਼ਮ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਜਲਦੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਉਥੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਹਮਉਮਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਬੱਚਾ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇਗਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ।ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਡੌਣਿਆਂ 'ਚ ਵਿਅਸਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ। ਬਾਹਰੀ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਿਡੌਣੇ ਜਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਚੀਜਾਂ ਵੰਡ ਕੇ ਇਸਤਮਾਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹੋ।ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਾਓ। ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਧਾਂ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਖ 'ਚ ਅੱਖ ਪਾਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣੋ।ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਅਹਿਮ ਕੰਮ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਨਕਰਾਮਕਤਾ ਹਾਵੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿਓ।ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੋ। ਅਲੱੜ੍ਹ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਨਜਰ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਰ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇਦੁਆਲੇ ਮੰਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।ਉਮਰ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।ਜਿਆਦਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦਿਓ, ਸਗੋਂ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰੋ। ਜੋ ਮਾਪੇ ਹਰ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੰਡਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਜਿਆਦਾ ਪਰ ਪਿਆਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਜਿਆਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।ਅਧਿਅਨਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਦਬਦਬਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ, ਬਾਗੀ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਹਮਲਾਵਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗਲਤ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ।ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰੋ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਧੋਖੇਬਾਜੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ।

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ
ਸਿਹਤ ,ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਲੇਖਕ
ਮੇਨ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਰੋਡ ,ਬਠਿੰਡਾ

ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਡਿਵੀਜਨ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੈਰਤ ਭਰੀ ਅਤੇ ਰੌਂਗਟੇ ਖੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ 2011 ਦੀ ਜਣਗਣਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 450 ਕਿੱਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 2585049 ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਪੜੇ ਲਿਖੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ (ਲਿਟਰੇਸੀ ਰੇਟ) 68 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ 1000 ਮਰਦਾਂ ਪਿੱਛੇ 936 ਔਰਤਾਂ ਹਨ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਇਥੋਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿੰਜ਼ਾਈ ਲਈ ਜਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਬਰਸਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ 'ਚ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਆਦਾਤਰ ਗੰਨਾ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਉਨਾਂ ਕੋਲ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨਾਂ ਲਈ 2 ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਹੀ ਜਿਊਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਢਿੱਡ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਨੇ ਭਰਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਰੂਪੀ ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟਣ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਔਰਤ ਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਕਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਸੋਸ਼ਣ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੋਸ਼ਣ ਸਭ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਜ਼ਮੀਰ ਜਾਗਦਾ ਇੰਨਸਾਨ ਤਾਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ 'ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਬਦ' ਪੇਜ਼ ਉਤੇ 'ਦਾ ਨੇਕਡ ਗਾਡ' ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਪੋਸਟ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ 'ਚ ਖਾਸਕਰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ 20-30 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ, ਕਾਰਨ ਵੀ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਧ ਭਾਰ ਚੁਕਣ ਕਾਰਨ ਉਨਾਂ ਦੇ ਢਿੱਡੀਂ ਦਰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੇਟ ਦੇ ਇਹ ਦਰਦ ਵੱਧਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣਾ ਉਹੀ ਪੇਟ ਭਰਨ ਲਈ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਕ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਦਰਦ ਅਸਹਿ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਹਾਂਵਾਰੀ (ਪੀਰੀਅਡਸ) ਦੌਰਾਨ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣ 'ਤੇ ਉਨਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਕੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ 4-5 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਘਾਟਾ ਝੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਜਬੂਰੀ ਵੱਸ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਨੇੜਲੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਛੇੜਛਾੜ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਰਗੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਆਪਣੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਨੂੰ ਕਢਵਾਉਣਾ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਹੁਣ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2016 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਤਰਾਂ ਕਰੀਬ 4000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਔਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਦ ਉਹ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਉਪਰੰਤ ਗੰਨਾ ਵੱਢਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਥੇ ਖਾਲੀ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਟੀਨ ਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਦਰਵਾਜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾੜੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਉਜਾੜ ਦੇਖ ਅਕਸਰ ਕਮਰੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਨੋਚ ਕੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੇਟ ਦੀ ਭੁੱਖ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਉਹ ਦਿਲੋਂ ਰੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡਾਂ ਦਾ ਡਰ ਅਕਸਰ ਜੁਬਾਨ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਸਰਹਿੰਦ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: 9888940211

ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਪੇਟ ਤੋਂ ਹੋ ਗਈ। ਸੱਤਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪਿੰਡ ਪਰਤਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਫ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ। ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਓਨਾ ਹੀ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਗਰਭਵਤੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕੁਟਿਆ ਵੀ, ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਉਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕੀ ਖਾਓਗੇ ? ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖੇਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਫੈਕਟਰੀ। 8ਵਾਂ ਮਹੀਨਾ ਲੱਗੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਜਾਨਾ 3000 ਕਿਲੋ ਗੰਨਾ ਟਰੱਕ ਵਿੱਚ ਲੱਦਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਕੱਚੀ ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੌੜੀ 'ਤੇ ਚੜਦਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜਿਆਦਾ ਦਿਲ ਕੰਬਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। 30 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕਢਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਮਾਹਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀਡ ਜ਼ਿਲੇ ਦੀ ਕੈਜ਼ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਸ਼ਿੰਦੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਔਰਤ ਇੱਕ ਦਿਨ ਟਰੱਕ 'ਤੇ ਗੰਨਾ ਭਰਨ ਦੌਰਾਨ ਲੱਕੜ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਗਈ, ਜਿਸਨੂੰ ਪੇਟ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਕਢਵਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਉਹ ਬੋਝ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇਗੀ।

ਕੈਜ਼ ਤਹਿਸੀਲ 'ਚ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਮਸਾਜੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਗੰਨੇ ਦਾ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਐਕਸੀਡੈਂਟ 'ਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਰੋਜਾਨਾ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਉਸਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਦੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢਣੀ ਪਈ।

10 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਵਿਆਹੀ ਤੇ 12 ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਸ਼ੂਗਰ ਫੈਕਟਰੀ 'ਚ ਗੰਨੇ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਢਾਕੇਫਲ ਪਿੰਡ ਦੀ 2 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਵਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਣੀ ਪਈ।

ਛਿੰਛੋਲੀ ਪਿੰਡ ਦੀ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਵਿਆਹੀ ਇੱਕ ਲੜਕੀ 3 ਸਾਲਾਂ 'ਚ 3 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬਣੀ। ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪੇਟ ਦਰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੇਨਕਿਲਰ ਖਾਂਦੀ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਦਰਦ ਅਸਹਿ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ 21 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢਵਾਉਣੀ ਪਈ।

ਕੈਜ਼ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਔਰਤ, ਜਿਸਦਾ 17 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਉਪਰੰਤ ਤਿੰਨੇ ਬੱਚੇ ਸਜ਼ੇਰੀਅਨਾਂ ਰਾਹੀ ਹੋਏ। 22 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਉਸਦੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਕੱਢਣੀ ਪਈ। ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਥਾਂ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਲਾਜ਼ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜਲਦ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਛੋਟੀ ਉਮਰ 'ਚ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮਾਂ ਬਣਨਾ, ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸਰੀਰਕ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਤੇ ਅਨਪੜਤਾ ਇਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਹੋਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੇਸਵਾਪੁਣੇ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਵੀ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਤੱਸਬੀ ਦੰਗੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ, ਅਫ਼ਗਾਨ ਦੀ, ਰੂਸ ਦੀ ਜਾਂ ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ, ਈਰਾਨ ਜਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ, ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਚੀਨ ਦੀ, ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹਮਲਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੰਬਾਂ, ਰਫ਼ਲਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ, ਤੋਪਾਂ, ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲਿੰਗਾਂ ਦਾ ਵੀ ਵਾਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਬਦਨ ਲੜਾਈ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ-ਪਾਸੜ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦੀ ਰੱਤ ਡੁੱਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਜਤ ਪੱਤ ਰੁਲਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੁੱਟ ਦੇ ਮਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਔਰਤ ਵੀ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਸੀਤਾਰਾਮ ਘੁਲੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਟੀਮ ਅਜਿਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੰਨੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ। ਉਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈ ਿਕ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏਗਾ। ਕਈਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੀਰੀਅਡਸ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦਰਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਉਮਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ।

"ਤੂੰ ਬਦਲ ਗਈ ਮਾਸੀ....." (ਕਹਾਣੀ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਕਲੇਰ ਚੀਦਾ
ਸੰਪ.9915780980

ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ।ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਪੂ ਸੁੱਕ ਕੇ ਤੀਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਪਰ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਜਵਾਬ ਹੀ ਮਿਲਿਆ।ਅਖੀਰ ਅੱਜ ਬਾਪੂ ਨੇ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਣ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਸਕੀਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੋਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਂ ਨੇ ਸੱਥਰ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਨੇ ਅਵਾਜ ਦਿੱਤੀ,"ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇਜ ਨੂੰ"। ਤੇਜ ਮਾਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਮੇਰੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ।

ਬਾਪੂ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ ਪਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕੱਬੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੀ ਕੀ ਮਜਾਲ ਸੀ ਕਿ ਘਰੋਂ ਪੈਰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਧਰ ਲੈਂਦੀ ,ਪਰ ਮਾਂ ਦੀ ਹਰ ਖਾਹਿਸ ਬਾਪੂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਹਿਣ ਲੱਗੀ।

" ਮੈਡਮ, ਮੇਰੀ ਖਾਕੀ ਪੈਂਟ ਤੇ ਮੋਟੇ ਚੈੱਕ ਵਾਲੀ ਨਾਭੀ ਤੇ ਕਰੀਮ ਰੰਗ ਦੀ ਸਰਟ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਰ ਦੇਣਾ"

" ਅੱਜ ਤਾਂ ਐਤਵਾਰ ਆ , ਸਕੂਲ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ, "।ਮਾਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨਗੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।" ਬਠਿੰਡੇ ਜਾਣਾ ?

"ਨਹੀਂ ਘਰ ਹੀ ਹਾਂ " । ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੋੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਪੂ ਅਕਸਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡਮ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਾਂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਨਾਨਕੇ ਗਏ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਸੁਭਾਅ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡਮ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਨਾਨੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ,ਕਿ "ਸਾਊ, ਪਹਿਲਾਂ ਛੱਤੜੇ ਦੀਆਂ ਸਤੀਰੀਆਂ ਬਦਲ, ਫਿਰ ਮਾਡਮ , ਮੂਡਮ ਕਹੀਂ" ।ਨਾਨੀ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਬਾਪੂ ਦੇ ਤੀਰ ਵਾਂਗ ਲੱਗੀ।

ਬਾਪੂ ਦੀ ਨਾਭੀ ਚੈੱਕ ਵਾਲੀ ਕਮੀਜ ਤੇ ਕਰੀਮ ਪੈਂਟ ਮਨ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸੀ।ਖੁਸੀ ਮੌਕੇ ਬਾਪੂ ਅਕਸਰ ਇਹ ਹੀ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ। ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬਾਪੂ ਨੇ ਬਠਿੰਡੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਬਸ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਬਜਾਰ ਵਿੱਚ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਧੋਬੀ ਬਜਾਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਗਾਂਧੀ ਮਾਰਕੀਟ ਲੰਘ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾਣਾ । ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸਨ।ਉੱਥੇ ਦਸ ਮਿੰਟ ਰੁਕ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਾਣਿਆਂ ਦੇ ਤਵੇ ਜੇ ਪਸੰਦ ਆਉਣੇ ਤਾਂ ਖਰੀਦਣਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਨਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣਾ, ਫਿਰ ਰੇਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਣਾ,ਹਰ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਫਿਰ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਟਿਕਟ ਲੈ ਕੇ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ, ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨਾ । ਕਣਕਵਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਰੇਲ ਕੋਲ ਜਾਣਾ, ਅਤੇ ਪਥਰਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਕਣਕਵਾਲ ਬਾਪੂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ ਤੇ ਬਚਪਨ ਨਾਨਕੇ ਹੀ ਬੀਤਿਆ ਸੀ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸਨ ਤੋਂ ਚੱਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਗੋਲਡੱਗੀ ਕੋਲ ਦੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਕੋਲ ਆ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਆ ਚੜ੍ਹਨਾ।

ਮਾਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ "ਅੱਜ ਤਾਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ? ਫਿਰ ਅੱਜ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰੀ ਬੈਠਾ।" ਮਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਦੀ ,ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਸੇ ਸਿਰ ਖਪਾਈ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ। ਮਾਂ, ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਿਰਖਪਾਈ ਤੇ ਵਿਹਲੜਾਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ" ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੀ ਬਦਲਿਆ ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਵਿਹਲੜ ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਐਵੇਂ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਪਰਾਲੀ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਆ,ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ" । ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਰਸੋਂ ਪੱਖੋ ਕਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤੇਜ ਮਾਸੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਾਸੀ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਬਾਪੂ ਦਾ ਧਰਤੀ ਪੈਰ ਨਾ ਲੱਗਦਾ।ਬਾਪੂ ਤੋਂ ਖੁਸੀ ਸੰਭਾਲੀ ਨਾ ਜਾਂਦੀ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਹਵਾ ਪਿਆਜੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹ, ਨਾਭੀ ਚੈੱਕ ਵਾਲੀ ਕਮੀਜ ਦੇ ਨਾਲ ਘਿਓ ਕਪੂਰੀ ਪੈਂਟ ਪਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਸੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਦਾ ਤੇ ਨਥਾਣੇ ਸਬਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਿਸਕੁਟ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ ਲੈਣ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਮਾਸੀ ਵੀ ਅਕਸਰ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਉਂਦੀ । ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਘਰੇ ਮਿਲ ਜਾਣ।

ਮਾਸੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਮਾਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਮਾਸੀ ਦੀ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਮਾਸੀ ਦਾ ਰਿਸਤਾ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਮਾਸੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੱਖੋਕਲਾਂ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਮਾਸੀ ਦਾ ਸਾਕ ਕਰਾਉਣਾ ਉਸ ਲਈ ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਅੜਚਣਾਂ ਸੀ ਮਾਸੀ ਦੇ ਸਾਕ ਲਈ। ਬਾਪੂ , ਨਾਨੀ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਨਾਨੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਠਿੱਬੀ ਲਾ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿਰੇ ਦਾ ਰੰਘੜਊ ਸੀ,ਨੱਕ ਤੇ ਮੱਖੀ ਬਾਪੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਹਿਣ ਦਿੰਦਾ ।ਬਸ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ। ਗੱਲ ਹੁਣ ਮਾਸੀ ਦੇ ਸਾਕ ਲਈ ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਰਿਸਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨਾਵੇ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਸਾਕ ਲਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਰਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਘੱਟ ਨਾਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ,"ਕੁੜੀਏ, ਐਂ ਸਾਕ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਦੇਣ, ਕੀ ਆ ਉਹਨਾਂ ਨੰਗਾਂ ਮਲੰਗਾਂ ਕੋਲ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਦੀ ਸਹੇੜ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ,ਆਕੜ ਸੱਤਾ ਚੂਹੜਿਆਂ ਜਿੰਨੀ" । " ਮਾਂ ਮਾਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਤੋਰ" । ਮਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਨੀ , ਮਾਂ ਦੀ ਖੁਸੀ ਲਈ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਜੋਧਪੁਰ ਚੀਮੇ ਜਾ ਧਮਕੀ। ਆਥਣੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਨਾਨੀ ਦੀ ਭੈਣ ਵੀ ਭਾਂਪ ਗਈ, ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੈਣ ਜਰੂਰੀ ਕਰਨ ਆਈ ਆ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੱਲ ਛੇੜੀ ਲਈ ,"ਅਖੇ ਜੀਤੋ , ਕੁੜੀ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਥੂੰ ਦੇਖੀ ਆ ?"

"ਨਹੀਂ ਭੈਣੇ, ਇਹਦਾ ਪਿਉ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿਤੇ, ਦੱਸ ਤਾਂ ਬਥੇਰਿਆਂ ਨੇ ਪਾਈ ਆ" ।

"ਆਪਣਾ ਪੂਹਲੇ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਹਣਾ ਭਾਈ ਸਾਕ ਮੰਗਦਾ, ਆਵਦੇ ਮਾਸੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ,ਊ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੋਹਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਮੁੰਡਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਜਿ?ਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸੀਰੀ ਰਲਦਾ ਸੀ,ਹੁਣ ਮਿਸਤਰੀ ਨਾਲ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਦਾ ,ਚੰਗੇ ਦੋ ਕਮਰੇ ਛੱਤੇ ਆ" ।

"ਤੇਜ ਦਾ ਪਿਓ ,ਭੈਣ ਤੇਜ ਦੇ ਸਾਕ ਨੂੰ ਆਈ ਆ" ।

"ਚਾਰ ਮਣ ਦਾਣੇ ਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਦੇਖ ਆਵਾਂਗੇ ਮੁੰਡਾ" ।ਮਾਸੀ ਦੇ ਪਿਉ ਨੇ ਨਾਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਭਿਣਕ ਤੇਜ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਵੱਡੀ ਮਾਸੀ ਸਾਕ ਮੰਗਣ ਆਈ ਆ।ਮਾਸੀ ਦੇ ਵੀ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਲੱਡੂ ਭੁਰਨ ਲੱਗੇ। ਬਾਪੂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਤੇਜ ਮਾਸੀ ਨੇ ਹੀ ਬਰਾਤ ਦਾ ਬਾਰ ਰੋਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਪੂ ਨਾਲ ਹਾਸਾ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਾਸੀ ,ਬਾਪੂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਦੇਹਲੀ ਟੱਪ ਗਈ ਸੀ ,ਜਦੋਂ ਬਾਰ ਰੁਕਾਈ ਵੇਲੇ ਮਾਸੀ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਸਿੱਠਣੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸੀ..

" ਲਾੜ੍ਹਿਆ ਕੱਲਾ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਵੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਘੜੀ,
ਨਾਲ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਲਿਆਇਆ ਵੇ ਤੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਘੜੀ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਰਾਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ," ਛਮਕ ਛੱਲੋ, ਤਿਆਰ ਰਹੀਂ , ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਆਵਾਂਗੇ ਬਰਾਤੀ ਬਣ ਕੇ" । ਮਾਸੀ, ਸਰਮ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬੀ ਜਿਹੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਚੁੰਨੀ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਦਬਾ ਲਈ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਸਰਾਬੀ ਜਿਹਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸ ਕੇ ਰੀਬਨ ਕੱਟਿਆ ਸੀ। ਮਾਸੀ ਦਾ ਹਾਸਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਰੂਹ, ਦੋਨੋਂ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ।ਹੁਣ ਤੇਜ ਮਾਸੀ ਦਾ ਸਾਕ ਬਾਪੂ ਲਈ ਇੱਜਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ,

"ਸਾਊ , ਜਿੱਦੇਂ ਰਲੌਂ ਦਾ ਸਾਕ ਕੀਤਾ ਇਹਦੇ ਪਿਓ ਨੇ , ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ,ਚਾਰ ਘੁਮਾਅ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ , ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਬਈ ਚੰਗੀ ਸੋਹਣੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਹੋਊਗੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਈ ਛੱਤੜੇ ਹੇਠਾਂ ਵੀ ਲਟੈਣ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਆ। ਮੇਰੇ ਪਿਓ ਦੇ ਸਾਲੇ ਵਿਚੋਲੇ ਨੇ ਭਿਣਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ,ਕੁੜੀ ਡੋਬਤੀ" ।

ਜੀਅ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ,ਕਿ

"ਸੋਡੇ ਕਿਹੜਾ ਬਲੌਰ ਝੂਲਦੇ ਸੀ" ,

ਪਰ ਭਰਮ ਦੀ ਸੰਦਲੀ ਖੁਸਬੂ ਨੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਲਾਵੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਨੀ ਦੀ ਅੱਕ ਚੱਬੀ ਬੋਲੀ ਬਾਪੂ ਦੇ ਆਦਰਸਵਾਦ ਨੂੰ ਲੀਰਾਂ ਲੀਰਾਂ ਕਰ ਗਈ । ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਇਹ ਸਤਰ ਬਾਪੂ ਦੇ ਪਟੱਕ ਦੇਣੇ ਯਾਦ ਆ ਕੇ ਚਿੜਾਉਣ ਲੱਗੀ, ਕਿ ਔਰਤ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮ ਹੈ।

ਨਾਨੀ, ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ। ਮਾਸੀ ਦਾ ਸਾਕ ਸੁੱਖੀ ਸਾਂਦੀ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਜਿ?ਦਗੀ ਆਪਣੀ ਤੋਰ ਤੁਰਦੀ ਗਈ। ਰਿਸਤਿਆਂ ਦੀ ਪਾਕੀਜਗੀ ਗੁਲਾਬੀ ਤੋਂ ਸੰਧੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਉਮਰ ਦੀ ਢਲਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੇ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੀਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਲਾਇਲਾਜ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ ਪਰ ਖੂਨ ਘਟਦਾ ਹੀ ਗਿਆ।ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੂਨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਲੈ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਬਾਪੂ ਪਥਰਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਪਤਾ ਲੈਣ ਆਏ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ਬਾਪੂ ਦੀ ਰੂਹ ਰੋਹੀ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿੱਚ ਭਟਕ ਜਾਂਦੀ। ਅੱਜ ਪੱਖੋਂ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਦੀ ਰਿਸਤੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਮਾ ਤਾਇਆ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਕਿਹਾ,

"ਬਾਈ ,ਤੂੰ ਫਿ?ਕਰ ਨਾ ਕਰ ਠੀਕ ਹੋਜੇਂਗਾ,ਬਾਈ ਬਾਈ...." ।

ਤੇ ਬਾਪੂ ਸਦਾ ਲਈ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਣ ਜਣੀ ਕਦੋਂ ਦਾ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ ।ਗਾਮਾ ਤਾਇਆ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕੇ , "ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਬਾਈ ਦੇ ਬਿਮਾਰ ਦਾ। ਤੇਜ ਚਾਚੀ ਆਵਦੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ," ਵੇ ਚਰਨਿਆ, ਪੂਹਲੇ ਨਾ ਜਾਈਂ ਵੇ,ਖੂਨ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ, ਤੇਰੇ ਮਾਸੜ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ " ।

"ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਨਿਤ ਚਿਤਵਦੇ... !"

ਬਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਿਸਰਾਓ...
9988901324

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਜਿ?ਦਗੀ ਦੀਆਂ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕਿੱਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਮੁਸਕਰਾ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ,ਕਦੇ ਕਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਹਿਫਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਆਰਮੀ 'ਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਕਸਰ ਜਿ?ਦਗੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਘਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ, ਰਿਸਤੇਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜੇ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪ ਹੀ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਜਿ?ਦਗੀ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਆਏ ਸਨ ਤੇ ਲੈਂਡ ਲਾਈਨ ਫੋਨ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹੀ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਪਲ ਪਲ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਣੀ ਵੀ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਕੋਠੀ ਦੀ ਚੱਠ ਕੀਤੀ ਤੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਰਖਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਮੈਂ ਵੀ ਹਜੇ ਤੀਹਾਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਵੀ ਛੋਟਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਗੇਅਰ ਵਾਲਾ ਸਕੂਟਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ ਦੂਰ ਦੂਜੇ ਜਿ?ਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਹਿਦਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂ ਬੱਸ ਰਾਹੀਂ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਗੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਵਾਂ। ਵੈਸੇ ਉਹਨਾਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਿਆਣੇ ਨਾਲ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਫਰ ਠੀਕ ਰਹੇਗਾ। ਉਂਝ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬਥੇਰੀ ਵਾਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਦੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੇ ਕਦੇ ਕਲਕੱਤੇ,ਦਿੱਲੀ ਬਗੈਰਾ ਗਈ ਸੀ।ਉਹ ਤਾਂ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਰਿਜਰਵੇਸਨ ਕਰਵਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਫਰ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਤੇ ਆਨੰਦ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੰਟਰਸਿਟੀ ਟਰੇਨ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਦੁਪਹਿਰੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਢਾਈ ਵਜੇ ਸਟੇਸਨ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਟਿਕਟ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਈ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਕਦ ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਗਏ ਪਰ ਗੱਡੀ ਨਾ ਆਈ। ਆਲੇ ਦੁਆਲਿਓਂ ਸਟਾਲਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਈ ਵਾਰ ਗੱਡੀ ਲੇਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਡੀਕਦੇ ਉਡੀਕਦੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵੱਜ ਗਏ , ਫਿਰ ਚਾਰ ਵੱਜ ਗਏ,ਸਾਡੇ ਚਾਅ ਵੀ ਠੰਢੇ ਪੈ ਕੇ ਉਡੀਕ ਵਾਲੀ ਥਕਾਵਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੁੰਡਾ ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੁੱਛੇ,"ਮੰਮਾ.....ਗੱਡੀ ਕਦੋਂ ਆਉਣੀ ਆ....!" ਮੈਂ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਦੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਸੀ ਜੀਹਦੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੋਕੇਸਨ ਟਰੇਸ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ। ਫੇਰ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੱਡੀ ਦਾ ਉਹ ਗੇੜਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕੈਂਸਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਪੰਜ ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਆਖਰੀ ਗੱਡੀ ਆਊ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਚੱਲੋ ਕੋਈ ਨਾ ਹੁਣ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਹੋਰ ਉਡੀਕ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜ ਛੱਡੋ ਉਹ ਵੀ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਆਈ ।ਉਸ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਜਿਹੀ ਸੀਟ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮਾਂ ਪੁੱਤ ਬੈਠ ਗਏ ਜਿਸ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੱਤ ਜਨਾਨੀਆਂ ਵੀ ਸਨ। ਆਖਰੀ ਗੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਕੰਮਕਾਜੀ ਮਜਦੂਰ ਜਮਾਤ ਦੇ ਲੋਕ,ਟਿਫਿਨ ਅਤੇ ਲਿਫਾਫਿ?ਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਰਮੀ ਜਿ?ਆਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਬਦਬੂ ਵੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਖਰੀ ਗੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਤੁੰਨ ਕੇ ਭਰੇ ਗਏ ਤੇ ਗੱਡੀ ਛੇ ਵਜੇ ਤੁਰੀ। ਇਹ ਗੱਡੀ ਤਾਂ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਸਟੇਸਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਪੰਦਰਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਰੁਕੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਚਾਰ ਕੁ ਸਟੇਸਨ ਲੰਘ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ਉਤਰ ਗਈਆਂ, ਕਾਫੀ ਭੀੜ ਵੀ ਘਟ ਗਈ ਸੀ, ਬਾਹਰ ਨ੍ਹੇਰਾ ਘੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਦੀ ਸਿ?ਕਨ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਗੱਡੀ ਵਾਲਾ ਚਾਅ ਠੰਡਾ ਪੈ ਕੇ ਚਿਹਰਾ ਉਦਾਸ ਤੇ ਫਿ?ਕਰਮੰਦ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਟੀ ਟੀ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸਤਰਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਟਿਕਟ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਿਆ,"ਭਾਈ,ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ......ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨੌਂ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ..... ਅੱਗੋਂ ਸਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਦੋ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਜਮਾਂ ਉਜਾੜ ਹੈ...... ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਐਡੀ ਰਾਤ ਨੂੰ..... ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੈਣ ਆ ਰਿਹਾ..... ?"ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਉਕਰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਭੋਲਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਕਿਹਾ,"ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਜੀ.....!" ਟੀ ਟੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਸੀ।ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਰੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ," ਭਾਈ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਸਟੇਸਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ.... ?" " ਨਹੀਂ ਵੀਰ ਜੀ.... ਪੁਰਾਣਾ ਨੰਬਰ ਪੁਰਾਣੀ ਰਿਹਾਇਸ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫੋਨ ਲਈ ਅਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ....!" ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਟੀ ਟੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। "ਚਲੋ ਕੋਈ ਨਾ ਮੇਰੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਦਾ ਪੀ ਸੀ ਓ ਆ.....ਉੱਥੇ...... ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।" ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਨਜਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੈਂਟ ਸਟੇਸਨ ਤੇ ਗੱਡੀ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਰੋਕ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਸਟੇਸਨ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉੱਥੋਂ ਫੋਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਕਰਵਾਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਰਿਹਾਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ । ਹਾਂ,ਮੇਰੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੈਕਟਰੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਟੀ ਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਤੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸਵਾਸ ਦਿਵਾਇਆ ਤਾਂ ਟੀ ਟੀ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਿੰਤਾਮੁਕਤ ਦਿਸਿਆ। ਗੱਡੀ ਕੈਂਟ ਸਟੇਸਨ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਤੇ ਦੋ ਸਟੇਸਨ ਛੱਡ ਕੇ ਤੀਜਾ ਸਟੇਸਨ ਆਉਣਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਤਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਟੀ ਟੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਪੂਰਾ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ।

ਉਹ ਸਟੇਸਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਉਤਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਸਹਿਰ ਦੇ ਇੱਕੋ ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਸੈਕਟਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰ ਖੁਸ ਹੋ ਗਈ। ਟੀ ਟੀ ਦੇ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਆਇਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਖੁਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਟੇਸਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸੈਕਟਰੀ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਟੀ ਟੀ ਦੇ ਪੀ ਸੀ ਓ ਵਾਲੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਨੇ ਫੁਰਤੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਸੈਕਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਜੀਜਾ ਜੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਕਰਕੇ ਸੈਕਟਰੀ ਸਨ,ਦੂਜਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ ਤੇ ਤੀਜਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਵੀ ਸਨ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਲੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਵੀ ਲੁਧਿਆਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੇ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਸੈਕਟਰੀ ਦੀ ਸਾਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਜਿ?ਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਬਕ ਸਿਖਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਟੀ ਟੀ ਵਰਗੇ ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੰਗਿਆਈ ਪੇਸ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ ਵਾਲੇ ਭੈਅ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਨਾਲ ਹੀ ਟੀ ਟੀ ਵਰਗੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਖਸੀਅਤ ਦੂਜੇ ਮਰਦਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਔਰਤ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਫਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਕਤ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਦਦ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਸਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ

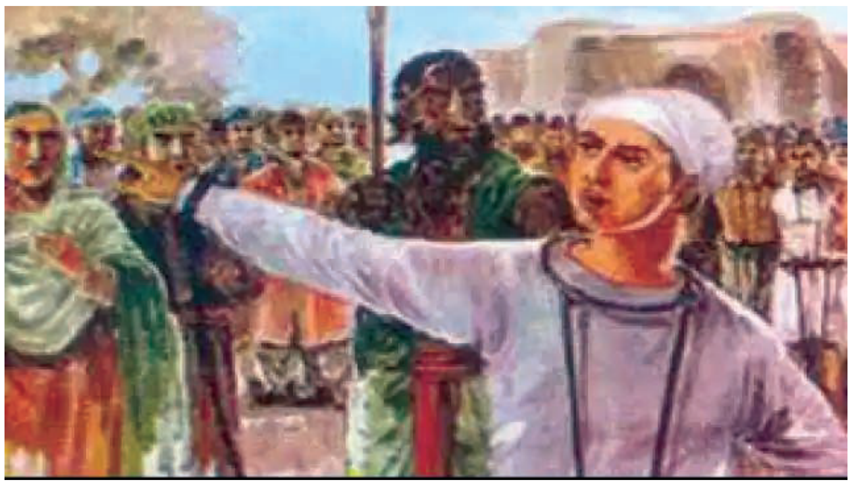

ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ 22 ਮੱਘਰ ਸੰਨ 1716 ਈਸਵੀ ਦਿਨ ਸਨੀਵਾਰ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਭਾਗਮਲ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕੌਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ . ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ ਦਾ ਨਾਂਓ ਸ੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੀ . ਉਹ ਪਿੱਛੋਂ ਕਸੂਰ (ਪਾਕਿ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਤੇ ਪਠਾਨਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਸਿਆਲਕੋਟ ਆ ਗਏ . ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੜਕੇ (ਬੱਚੇ) ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨਾਲ ਲੜ ਪਏ . ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਗਾਲੀ ਗਲੋਚ ਤੋਂ ਹੋਈ . ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਮੁੱਲਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ . ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੜਕਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਨੇ ਫਾਤਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਲੈ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ . ਕਿਉਂ ਬਾਲਕ, ਤੂੰ ਬੀਬੀ ਫਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ, ਮੁਫਤੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ . ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਹਨ . ਮੁਫਤੀ ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਸਨ . ਮੈਂ ਫਿ?ਰ ਤੈਨੂੰ ਇਹੋ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਗਾਲ੍ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ? ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਉਦਾਂ ਹੀ ਆਖਿਆ ਜਿੱਦਾ ਮੁੰਡਿਆਂ ਮੇਰੀ ਭਵਾਨੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ . ਜੁਰਮ ਇਕਬਾਲ ਏ ਇਦੀ ਸਜਾ ਸਿਰਫ ਇਕੋ ਹੀ ਏ . ਕਾਬੂਲ ਇਸਲਾਮ . ਅਗਰ ਮੁਜਰਮ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗਰਦਨਜਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ . ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹਾ-ਹਾ ਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ . ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਗਿਆ . ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਕੌਰਾਂ ਅਪਣੇਂ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸੀ ਲਈ ਵਾਸਤੇ ਪਾਉਣ ਲਗੀ . ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੀ ਭਰੀ ਕਚਿਹਰੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਕੌਰਾਂ ਝੋਲੀ ਅੱਡੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਦੌਲਤ, ਮੇਰਾ ਮਕਾਨ, ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਸਭ ਕੁਝ ਲੈ ਲਉ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨੂਰ ਨੂੰ , ਮੇਰੇ ਲਾਡਲੇ ਨੂੰ ਬਖਸ ਦਿਉ . ਜੇ ਇਹ ਕਸੂਰਵਾਰ ਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦੀ ਹਾਂ . ਮੇਰਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਹੋ ਹੀ ਲਾਡਲਾ ਏ . ਮੈਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਅੰਨਿਆਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਮੁਫਤੀ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਓ ਪਰ ਕੌਣ ਸੁਣਦਾ ਏ ਨਗਾਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਤਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾ ਗੌਲੀ . ਮੁਫਤੀ ਨੇ ਕੜਕਦੀ ਆਵਾਜ ਵਿਚ ਫਿ?ਰ ਕਿਹਾ, ਕਿਉ, ਸੋਕਰੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਏ ? ਮਜਹਮ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਮਜਹਬ ਬਦਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਨੇ ਤੇਜਸਵੀ ਬੋਲ ਸਨ ਇਸ ਦੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚੋਂ ਸਾਜਿਸ ਦੀ ਬੂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ . ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸਜਾ ਬਹਾਲ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ ਭਾਗਮਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁੜਮਾਂ ਨੇ ਮੁਫਤੀ ਦੇ ਕੋਲ ਕਈ ਸਿਫਾਰਸਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ, ਕਈ ਪਤਵੰਤੇ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਪਰ ਉਹ ਟੱਸ ਤੋਂ ਮੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆ । ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਤਲਾਗਾਹ ਵਿਚ ਫਿ?ਰ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ, ਕਈ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਖਬਸੂਰਤ ਲੜਕੀ, ਚਾਰ ਪਿੰਡ ਜਗੀਰ, ਵਧੀਆ ਅਹੁਦਾ, ਇਹ ਸਭ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਤੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰ ਮੁਹਰਾ ਅਪਣੇ ਵਲੋਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਤੁਮ ਬਰਖੁਰਦਾਰ, ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਉ, ਤੁਮਾਰੀ ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਮੈਥੋਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਮਾਨ ਜਉ ਬੇਟਾ, ਮਾਨ ਜਾਉ - ਮੁਫਤੀ ਵੀ ਤਰਸ ਖਾ ਕੇ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨੇ ਅਪਣੇ ਬੁਲੰਦ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ ? ਮੌਤ ਨੇ ਤਾਂ ਆਉਣਾ ਹੀ ਹੈ . ਹੁਣ ਤਾਂ ਘੋੜੀ ਲੈ ਕੇ ਆਓ, ਜੰਞ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿਉ (ਮੌਤ), ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਹਣਾ ਵੇਲਾ ਫਿ?ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਮਾਂ ! ਤੂੰ ਸਮਝ ਲਈ ਮਾਂ, ਇਕ ਮੇਰਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ . ਹਕੀਕਤ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ, ਜਾਨ ਦੇ ਸਕਦਾ ਏ ਮਾਂ ! ਮਾਵਾਂ ਤਾਂ ਸਿਹਰੇ ਬੰਨ ਕੇ ਟੋਰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ . ਖਤਰਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਗਾਨੇ ਬੰਨ ਕੇ ਟੋਰਦੀਆਂ ਹਨ . ਮਾਂ ! ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਨੇ, ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਅਥਰੂ, ਮੇਰਾ ਰਾਹ ਨਾ ਰੋਕ, ਮੰਜਿ?ਲ, ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈ ਲੈਣ ਦੇ . ਇਹ ਘੋੜੀ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ . ਮਾਂ ! ਮੇਰੀ ਜੇ ਇਕ ਭਾਬੀ ਹੁੰਦੀ, ਮਹਿੰਦੀ ਭਰੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੀ . ਮਾਂ ! ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਭੈਣ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢਣ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲੈ, ਮੇਰੀ ਘੋੜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਗੁੰਧ ਦੇਵੇ . ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਵੋ, ਮੁਹਰਾਂ ਦੀ ਛੋਟ ਕਰਨ, ਪੁੱਤਰ ਘੋੜੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਏ, ਜਿੰ?ਦਗੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਦਿਨ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚੜਨਾ . ਮਾਂ ! ਅਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਆਖੀਂ, ਫਿਰ ਮਿਲਾਂਗੇ, ਮੈਂ ਫਿ?ਰ ਆਵਾਂਗਾ, ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚੋਂ . ਫਿਰ ਸਹੀ, ਪਰਸੋਂ ਬਸੰਤ ਏ, ਫੁੱਲ ਖਿੜ੍ਹੇ ਹਨ ਮਾਂ ! ਤੂੰ ਅਪਣੇਂ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਫੁੱਲ ਲਾ ਛੱਡ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਮਹਿਕ ਦੇਣਗੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਪਾਕ-ਪਵਿੱਤਰ ਸਹੀਦੀ ਦੀ . ਲਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਚਾਅ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਂ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਹੇ . ਇਹ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਸਦਾ ਬਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਗੀਆਂ . ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਮ ਛੱਡਿਆ ਏ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦੇਣਾ . ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਮੁਸਕੁਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਇਕ ਜਲੌ ਸੀ, ਇਸ ਅਲੌਕਿਕ ਸਕਤੀ ਦਾ ਜਲਣਾ . ਦੂਸਰੇ ਮੁਫਤੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਆਏ . ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜੱਲਾਦਾਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨੇ ਖੁਸ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਕਤਲਗਾਹ ਤਕ, ਮੌਤ ਦਾ ਦਿਨ ਹੀ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ . ਜੱਲਾਦਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਵੀ ਕੰਬ ਗਿਆ, ਖੁਦਾਇਆ ਰਹਿਮ . ਅਸੀਂ ਇਕ ਬੇਕਸੂਰ, ਬੇਗੁਨਾਹ ਮਾਸੂਮ ਬਾਲਕ ਦੀ ਗਰਦਨ ਉਤਾਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ . ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਨੇ ਆਪ ਆਪਣੀ ਧੌਣ ਪੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ . ਜੱਲਾਦਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਟੱਕ ਨਾਲ ਧੜ ਨਾਲੋਂ ਧੌਣ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਸਹੀਦੀ ਪਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਮੁਬਾਰਕ ਨਾਓ ਕਿਆਮਤ ਤੱਕ ਜਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ . ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਸਹੀਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਦਾ ਨਾਂਅ ਭਾਰਤ ਤੇ ਧਰਮ-ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਧਰੂ ਤਾਰੇ ਦੇ ਵਾਂਗ ਚਕਮਦਾ ਰਵੇਗਾ . ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਪਥ ਪ੍ਰਦਰਸਕ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਵੇਗੀ । ਬਸੰਤ ਹਰ ਸਾਲ ਆਏਗੀ ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਸਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿਣੇ . ਮਾਵਾਂ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁਖਣ ਆਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਹਕੀਕਤ ਵਰਗੇ ਪੁੱਤ ਜੰਮਣ . ਪੰਜਾਬ (ਭਾਰਤ) ਨੂੰ ਫਖਰ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਹੀਦਾਂ ਤੇ . ਸਹੀਦਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਧਰਮ ਦਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ . ਪ੍ਰਰਾਥਨਾ ਸਭਾ, ਸਰਸਵਤੀ ਮੰਦਿਰ, ਕਿਲਾ ਮੰਡੀ, ਬਟਾਲਾ, ਜਿ?ਲ੍ਹਾ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਵੀਰ ਹਕੀਕਤ ਰਾਏ ਦਾ ਸਹੀਦੀ ਦਿਵਸ ਭਾਰੀ ਮੇਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧੂਮਧਾਮ ਤੇ ਸਰਧਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
ਉਂਕਾਰ ਨਗਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ
ਮੋ. 98156-25409

(ਦੇ ਨੀ ਮਾਏ ਲੋਹੜੀ)

ਦੋਸਤੋ ਪੋਹ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਰਾਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਈ ਜਾਦੀ ਹੈ ।ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੇਲਜੋਲ ਅਤੇ ਆਢ,ਗੁਆਢ ਰਲ ਮਿਲਕੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ।ਤੇ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਜਾਣੀ 1 ਮਾਘ ਮਾਘੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਲੋਹੜੀ ਜਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜੰਮਣ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨਾਉਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁੜ,ਮੂੰਗਫਲੀ,ਰਿਉੜੀਆ ਵੰਡਦੇ ਹਨ ।ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਘਰੋ ਘਰੀ ਜਾ ਕੇ ਲੋਹੜੀ ਮੰਗਦੀਆ ਹਨਤੇ ਕਹਿੰਦੀਆ ਹਨ

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਢੀ
94786,58384

ਦੇ ਨੀ ਮਾਏ ਲੋਹੜੀ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਚੜੇਗਾ ਘੋੜੀ।
ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਲੋਹੜੀ ਤੇਰੀ ਜੀਵੇ ਜੋੜੀ।

ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਬਾਲ ਕੇ ਤਿਲ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਈਸਰ ਆ,ਦਲਿਦਰ ਜਾ ।ਦੱਲਿਦਰ ਦੀ ਜੜ ਚੁੱਲੇ ਪਾ ।ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਮਾਘੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਲੋਕ ਸਵੇਰੇ ਜਲਦੀ ਉੱਠ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮਨਾਉਦੇ ਹਨ ।ਥਾਂ,ਥਾਂ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਾਘੀ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਇੱਕਠ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ,ਮੁੰਡੇ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੀ ਸਾਨੂੰਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਵੀ ਮਨਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।ਜਿਵੇ ਕਿ ਧੀਆ ਪੁੱਤਰ ਇਕ ਸਮਾਨ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਾ ਕਹੇ ਜਹਾਨਦੋਸਤੋ ਧੀਆਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਉਨ ਦੀ ਸੂਰਆਤ ਆਪਾ ਪਹਿਲਾ ਆਪਣੇਘਰ ਤੋ ਹੀ ਕਰੀਏ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਹੀ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਾਗਰੁਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜੀ ਪਰ ਜੋ ਰਹਿ ਗਏ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਰਲਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਉਸਾਰੂ ਬਨਾਈਏ ।ਤੇ ਨਵੀ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਤਿਉਹਾਰਾ ਤੋ ਜਾਣੂ ਕਰਾਈਏ ।ਇਸ ਨਾਲ ਆਪਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆ ਨੂੰ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਸਕਾਗੇ ਅਤੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਜਿਹੇ ਪਾਪ ਤੋ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲਵਾਗੇ। ਸੋ ਦੋਸਤੋ ਮੈ ਇਹੀ ਕਹਾਗੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮੱਦਦ ਵੀ ਕਰੋ,ਵਿੱਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਾਨ ਕਰੋ,ਮਾੜੇ ਕੰਮਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ,ਧੀਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੋ ਅੱਜ ਤੋ ਪ੍ਰਣ ਕਰੋ ਚੰਗੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਓ ਤੇ ਸਾਰੇ ਘਰਾ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆ ਲਿਆਓ।

ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਤਿਆਗ

ਅਜੋਕੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਤੇਜ ਰਫਤਾਰ ਜਿੰ?ਦਗੀ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ,ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿਆਣੇ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਲੋਕ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਰੂਹ ਤੋਂ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ।ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਭਵਿੱਖੀ ਨੇਤਾ ਅਜਿਹੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕੌਣ ਬਚਾਏਗਾ ?

ਸੋ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ, ਫੇਰ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਹੁੰ ਮਾਸ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ।ਅੱਖਰ ਗਿਆਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਣ ਦੇਣਾ ।ਮਿਡਲ ਪੱਧਰ(ਛੇਵੀਂ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੋਚ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿੱਦਿਆ, ਖੇਡਾਂ ,ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਆਦਿ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ (ਨੌਵੀਂ ਤੋਂ ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ-ਪਹੁੰਚਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ,ਉੱਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਬਦਲਾਅ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਖੌਰੂ ਹੀ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।ਜੇਕਰ ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਰੌਸ਼ਨ ਚਮਕਦੇ ਸਿਤਾਰੇ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੇਕਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂ ਨੈਤਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਉਹ ਅਕੇਵਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ।ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਹਮੇਸਾਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਕਿ ਲੰਘਿਆ ਵੇਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਹੈ ।

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਮੌਜਾਂ ਵੀ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਅਰਜਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕਾਫੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਜਾਪਣ ਲੱਗਣਗੀਆਂ। ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ 'ਅਸੰਭਵ' ਦੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਪਜੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਈਏ ਕਿ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ ।ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਮਿਸਤਰੀ ਲੱਕੜੀ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਦੀਆਂ ਛਿਲਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰੰਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅਸੰਭਵ, ਔਖਾ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੰਦ ਕੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੱਧਰਾ ਕਰਨਾ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ।ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿੱਦਿਅਕ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਰੁਚੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋ ਜਾਵੋ ।ਸਮੁੱਚਾ ਦੇਸ਼ ਤੁਹਾਡੇ ਰੌਸ਼ਨ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਕੌਰ ਧਨੌਲਾ (ਬਰਨਾਲਾ)
ਸੰਪਰਕ:- 7009715355 ,
9878757904

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354 | Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com | 22 MAY TO 28 MAY, 2026

ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਖਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਅੱਜ ਤੋਂ 40-50ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਜੀਅ ਰਿਹਾ ਸੀ।ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਧੀਗੇੜ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾਂ ਉਲਝ ਗਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਮੋੜਾ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਆਪਣੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਹਰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ। ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ ਪੀਜ਼ਾ, ਬਰਗਰ, ਚਾਉਮੀਨ, ਚਿਪਸ ਅਤੇ ਕੋਲਡ ਡ੍ਰਿੰਕ ਵਰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੁਆਦ ਅਤੇ ਦਿਖਾਵੇ ਵਿੱਚ ਆਕਰਸ਼ਕ ਇਹ ਖਾਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੱਲ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਵੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਤੇਲ, ਮਸਾਲੇ, ਚੀਨੀ ਅਤੇ ਕੈਮੀਕਲ ਮਿਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਖਾਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਚਰਬੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮੋਟਾਪਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਅਤੇ ਸ਼ੂਗਰ ਵਰਗੇ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਸਟਾਂ ਕਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਦਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਵੈਦ ਹੱਥ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਭ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੱਚੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਹਰਲੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਅਜੀਰਨ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਲਡ ਡ੍ਰਿੰਕ ਅਤੇ ਜੰਕ ਫੂਡ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਖਾਣ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਸਿਰਫ ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਦੇ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਖਾਣੇ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਹਰਲੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਆਦਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫਲ, ਦਾਲਾਂ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਭੋਜਨ ਹੀ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਅਸਲ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਫਾਸਟ ਫੂਡ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਵਿੱਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਸਾਵਧਾਨ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋ ਘੱਟ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲ ਬਣਾਉਣਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਲੋਪ ਹੋਈਆਂ ਪੱਖੀਆਂ

ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇਹ ਬੁਝਾਰਤ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

'ਪੱਖੀ' ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅਤਿ ਆਧੁਨਿਕ ਬਿਜਲਈ ਯੰਤਰ ਪੱਖੇ, ਕੂਲਰ ਅਤੇ ਏ.ਸੀ.ਨੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਕਾਢ ਪੱਖੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖੱਲ ਖੂੰਜੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੱਖੀ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਰੰਗਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲੋਕ ਕਲਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਤੇ ਅਣਵਿਆਹੀਆਂ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੱਖੀਆਂ, ਸਿਰਹਾਣੇ, ਚਾਦਰਾਂ ਅਤੇ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਕੱਢਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਆਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਾਜ ਲਈ ਪੱਖੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਸੀ। ਦਾਜ ਵਿੱਚ 11 ਜਾਂ 21 ਪੱਖੀਆਂ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ।

ਗਰਮੀ ਤੇ ਪੱਖੀ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਪਸੀਨਾ ਘਰਾਲਾਂ ਬਣ-ਬਣ ਚੋਂਦਾ ਅਤੇ ਹੁੰਮਸ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਦਰੱਖਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਿੱਲਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ, ਸਾਉਣ ਤੇ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਅੱਤ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਬਿਜਲੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਪੱਖੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਅਤਿ ਦੀ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੱਖੀ ਹੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਕਢਾਈਦਾਰ ਵਧੀਆ ਝਾਲਰ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਖੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਵਕਤ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਲੜਕੀ ਪੱਖੀ ਉੱਪਰ ਫੁੱਲ ਬੂਟੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਖੀ ਦੀ ਕਢਾਈ ਉੱਪਰ ਕਲਾ ਦਾ ਰੂਪ ਸਿਰਜਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਲੜਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੱਖੀ 'ਤੇ ਕਢਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਜਨੂੰਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਾਜ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਲਕਸ਼ ਪੱਖੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਲਈ ਨਵੀਂ ਪੱਖੀ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਲੋਕ ਏ ਸੀ ਬਿਜਲੀ ਪੱਖੇ ਤੇ ਕੂਲਰਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹੱਥ ਬੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਅਲੱਗ ਹੀ ਪਛਾਣ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਸੀ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪੱਖੀਆਂ, ਦਰੀਆਂ, ਮੰਜੇ ਬੁਣਨਾ ਆਮ ਸ਼ੌਕ ਸੀ।ਜੋ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਪੱਖੀ ਦਾ ਚੱਕਰਦਾਰ ਤਾਰ,ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁੱਠੀਨੁਮਾ ਹੱਥੀ ਜੜ੍ਹਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਟ੍ਰੇਸ ਬਜ਼ਾਰ ਚੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਰੰਗਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਧਾਗਿਆਂ ਦਾ ਤਾਣਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਸੀ ਫਿਰ ਸੂਈ ਵਿਚ ਧਾਗਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬੁਣਦੀਆਂ ਉਹਦੇ ਤੇ ਰੀਝਾਂ ਨਾਲ ਵੇਲ ਬੂਟੇ ਤੇ ਮੋਰ ਘੁੱਗੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਸੀ, ਨਮੂਨੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਪੱਖੀਆਂ ਬੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਝਾਲਰ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਿਆਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੱਖੇ ਪੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਝੱਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਪੱਖੇ, ਕੂਲਰਾਂ,ਏ ਸੀ ਵਰਗੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦੀ ਕਦਰ ਖੋਹ ਲਈ।

ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਪੱਖੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਟੇਜੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਪੱਖੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਈ ਪੱਖੇ, ਕੂਲਰ ਤੇ ਏਸੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਰਾਜਿੰਦਰ ਰਾਣੀ ਪਿੰਡ ਗੰਢੂਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ
8146859585

ਨਿਰਮੋਹੇ/ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਕਰਮਜੀਤ ਦੀ ਮੰਮੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਮੰਮੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਪੇਕੇ ਨਹੀਂ ਗਈ ਸੀ। ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਵੀ ਕਦੇ, ਕਦੇ ਫੋਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਐਕਟਿਵਾ ਸਕੂਟਰੀ ਸਟਾਰਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਈ।ਉਹ ਚਾਲੀ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਘਰ ਹੀ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲ਼ ਲੱਗ ਕੇ ਮਿਲੇ।

"ਮੈਂ ਤੇ ਤੇਰਾ ਭਾਅ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿੱਸ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਬੱਸ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਨ੍ਹੀ ਮਿਲਦਾ। ਆ ਬੈਠ ਸੋਫੇ ਤੇ। ਮੈਂ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂ।"ਕਰਮਜੀਤ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਕਰਮਜੀਤ ਸੋਫੇ ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਕੁੱਝ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚਾਹ- ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਰਮਜੀਤ ਨੂੰ ਕਈ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੇਕੇ ਘਰ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨ੍ਹੀ ਪੁੱਛਦਾ। ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਨਿਰਮੋਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਪੇਕੇ ਘਰ ਪਹਿਲੇ ਜਿੰਨੀ ਕਦਰ ਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਦੋ -ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਣ ਲਈ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ,ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਫੜਾਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ,"ਦੀਦੀ ਛੇਤੀ, ਛੇਤੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਆ।" "ਭਾਬੀ ਮੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਨ੍ਹੀ ਚਾਹੀਦੇ। ਬੱਸ ਮੈਂ ਇਹੋ ਚਾਹੰਨੀ ਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰਮੋਹੇ ਨਾ ਬਣਿਉਂ। ਜਿੱਦਾਂ ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਮੋਹ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋ, ਸਦਾ ਏਦਾਂ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿਣਾ।" ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਲਈ ਤੇ ਸਕੂਟਰੀ ਸਟਾਰਟ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਪਈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਫੋਨ 9915803554

ਜ਼ਲੀਲ/ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ

ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਰਿਆਨਾ ਸਟੋਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਕਰਿਆਨੇ ਸਟੋਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀਸ਼ ਨੇ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਪ ਹੀ ਸੁੰਘ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਦਸ ਤਰੀਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਹਰੀਸ਼ ਨੇ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸੋਢੀ ਨੇ ਹੌਸਲਾ ਕਰਕੇ ਹਰੀਸ਼ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਅੰਕਲ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਕੁੱਛ ਦਿਨ ਹੋਏ, ਪੇਟ ਦੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਤੇ 'ਚ ਪੱਥਰੀ ਆ। ਮੇਰੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਣਾ ਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦਿਉ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਡੈਡੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਸਕੇ।

ਤੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਨਖਾਹ, ਤਨਖਾਹ ਕਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਤੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦਾ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਨਾਲੇ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਏਦਾਂ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰੀ ਜਾਹ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਚੱਲਦਾ ਬਣ। ਹਰੀਸ਼ ਨੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਖਿਆ। 'ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਊਂਗਾ, ਚਾਹੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।' 'ਅੱਛਾ, ਹੁਣ ਤੇਰੇ 'ਚ ਆਕੜ ਵੀ ਆ ਗਈ ਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਢਾਂ, ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਇੱਥੋਂ ਦਫਾ ਹੋ ਜਾ।' ਹਰੀਸ਼ ਨੇ ਹੋਰ ਤਲਖੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ। ਹੋਰ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਸੋਢੀ ਨੇ ਉੱਥੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ। ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਹੌਲੀ, ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਆ ਰਹੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਭੀਰੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਮੈਂ ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਰਿਆਨਾ ਸਟੋਰ ਤੋਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਾਮਾਨ ਦਿੰਦਾ, ਦਿੰਦਾ ਹਰੀਸ਼ ਠਾਹ ਕਰਦਾ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਡੀ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ ਆ। ਪਤਾ ਨ੍ਹੀ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਆ ?'

' ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾੜਾ ਹੋਇਆ।' ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸੋਢੀ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੈਡੀ ਵਾਲਾ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਰਾਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਸੀ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਫੋਨ 9915803554

ਪ੍ਰੀਤ ਫੁਲਵਾੜੀ

ਕਵਿਤਾ

ਉਹ ਮਾਵਾਂ,ਇਹ ਮਾਵਾਂ
ਮਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜਗ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ?,
ਕਹਿੰਦੇ ਲੋਕ ਸਿਆਣੇ।
ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਟੁੱਕ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ?,
ਕਾਂ ਕਾਲੇ ਮਰ ਜਾਣੇ।
ਚਾਅ ਮੁੱਕ ਜਾਣ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ?,ਰੁਲਦੇ
ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਣੇ।
ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲੇ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?,
ਘਾਟਾਂ ਉਹੀ 'ਜਾਣੇ।
ਕਈ ਮਾਵਾਂ ਮਾਵਾਂ ਨੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ?,
ਰੱਖਦੀਆਂ ਭੁੱਖਣ ਭਾਣੇ।
ਨਾਲ ਮਸੂਮਾਂ ਦਗਾ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ?,
ਮੱਲਦੀਆਂ ਹੋਰ ਟਿਕਾਣੇ।
ਕੀਤੇ ਕਿਹੜੇ ਪਾਪ ਇਹਨਾਂ ਨੇ,
ਜਾਂ ਮੰਨ ਲਈਏ ਭਾਣੇ।
ਉਹਨਾਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੀਏ,
ਜੋ ਦਿੰਦੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰੀ ਖਾਣੇ।
ਇੱਕ ਪੱਖ ਨਾ ਰੱਖੀਏ 'ਪੱਤੋ',
ਚਾਹੀਏ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਦਰਸਾਣੇ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 94658-21417

ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ

ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ੋਰ ਹੈ ਮਚਿਆ
ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਆਇਆ
ਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰ ਮਿਲੇ ਖੁਦਾਈ
ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ
ਲਾਰਿਆ ਨਾਲ ਨਾ ਡੰਗ ਟਪਾਵਾਂ
ਸੌ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁਣਾਵਾਂ
ਲਿਸਟ ਕੰਮਾ ਦੀ ਦਿੰਦਾ ਜਾਈ
ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ
ਬਹੁਤ ਆ ਗਏ, ਹੋਰ ਵੀ ਆਉਣੇ
ਲਾਰਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਦੇ
ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚ ਨਾ ਆਈ
ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ
ਨਸ਼ੇ ਨੋਟ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੀ ਆਉਣਾ
ਭਿੱਜ ਭਿੱਜ ਲੋਕਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣਾ
ਜਮੀਰ ਵਾਲੀ ਤੂੰ ਛੱਤਰੀ ਫੜਾਈ
ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੁਸਾਂ ਕਸਟ ਹੰਡਾਇਆ
ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਇਆ
ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਅਜਮਾਈ
ਵੋਟ ਪਾ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ ਬਾਈ
ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਨੇਤਾ ਸੁਣਾਊ
ਪਰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਥੰਮ ਲੁਕਾਈ
ਧਾਲੀਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇਖ ਕੇ
ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਮੋਹਰ ਤੂੰ ਲਾਈ
ਐਡਵੋਕੈਟ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਪੰਜਾਬ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਚੰਡੀਗੜ

ਦਿੱਲੀ,ਲਾਹੌਰ

ਅੱਜ ਢਾਹ ਦਿਓ ਕੰਧਾਂ ਕੂੜ ਦੀਆਂ,
ਮੇਟ ਦਿਓ ਲਕੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਕਰੋ ਨੇੜ ਪੰਜੇ ਨਨਕਾਣੇ ਨੂੰ,
ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਹੁਣ ਵਿੱਛੜੇ ਭਾਈ ਮੇਲ ਦਿਓ,
ਦੇਵੋ ਜੋੜ ਤਕਦੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਕਈ ਜੋਗ ਟਿੱਲੇ ਤੋਂ ਲੈ ਜਾਵਣ,
ਵਰ ਲੈਣ ਰਾਂਝੇ ਹੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਮਿਲ ਲੈਣ ਗੱਲ ਲੱਗ ਕਈ,
ਆਪਣੇ ਵਿਛੜੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਕੱਟ ਦੇਵੋ ਤਾਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਨੂੰ,
ਪੈਰੀਂ ਪਈਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਲਾਹੌਰ ਮਿਲਾ ਦੇਵੋ,
ਹੈ ਅਰਜ ਸਾਡੀ ਵਜੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਅੱਜ ਧਰਤੀ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਦੀ,
ਤੱਕ ਬੈਠੇ ਮੀਰ ਸ਼ਮੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਕੋਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਕਹੇ ਕੋਈ ਰਾਮ ਕਹੇ,
ਗੁਰੂ ਕਹੇ ਕੋਈ ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਜਖਮ ਅੱਲੇ ਢੱਕ ਲੈਣ ਦਿਓ,
ਅਰਾਮ ਆਵੇ ਦਿੱਤੇ ਚੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਪੱਤੋ, ਮਾਂ ਧਰਤੀ ਹਾਉਂਕੇ ਭਰਦੀ ਏ,
ਤੱਕ ਇੱਜਤ ਹੋਈ ਲੀਰਾਂ ਨੂੰ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ 94658-21417

'ਸਰਮਸਾਰ ਹਾਂ ਮੈਂ.....

ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ,
ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ,
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ ਦਾ...!
ਘੱਟੋ ਘੱਟ,
ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਹੁੰਦਾ,
ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ ਵਿੱਚ,
ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ...!
ਮੈਨੂੰ ਸਰਮ ਨਾ ਆਉਂਦੀ,
ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ, ਜੋ,
ਅੱਜ ਲੋਭੀ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਨੇ,
ਉਹਨਾਂ ਦਾ,
ਕੁਰਸੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਮੋਹ,
ਖਿੱਲੀ ਉਡਾ ਰਿਹਾ,
ਮੇਰੇ ਦੇਸ ਦੇ ਸਹੀਦਾਂ ਦੀ...!
ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ,
ਓਹਨਾਂ ਸਹੀਦਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ,
ਜੋ ਜਵਾਨੀ ਪਹਿਰੇ,
ਮੌਤ ਨਾਲ ਇਸਕ ਕਰ,
ਵਫਾਦਾਰ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਤੀ...!
ਹਿੱਕ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾਂਦੇ,
ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮਦੇ,
ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਣਮੁੱਲੀ ਚਮਕ,
ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਆਜਾਦ ਦੇਖਣ ਦਾ ਸੁਫਨਾ,
ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਲੈਕੇ,
ਖੁਸੀ ਖੁਸੀ ਸੌਂ ਗਏ,
ਧਰਤ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ...!
ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਔਕੜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ,
15 ਅਗਸਤ ਦਾ ਦਿਨ,
ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਵਸ ਵਜੋਂ,
ਕੁੱਝ ਪਲਾਂ ਦੀਆਂ ,
ਉਧਾਰੀਆਂ ਖੁਸੀਆਂ ਬਦਲੇ,
ਆਪਣਿਆ ਦੇ ਹੱਥੋਂ,
ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਸਜਾ ਸੁਣਾ ਗਿਆ...!
ਸਰਮਸਾਰ ਹਾਂ ਮੈਂ,
ਕਿ,
ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ,
ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਧੰਦਾ,
ਬੜੇ ਜੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ...!
ਸਰਮਸਾਰ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਕਿ,
ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ ਵਿੱਚ,
ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ,
ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਲਈ,
ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਮੈਂ...!
ਇਸ ਲਈ,
ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ,
ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦਾ,
ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ ਦਾ,
ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਮੈਨੂੰ ਸਰਮ ਨਾ ਆਉਂਦੀ,
ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ ਵਿੱਚ,
ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ...!
'ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ ਤੰਬੂਵਾਲਾ'

ਕਾਲਾ ਕਾਂ

ਇੱਕ ਦਿਨ ਪੰਛੀ ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ,
ਕੋਲ ਕਾਂ ਦੇ ਆਏ।
ਸਾਡੇ ਬੋਟ ਕਿਓਂ ਨੋਚਦਾ,
ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣਾਏ।
ਕਾਂ ਕਾਂ ਕਰਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣੈਂ,
ਭੋਲ਼ਿਆ ਤਾਈਂ ਡਰਾਵੇਂ।
ਅਸੀਂ ਜਾਈਏ ਚੋਗ ਚੁਗਣ ਲਈ,
ਤੂੰ ਬੱਚੇ ਖਾ ਜਾਵੇਂ।
ਰੰਗ ਦਾ ਕਾਲਾ ਮਨ ਦਾ ਕਾਲਾ,
ਚਿੱਟਾ ਨਾ ਕੁਝ ਤੇਰਾ,
ਸਭ ਤੋਂ ਚਲਾਕ ਸਿਆਣਾਂ ਬਣਦੈਂ,
ਕੀ ਇੱਜਤ ਟੁੱਕ ਟੇਰਾ।
ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਪੀਵੇਂ,
ਟਿਕਣ ਮੂਲ ਨਾ ਦੇਸਾਂ,
ਕੋਇਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਰੁਲਦੀ ਫਿਰਦੀ,
ਫਿਰਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ।
ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਪੰਛੀਆਂ,
ਬਹੁ ਕੁਝ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ,
ਪੱਤੋ, ਕਾਂ ਬੇਸਰਮ ਹੋਗਿਆ,
ਜਾ ਪਹਾੜੀ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ।
ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਪੱਤੋ
ਪਿੰਡ ਪੱਤੋ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਮੋਗਾ
94658-21417

ਗਜਲ

ਲਹਿਰਾਂ ਲੈਣ ਹੁਲਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਟੁਟਦੇ ਜਾਣ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਭੁੱਲ ਭੁਲੇਖੇ ਹੱਥ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਲਾ ਬੈਠੀਂ,
ਕੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਐਵੇਂ ਡੂੰਘੇ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਨਾ ਤਰਿਆ ਕਰ,
ਦਿੰਦਾ ਕੌਣ ਸਹਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਕਾਲੀ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਉਡਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਸੂਰਜ ਚੰਨ ਸਿਤਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਏਨੀਂ ਜਿ਼ਦ ਨਾ ਕਰ ਇੰਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਨਈਂ,
ਪੱਥਰ ਕੌਣ ਨਿਤਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਰੰਗ ਨਿਰਾਲੇ ਨੇ,
ਸੱਪਣੀ ਕੁੰਜ ਉਤਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਖੁਸਬੂਆਂ ਦੀ ਆਫਤ ਆਵਣ ਵਾਲੀ ਏ,
ਮੌਸਮ ਜੁਲਫ ਸੰਵਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਪੋਟੇ ਜਖਮੀ ਹੋ ਜਾਵਣਗੇ ਵੇਖ ਲਵੀਂ,
ਤੋੜੀਂ ਫੁੱਲ ਪਿਆਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਨੀਝ ਲਗਾਕੇ ਝਾਕ ਨਾ ਐਵੇਂ ਵਰਮੀ ਵਿਚ,
ਸੱਪਣੀ ਦੇ ਫੁੰਕਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਰਫ ਚ ਧੋਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ,
ਪਰਬਤ ਦੇਣ ਨਜਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਗਜਲ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੀ ਲੁੱਟ ਲੈਂਦੇ ਨੇ,
ਬਾਲਮ, ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ ਬਾਬਾ ਬੱਚ ਕੇ।
ਬਲਵਿੰਦਰ ਬਾਲਮ
919815625409

ਮੈਂ ਭੀ ਮਿੱਟੀ ਤੂੰ ਭੀ ਮਿੱਟੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੀ ਘੜਾ ਬਣਾਇਆ

ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਛਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਦਸ ਕਿਮੇ ਹੱਥ ਘੜੇ ਨੂੰ ਲਾਇਆ
ਵੇਖੋ ਕਿਮੇ ਝੂਠੀ ਸ਼ਾਨ ਝੂਠੀ ਅਣਖ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਮਿੱਟੀ ਨੇ
ਅਛੂਤ ਦਸਕੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਖ਼ਾਤਿਰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਈਆ।।
ਮਿੱਟੀ ਕਹਿੰਦੀ ਦਫ਼ਨ ਹੋਕੇ ਮਿੱਟੀ ਚ ਮਿੱਟੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਏ
ਜਿਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਕਲ ਹੱਲ ਜੋਤਕੇ ਤੂੰ ਅੰਨ ਉਗਾਣਾ ਏ
ਫੇਰ ਕਿਥੇ ਗਯਾ ਤੇਰਾ ਘਮੰਡ ਉੱਚ ਨੀਚ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦਾ
ਯੇ ਅੰਨ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੋਂ ਉਗਿਆ ਹੀ ਖਾਣਾ ਏ।।
ਇਹ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਛੂਕੇ ਜੋ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਏ
ਤੂੰ ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਯੋਂ ਸਮਝ ਨ ਤੈਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਏ
ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਏ ਹਵਾ ਭੀ ਅਛੂਤ ਹੈ
ਜੋ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਚੋ ਨਿੱਕਲਕੇ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਚ ਸਮੋਉਂਦੀ ਏ।।
ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਜਿਸਮ ਦੀ ਪਾਣੀ ਚ ਘੁੱਲ ਜਾਏਗੀ
ਕਿਮੇਂ ਕਰੇਂਗਾ ਵੱਖ ਪਾਣੀ ਚੋਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਹੀ ਬਣ ਜਾਏਗੀ
ਤੈਨੂੰ ਬੂ ਪਾਣੀ ਚੋਂ ਆਊਗੀ ਜਦ ਘੁਟ ਭਰੇਂਗਾ ਪਾਣੀ ਦਾ
ਫੇਰ ਦੱਸ ਕਿਮੇ ਪਿਏਂਗਾ ਪਾਣੀ ਤੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕਿੱਥੇ ਜਾਏਗੀ।।
ਖੂਹ ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਪੰਡਿਤ ਭੋਗ ਸ਼ਰਾਧ ਹੈ
ਦਲਿਤ ਦਾ ਪਰਸ਼ਾਵਾਂ ਭੀ ਅਛੂਤ ਤੇ ਗੌ ਮੂਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੈ
ਪਾਣੀ ਪਿੱਛੇ ਜਾਨ ਕੱਡ ਲਈ ਇਹ ਕੈਸਾ ਸੱਭਿਆ ਸਮਾਜ ਹੈ
ਅਮਿਤ ਹਰ ਘਰ ਲਹਿਰਾ ਤਿਰੰਗਾ ਬੇਸ਼ਕ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ
ਪਰ ਏ ਦੱਸ ਕਿ ਬਹਮ ਹੈ ਤੇਰਾ ਯਾ ਸੱਚੀ ਤੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ।।
ਅਮਿਤ ਰੱਤਾ
ਅੰਬ ਊਨਾ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ
ਮਖ਼ਮਲੀ ਫ਼ੰਦੇ ਦਾ ਗਣਰਾਜ

ਮੂਲ : ਰਤਨਾ ਭਦੌਰੀਆ
ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਰਕਾਰਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਂਦੀਆਂ ਨਹੀਂ –
ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਵਿੱਚ
ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ
ਉਸ ਤੇ ਮਖ਼ਮਲ ਵਿਛਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ
ਤਾਂ ਕਿ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿਖਾਈ ਨਾ ਦੇਣ
ਅਤੇ ਦਰਦ ਸਭਿਅਤਾ ਅਖਵਾਉਣ ਲੱਗੇ।
ਉਹ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ –
ਅਨਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਥਾਈ ਰੂਪ
ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਸਗੋਂ ਉਹ ਸੁਵਿਧਾ ਹੈ
ਜੋ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਬਣਾ ਦੇਵੇ
ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ—
ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ
ਸਗੋਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਭਿਨੈ;
ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ,
ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ;
ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ,
ਉਸਦੀ ਸੀਮਤ ਛੋਟ।
ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਅਭਿਨੈ ਵਿੱਚ,
ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ
ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ—
ਉਹ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ
ਜੋ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ
ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਔਰਤਾਂ ਰੁਕੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ –
ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਸਥਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਜਿੱਥੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ
ਨਾਸ਼ੁਕਰੇਪਣ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਨਾ
ਅਸੰਭਵ
ਇਹ ਇੱਕ ਬਣਾਈ ਗਈ ਖੜੋਤ ਹੈ—
ਜਿੱਥੇ ਹਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ
ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੋੜ ਕੇ
ਅਤੇ ਇੰਨਾ ਖਿੰਡਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਕੋਈ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼
ਕਦੇ ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਉੱਠ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ
ਉਹ ਵੇਖਦੀਆਂ ਹਨ—
ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ
ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਫੁੱਟਨੋਟ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਇਹੀ ਉਹ ਨੁਕਤਾ ਹੈ
ਜਿੱਥੇ ਭਰਮਾਉਣਾ
ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ –
ਉਹ ਇੱਕ ਸੰਰਚਨਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਢਾਂਚਾ
ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਾਵਨਾ
ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ
ਅਤੇ ਅੰਤ-
ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ –
ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਖ਼ਮਲੀ ਫੰਦੇ ਨੂੰ ਤੋੜੋ
ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋ
ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੈਦ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਅੱਗੇ ਝੁਕਦਾ ਹੈ
ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਂਦਾ –
ਉਹ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ,
ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਈ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ
ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ
ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੈ –
ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ
ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਉਹ ਇੱਕ ਮੱਧਮ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਹੈ
ਅਤੇ ਹਰ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ,
ਇਤਿਹਾਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ
ਸਹਿ-ਅਪਰਾਧੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।
(9417692015)

ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ

ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਗਾੜੇ ਵੱਜਦੇ ਨੇ,
ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਚੋਂ ਫੁੱਲ ਵਰ੍ਹਦੇ ਨੇ,
ਪਰ ਸਾਡੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਾਖ ਪੁੱਛਦੀ—
"ਰੋਟੀ ਦੇ ਦਿਨ ਕਿੱਥੇ ਮਰਦੇ ਨੇ ?

ਤਾਲੀ ਵਜਾ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਈਏ,
ਭੁੱਖ ਦੇ ਮੇਲੇ ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈਏ,
ਜਿਸ ਘਰ ਚ ਧੂੰਆਂ ਵੀ ਨਾ ਉੱਠਦਾ,
ਉਥੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲੀਏ।

ਰਸੋਈ ਅੰਦਰ ਸੁੰਨ ਫੈਲਿਆ ਪਿਆਰੇ,
ਡੱਬੇ ਸਾਰੇ ਖਾਲੀ ਨੇ,
ਚੂਹੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾ ਬੋਲੇ—
"ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਹਾਲਤ ਜਾਅਲੀ ਨੇ!

ਚਾਹ ਪੱਤੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਗੁੰਮ ਏ,
ਦਾਲ ? ਹੋਈ ਹੁਣ ਸੁਪਨਾ ਏ,
ਪਿਆਜ਼ ਦੇ ਭਾਅ ਸੁਣ ਕੇ ਲੱਗਦਾ
ਜਿਵੇਂ ਸੋਨਾ ਤੋਲਣਾ ਆਪਣਾ ਏ।

ਸਿਲੈਂਡਰ ਵੇਖ ਹਾਸਾ ਆਇਆ,
ਭਾਅ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਲ ਰੋ ਪਿਆ,
ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪਾਥੀਆਂ ਸੜਦੀਆਂ,
ਧੂੰਏਂ ਨੇ ਅੰਬਰ ਛੋਹ ਲਿਆ।

ਪੰਪ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤੇਲ ਪੁੱਛਿਆ,
ਮੀਟਰ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ—
"ਟੈਂਕੀ ਨਹੀਂ, ਜੇਬ ਭਰ ਲਿਆਓ,
ਫਿਰ ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਜੀ।

ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਕ ਗਏ,
ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੀ ਅੱਧੀ ਹੋਈ,
ਸਵੇਰੇ ਉਮੀਦਾਂ ਲੈ ਨਿਕਲੇ,
ਸ਼ਾਮੀਂ ਖਾਲੀ ਝੋਲੀ ਹੋਈ।

ਕਰਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਦਰ ਤੇ ਆਏ,
ਚਿਹਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਖੇ,
ਪਤੀਲੇ, ਥਾਲੀਆਂ ਚੁੱਕ ਲੈ ਗਏ,
ਅਸੀਂ ਹੱਸਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੰਦ ਪਿਸੇ।

ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਬੱਚੇ ਚੁੱਕੇ,
ਅੱਖਾਂ ਚ ਹੰਝੂ, ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਚੁੱਪ,
ਕਹਿੰਦੀ— "ਜਦ ਰੋਟੀ ਆ ਜਾਵੇ,
ਫਿਰ ਲੈ ਜਾਈਂ ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ।

ਬੱਚਾ ਪੁੱਛੇ ਰਾਤੀਂ ਉੱਠ ਕੇ—
"ਪਾਪਾ, ਵਿਕਾਸ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ?
ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਾਂ ਅੰਦਰ—
"ਸ਼ਾਇਦ ਟੀਵੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਬਹਿੰਦਾ।

ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਚ ਰੌਸ਼ਨੀਆਂ ਨੇ,
ਪਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਹਨੇਰਾ ਏ,
ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ,
ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਸਰਿਆ ਹਨੇਰਾ ਏ।

ਮਹਿੰਗਾਈ ਐਵੇਂ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ
ਜਿਵੇਂ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ,
ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸੜਦੀ
ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਚੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਅੰਦਰ ਏ।

ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਹੱਸ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ,
ਇਹ ਵੀ ਸਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਏ,
ਰੋਣਾ ਜੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ,
ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਦਰਿਆ ਵਹਿ ਜਾਣੇ ਨੇ।

ਆਓ ਫਿਰ ਤਾਲੀ ਵਜਾਈਏ,
ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਾਈਏ,
ਭੁੱਖ ਦੇ ਕੰਬਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ
ਨਕਲੀ ਹਾਸੇ ਦੀ ਲਾਲੀ ਲਾਈਏ।

ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਹੀ
ਸੱਚ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ,
ਅਤੇ ਕੰਗਾਲੀ ਦੇ ਰੋਣ ਉੱਤੇ
"ਵਿਕਾਸ"ਦਾ ਢੋਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਕਵੀ: ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲਿੰਗ
ਮੋਬਾਇਲ: 75086-98066

Preetnama

ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ

ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ

Khara Sach

On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM

Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180

Vol 4, Issue 354

Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com

22 MAY TO 28 MAY, 2026

PREETNAMA ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ ਖਰਾ ਸੱਚ

Preetnama

PREETNAMA ONLINE AND PRINT MEDIA KHARA SACH CHIEF EDITOR : PRITPAL KAUR +1 201-312-4180 Preetnama TV

is a leading International Media Company.

Publishing a renowned newspaper in three language and operations a prominent TV channel.
With a global reach and diverse audience, Preetnama Provides in dept coverage of Current Events, News, and Analysis, Catering to a broad spectrum of interests and persp.
Preetnama TV Provides you best services.

We promote your business worldwide.
We promote and do coverage all Kind Events.

Preetnama
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
Khara Sach
On our English language New Website
WWW.PREETNEWS.COM
Chief Editor
Pritpal Kaur
+1 201-312-4180
Vol 4, Issue 330
Website: www.preetnama.com Email preetnamausa@gmail.com
28 NOV TO 04 DEC, 2025

Sheikh Hasina's death sentence: India's new challenge in South Asian diplomacy

Bangladesh's judicial crisis and India's diplomatic balance
Analysis of the new equations emerging in South Asian politics after the death sentence awarded to Sheikh Hasina

Space for Available for Advertising
WWW.PREETNEWS.COM
WWW.PREETNAMA.COM
preetnamausa@gmail.com
ਨਿਊਯਾਰਕ
ਪ੍ਰੀਤਨਾਮਾ
ਖ਼ਰਾ ਸੱਚ
Online and Print Media +1 201-312-4180 +1 917-328-8436
ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਕਰੋ, ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਵਾਪਿਸ, ਕੀ ਭਾਜਪਾ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ 'ਚ ਚੂਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ?

Pritpal Kaur (CEO and Founder)

001 (201) 312 4180

Email: Preetnamausa@gmail.com,
www.preetnama.com www.preetnews.com